

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 3 ■ Sayı/Number: 1 ■ Kış/Winter 2018

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962 • DOI: 10.12738/mejrs

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

İmtiyaz Sahibi/Owner

F. Bülent Yıldırım

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına Yazı İşleri Müdürü/Chief Executive Officer

Uğur Yıldırım

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor

Süleyman Kurt

Editörler/Editorial Board

Yusuf Adıgüzel (Editor-in-Chief, Assoc. Prof. of Sociology)

Department of Sociology, Istanbul University, Istanbul, Turkey

Berdal Aral (Senior Associate Editor, Prof. of International Relations)

Department of International Relations, Istanbul Medeniyet University, Istanbul, Turkey

Murat Şentürk (Senior Associate Editor, Asst. Prof. of Sociology)

Department of Sociology, Istanbul University, Istanbul, Turkey

Muhammed Veysel Bilici (Senior Associate Editor)

Department of Sociology, Kırklareli University, Kırklareli, Turkey

Ömer Faruk Ocakoğlu (Senior Associate Editor, Asst. Prof. of Sociology)

Department of Sociology, Kırklareli University, Kırklareli, Turkey

Çeviri Editörleri/English Language Editors

ENAGO

John Zacharias Crist

A. Kevin Collins

Yayın Kurulu/Editorial Advisory Board

Ahmet Ulvi Turkbag, Galatasaray University, İstanbul, Turkey

Hasan Köni, İstanbul Kültür University, İstanbul, Turkey

Ayhan Ceylan, İstanbul Commerce University, İstanbul, Turkey

Sedat Aybar, İstanbul Aydın University, İstanbul, Turkey

Yusuf Caliskan, İstanbul Şehir University, İstanbul, Turkey

Ahmet Hamdi Topal, Medipol University, İstanbul, Turkey

A. Teyfur Erdoğan, Yıldız Technical University, İstanbul, Turkey

Bilgenur Erson Asar, İstanbul Kültür University, İstanbul, Turkey

Mehmet Fatih Aysan, İstanbul Şehir University, İstanbul, Turkey

Akademik İçerik Danışmanlığı/Content Advisor
Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi
Telefon: +90 (216) 481-3023 **Web:** www.edam.com.tr **Elektronik posta:** edam@edam.com.tr

Son Okuma/Galley Proof
Ceren Kaya

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design
Semih Edis

Baskı Öncesi Hazırlık/Prepress
Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi

Yayın Türü/Type of Publication
Yerel Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Türü/Type of Publication
Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period
Altı ayda bir Ocak ve Haziran aylarında yayımlanır/Biannual (January & June)

Baskı ve Cilt/Press
Pelikan Basım

Adres: Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi No: 28-1 Topkapı İstanbul
Telefon: +90 (212) 613-7955 **Web:** www.pelikanbasim.com **Elektronik posta:** info@pelikanbasim.com
Basım Tarihi: Şubat 2018

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul
Telefon: +90 (212) 531-2025 **Web:** http://mejrs.com/ **Elektronik posta:** admin@mejrs.com

İçindekiler/ Table of Contents

MAKALELER/ARTICLES

- Filistinli Mülteci Çocuklar: Bir Literatür Değerlendirmesi/**Palestinian Refugee Children: A Review of the Literature** 5
Elizabeth Wehbea
- Batı Şeria'daki Üç Kampta Yaşayan Filistinli Mülteci Öğrencilerin İyimserlik ve Geleceğe Yönelik Algıları/**Sense of Optimism and Perceptions of the Future among Palestine Refugee Students Living in Three West Bank Camps**..... 19
David Hutton, Carter Hutton
- Suriyelilere Yardım Kapsamında Kriz Yönetimi ve Kadın Liderliği (Ankara Örneği)/**Female Leadership in the Framework of Crises Management within the Scope of Aid to the Syrians (An Example from Ankara)** 39
Emel Topcu
- "Yolculuk" Adlı Çocuk Kitabının Greimas'ın Göstergibilimsel Çözümlemesi ile İncelenmesi/**Analyzing the Children's Book The Journey Using Greimas' Semiotic Analysis** 53
Kübra Güran Yiğitbaşı

DEĞERLENDİRMELER/REVIEWES

- Mülteciler ve Sağlık Sempozyumu İzlenimleri/**Impression from Refugees and Health Symposium** 81
Sümeyye Açıkgöz
- Sürekli Kalkış Durumu: Göç/**Continuous Departure Condition: Migration** 85
Rabia Toper
- Sınırların İçindekiler ve Dışındakiler/**Border Insiders and Outsiders** 87
Rabia Erten

-
- Yazarlara Notlar/Instructions for Authors** 90

Filistinli Mülteci Çocuklar: Bir Literatür Değerlendirmesi

Elizabeth Wehbe^a

Öz

Suriye mülteci kriziyle ilgili bugünkü endişeler, çatışmalar sebebiyle yerinden edilmiş milyonlarca insanın geleceği için önemli neticeler barındırmaktadır. Bununla birlikte, milyonlarca Filistinli mülteciye yönelik hâlâ araştırma eksikliği bulunmaktadır. Çocuklara ve ergenlere odaklanan bu literatür incelemesi, Filistinli mülteci çocuklara hasredilmiş araştırmaların izini sürerek konuya adanmış sosyolojik ve antropolojik çalışmalardaki eksikliği ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu eksikliği ortaya çıkartmak noktasındaki sorgulayıcı tutum, Filistinli mülteci sorununa yönelik kapsamlı ve hayati araştırmaların gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Filistinli mülteciler • Çocuklar • Gençler • UNRWA • Çocukluk çalışmaları • Ergenler

a (✉) Elizabeth Wehbe, Childhood Studies, Camden Graduate School of Arts and Sciences, Rutgers University, 311 North 5th St , Camden, New Jersey 08102-1400 United States. Email: elizabeth.wehbe@gmail.com

Palestinian Refugee Children: A Review of the Literature

Elizabeth Wehbe^a

Abstract

The current scholarly preoccupation with the Syrian refugee crisis bears significant implications for the future of the millions currently displaced by the conflict. However, for millions of Palestinian refugees, a dearth in research nevertheless still exists. With children and adolescents as the focus, this literature review traces the trajectory of scholarship dedicated to Palestinian refugee children, thereby revealing a noteworthy scarcity in sociological and anthropological studies dedicated to the topic. The interrogative power in revealing this deficiency further highlights the necessity of comprehensive, vital research aimed at the Palestinian refugee situation.

Keywords

Palestinian refugees • Children • Youth • UNRWA • Childhood studies • Adolescents

a (✉) Elizabeth Wehbe, Childhood Studies, Camden Graduate School of Arts and Sciences, Rutgers University, 311 North 5th St, Camden, New Jersey 08102-1400 United States. Eposta: elizabeth.wehbe@gmail.com

Received: October 29, 2016

Accepted: September 20, 2017

Online First: October 30, 2017

Copyright © 2018 • **The International Refugee Rights Association** • <http://mejrs.com/en>

ISSN 2149-4398 • **eISSN** 2458-8962

DOI 10.12738/mejrs.2018.3.1.0006 • Winter 2018 • 3(1) • 5–18

As arguably the most contentious region in the world, the Middle East with all the sociopolitical complexities the region represents serves as a frequent topic of scholarly research. With the Syrian refugee crisis, amounting to what United Nations (UN) Secretary-General Ban Ki-moon confirmed to be “the biggest refugee and migration crisis since World War II,” the necessity of interrogating and analyzing the experiences that refugees live reveals itself amidst an increasingly tumultuous political climate (UN, 2015). In the public sphere, the prevailing sentiment seemingly equates refugees with an uncritical assumption of an overestimated financial and social burden (Ingleby & Watters, 2002). However, internationally, less than 1% of refugees resettle outside their home countries (Hyndman, 2000, p. 178). While the current Syrian refugee crisis would certainly affect the validity of this claim, displacement and resettlement for the Middle East have been a significant part of public discourse since the emergence of refugees as a result of the 1948 Arab-Israeli War.

In accordance with the public perception of associating refugees with a certain vulnerability or source of grievance, scholarly research has until recently approached the study of refugees with an assumed victimization. Furthermore, much of the research has focused on adults. Within the limited research addressing refugee children, a majority of the studies available are psychologically oriented. However, a recent perspective-shift in scholarly attention towards sociological and anthropological studies has transpired as an outcome of the new paradigm of childhood studies and the ratification of the UN Convention on the Rights of the Child in the late 1980s and 1990s (Hart, 2004). Moreover, the available scholarly work is largely devoted to young children at the apparent neglect of research dedicated to older children and adolescents (Chatty, 2005, p. 388).

Within the range of available studies on refugee children, Palestinian children are largely neglected due to their uniqueness among refugee experiences. In order to question the apparent scarcity in research dedicated to Palestinian refugee children, the political and historical dynamics producing the singularity of the Palestinian refugee condition will be discussed, while the progression of the scholarly approach will be analyzed in an attempt to highlight the need for more sociological and anthropological research focused on the experiences that Palestinian refugee children live.

As the only refugee population in the world subject to a generational cycle of displacement, the distinctiveness in analyzing the lives of Palestinian children inherently poses a problem for researchers in that “you cannot draw conclusions from it that would have value in other refugee situations” (Chatty, 2005, p. 388). According to social anthropologist, Dawn Chatty, this belief causes an inability to see the significance in researching Palestinian refugee children. In order to sufficiently analyze the lack of scholarly attention dedicated to this topic, the historical aspects contributing to the Palestinian refugee condition is fundamental to an analysis of the literature.

In debating issues pertaining to the Middle East conflict, some will argue that the root of the conflict dates back to the oppression of Jews in ancient biblical times. The irrationality of this aside, the primary basis for the contemporary predicament of Palestinian refugees stems from the UN's attempt to establish separate Arab and Jewish states through the implementation of the Partition Plan for Palestine in 1947. With the rise of Nazi Germany, asylum-seeking Jews fled to what was then British Palestine. Prior to WWII, the Jewish population in Palestine accounted for 11% of the region's population (UN, 1947). When the UN attempted to enact the Partition Plan for Palestine with utter disregard for historical or demographical specificities, the Arab majority rejected the plan. This attempt, coupled with the end of the British Mandate over Palestine, and the Israeli Declaration of Independence by David Ben-Gurion, the leader of the World Zionist Organization, provided the framework for the beginning of the first intense conflict between Arabs and Jews, eventually giving rise to the 1948 Arab-Israeli War. Arguably the most lasting result of the conflict was the emergence of a Palestinian refugee population.

At the end of the conflict, the UN reported a total of 650,000 displaced Palestinians (Gazit, 2001, p. 238). Due to travel and land ownership restrictions imposed by the Jewish state, displaced Palestinians were prohibited from returning to their homes after the conflict. Sixty-eight years after the war, the Palestinian refugee population that is legally registered with the UN alone has increased sevenfold, amounting to a current population of over five million living in exile outside Palestinian and Israeli territories (United Nations Relief and Works Agency, 2015). In addition to this, the Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS, 2016) claims a population of around ten million Palestinians living as refugees within Israeli occupied territory and Palestinian owned land. The United Nation's commissioner report claims that roughly half of this population is under the age of 18 (UNRWA, 2015).

In an attempt to manage the population displaced by the First Arab-Israel War, the UN established The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA) in 1949. Palestinians are the only refugee population with a specific UN agency created to address their needs, with the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) attending to all other refugee populations around the world. Although UNRWA was established to address the immediate needs of the refugee population, over six decades later the agency is still the leading provider of social services for Palestinian refugee children. The unintended longevity of UNRWA necessitates an analysis of the various factors perpetuating the generational refugee cycle of Palestinians. Scholars have largely attributed the reproduction of Palestinians' refugee status to social marginalization by neighboring Arab states, the UNRWA education system, and Israel's defiance of UN Resolution 194.

Adopted after the initial conflict in 1948 that caused the emergence of a refugee population, the United Nations General Assembly determined that “refugees wishing to return to their homes and live at peace with their neighbors should be permitted to do so at the earliest practicable date, and that compensation should be paid for the property of those choosing not to return and for loss of or damage to property which, under principles of international law or equity, should be made good by the Governments or authorities responsible” (UN, 1948). The UN has “reaffirmed the inalienable right of the Palestinians to return to their homes and property from which they have been displaced” virtually every year since 1948 (UN, 2008). However, due to Israel land ownership legislation restricting the return of Palestinians and travel restrictions enacted to guarantee their permanent exile, the experiences Palestinians live are dictated by and established within the confines of a generational refugee cycle. Because the UNRWA allows refugee status registration for all descendants of the population exiled in 1948, the current third- and fourth-generation refugee children are implicated within the UN humanitarian aid system from birth (UNRWA, 2015).

The UN’s role in shaping the lives of Palestinian refugee children is undeniable. Accordingly, the trajectory of scholarly research devoted to this topic is largely shaped by the UN’s efforts. Specifically, a significant amount of research on Palestinian refugee children has been conducted as a direct result of the publication of the Machel Report (1996), a landmark UN-commissioned study analyzing the effects of war on children. Furthermore, Machel’s efforts marked a shift in the focus of scholarship on refugee children. Prior to the Machel Report, much of the research produced was through a psychological approach (Abu-Hein, El-Sarraj, Qouta, & Thabet 1993; Baker, 1990, 1991; Punamäki, 1989, 1990). In addition, the collective effort of psychologists of this era primarily focus on post-conflict trauma (Elbedour, Bastien, & Center, 1997; Garbarino & Kostelny, 1996; Punamäki, 1996; Punamäki, Qouta, & Sarraj, 1997; Qouta, Punamaki, & Sarraj, 1995; Thabet & Vostanis, 2000). With the signing of the Oslo Accords in 1993 and the end of the First Intifada within the same time period, the aforementioned studies were conducted with the primary aim of revealing the impact of physical violence on children.

In the same vein, scholarship produced after the Second Intifada is largely based on examining the effects of exposure to violence on children’s psychological wellbeing (Elbedour, Onwuegbuzie, Ghannam, Whitcome, & Hein, 2007; Qouta, Punamaki, Montgomery, & El-Sarraj, 2007; Srour & Srour, 2006; Thabet, Tischler, & Vostanis, 2004). As opposed to the First Intifada, the Al-Aqsa Intifada, or Second Uprising, “is markedly distinguished for its severe, prolonged distress and extraordinary increase in the number of injuries and deaths of children and adolescents” (Elbedour et al., 2007, p. 720). Twenty-five percent of casualties of the second Intifada were children (Srour & Srour, 2006, p. 289). In a comprehensive study analyzing the prevalence of post-

traumatic stress disorder (PTSD), depression, and anxiety among 229 participants aged 15-19, the researchers concluded that 68.9% meet the criteria for a PTSD diagnosis, while 94.9% were classified as having severe anxiety levels (Elbedour et al., 2007, p. 719). The results of this particular study illustrate the severity of violence in the Second Intifada in comparison to the first, as a previous study of the psychological trauma of children from the previous uprising determined a significantly lesser degree of trauma, with 12-18% of Palestinian youth being diagnosed with PTSD (Elbedour et al., 2007). A similar study on the First Intifada concluded the same rates of psychological trauma among youth (Garbarino & Kostelny, 1996).

Furthermore, the research produced after specific violent conflicts and political peace attempts are largely conducted within refugee camps, while a lack of research on children living in occupied Palestinian territories is apparent. The main scholars' seemingly exclusive focus on children living outside refugee camps originates from institutions in the West (Boyden & Hart, 2007; Chatty & Hundt, 2005; Elbedour et al., 2007). While studies from scholars in the Arab world are many, with the American University of Beirut, American University of Cairo, and Research Center for the Study of the Contemporary Middle East serving as the main contributors, scholars from these institutions mainly focus on children living outside occupied Palestinian territory. This trend potentially stems from travel restrictions imposed by the Israeli government on citizens of Arab countries. Nevertheless, the focus on children in refugee camps has allowed for more comprehensive research findings.

In accordance with this, a set of studies producing more complex assertions investigated coping strategies and factors prolonging psychological trauma, rather than merely affirming the prevalence of trauma among youth (Khamis, 2012; Loughry et al., 2006; Ricks, 2006; Thabet & Vostanis, 2000). An American University of Beirut study on the influence of various factors (including religion and personal beliefs) on psychological wellbeing argues that for refugee children living in a camp in Gaza, the main predictor of psychological trauma among adolescents is socioeconomic pressure (Khamis, 2012). Considering the pervasiveness of poverty among refugees in camps, with "more than 40% of children below 16 years of age work[ing] under subhuman conditions" (Khashan, 2003, p. 1056), this finding necessitates further research. Furthermore, in focusing on the localized experiences children go through in refugee camps, researchers present significantly more detailed conclusions. As examples, the notion of hopelessness as a mental health outcome (Afifi et al., 2013), housing conditions (Abu Helwa & Birch 1993), and artistic expression as a coping mechanism (Elbedour et al., 1997; Salman, Bastien, & Center, 1997; Storsve, Westbye, & Ruud, 2010) all serve as the emphasis of research for children living outside occupied Palestinian territory.

In analyzing these various psychological approaches, social anthropologist Chatty and sociologist Hundt reveal the assumptions underlying the previous trend. The scholars' 2005 landmark publication, *Children of Palestine: Experiencing Forced Migration in the Middle East*, is the first to integrate research from all Palestinian host countries with a theoretical departure from psychology. In the introduction to their work, Chatty and Hundt articulate the partiality inherent to a psychological approach. According to the authors, "Nearly all psychiatric and psychological research amongst forced migrants employs concepts that are based on Western ideas of pathology" (Chatty & Hundt, 2005, p. 5). Scholarly attempts to study refugee children through a psychological lens are largely informed by Erikson's developmental theory (Lustig et al., 2003, p. 25). In a literature review of psychological studies focusing on refugee children between 1990-2003, the era defined by a psychological perspective in research on Palestinian refugee children, authors expressed the inefficiency in researching refugee children through a psychological framework, assuming development, normality, and psychopathology to be culturally embedded (Epstein & DiNicaola, 1997; Lloyd & Penn, 2010; Kinzie, 2016). A critique of development theories is their cultural relativism and reliance upon Western, middle-class constructions of childhood and propriety, with questionable cross-cultural generalizability. Assessments of war-affected youths typically measure loss and adversity (Montgomery 2008; Summerfield, 2002). This pathology-inducing perspective (Summerfield, 2000, 2002; Watters, 2001) may increase access to services or benefits but can downplay child refugees' resilience and strengths (Betancourt & Khan, 2008; Lustig et al., 2003; Papadopoulos, 2001; Watters, 2001).

In response to the recognition of the victimization discourse that previously provided the theoretical framework for research, two things emerged in the literature: children's resilience and, to a larger degree, agency. In revealing the shortcomings of undertaking a psychologically oriented approach, scholars contend that focusing on victimization may actually undermine refugee children's capacity to cultivate resilience (Watters, 2008). Due to the correlation between agency and resilience, continuously situating children as victims limits their ability to enact resilience and obstructs the potential for scholarly research that focuses on refugee children's role in shaping their lives (Chatty & Hundt, 2005, p. 7; Watters, 2008, p. 132). In addition, while Palestinian refugee children's agency rarely serves as the focus of scholarly research (Makhoul, Alameddine, & Afifi, 2012), more recent anthropological and sociological studies have included agency as an aspect of research (Boyden & Hart, 2007; Chatty & Hundt, 2005; Hart, 2002; Watters, 2008). Contributing to the increase in scholarly recognition of children's agency, in a study analyzing the notion of uncertainty among Palestinian refugee adolescents, Afifi et al. (2013, p. 502) argue for "further investigation into community and communication-related factors that account for differential degrees of resilience among at-risk youth."

Considering the imposed limitations of refugee camps and UNRWA assistance, Palestinian refugee children's agency is most often located in the way they manage to shape the structural restrictions of everyday life. Nongovernmental organization initiatives and UNRWA practices are most often the aspects of their lives they resist or prove as agentic actors (Chatty & Hundt, 2005; Hart & Forte, 2013; Rosenfeld, 2002; Stel 2015). As such, a child's position within the community is considered a main determinant of their capacity for resilience and agency (Rutter, 1985; Werner, 1995).

Understandably, children's roles in incorporating agency within community-based initiatives as contributors to civic engagement projects or as agents in the formation of sub-groups in refugee camps are the predominant frameworks found within the literature (Hart, 2007, 2008; Makhoul et al., 2012, O'Leary, Hutchinson, & Squire, 2015). Children's agency also seems to be consistently implicated within larger sociopolitical associations. According to Chatty and Hundt (2005, p. 88), "As agents, children have the ability and the right to formulate their political discourses and practices. When refugees are attacked, the whole community is targeted and children and young people are not spared military, political, economic or other forms of repression. Consequently, it should come as no surprise that children respond to those who kill, displace, injure or deny them their rights."

This increase in recognizing children's agency bears significance considering the previous inclination to understand children as "narrowly restricted to their function as passive beneficiaries of UNRWA's assistance" (Hart, 2004, p. 171) and the impression that "for the most part, researchers in the field of refugee studies have tended to share with humanitarian agencies and political leaders a lack of interest in the views expressed by refugee children" (p. 174). Also, this implied passivity in previous years has made way for the inclusion of children's voices through the employment of children's narratives in research (Chatty & Hundt, 2005, p. 97; Fincham 2014; Veronese, Castiglino, Tombolani, & Said, 2012).

Specifically, Chatty and Hundt (p. 97) reveal the significance of children's capacities to re-conceptualize previous discourses of victimhood into emboldening notions of resilience. In a study included in Chatty and Hundt's work, anthropologist Farah emphasizes the impact of children's roles in influencing their environments (p. 118). Farah challenges the Western media depiction of Palestinian refugee children as religiously and culturally indoctrinated passive recipients of Islamic ideologies. The scholar presents her findings within the children's family and community contexts.

Similarly, social anthropologist Hart (2002; 2008) employs notions of agency to illustrate the various ways children negotiate the limitations of camp life. Hart (2008, p. 64) examines the concepts of masculinity enacted in the streets, domestic spaces, and schools. With fieldwork conducted in a Jordanian refugee camp accommodating

approximately 30,000 refugees, Hart employed localized notions of masculinity to illuminate the prevailing nationalist sentiment among Palestinian adolescents (p. 79). Paralleling the way the production of scholarship is largely affected by violent conflicts and attempted peace talks, the anthropologist concludes that this specific impassioned expression of masculinity among youth was fundamentally due to the Israel-Jordan peace treaty.

Moreover, Hart (2008) reveals a certain sense of fulfillment among the research participants as refugees in the camp (p. 72). Hart interprets the youth's usage of the Arabic word *Mukhayyamji*, or as (very) loosely translated by the scholar as "genuinely of the camp," as "a source of pride" (p. 72). This contention is in direct contrast to the plethora of research emphasizing children's disapproval and, to a larger extent, condemnation of camp life (Al-Hroub, 2014; Charles & Denman, 2013; O'Leary et al., 2015). Another focus of Hart's research is the difficulties obtaining an adequate education through UNRWA's education system.

As the agency's main program, UNRWA spends approximately 55% of its budget on education (Chatty & Hundt, 2005, p. 38). UNRWA has built at least one permanent elementary school in virtually every refugee camp through all five countries it operates in (Rosenfeld, 2002, p. 528). UNRWA schools can be attended by all Palestinian children, even those living outside the camps. The agency's initial objective of enrolling the majority of children in elementary school in all camps was achieved by the mid-1970s, while the target of having at least 80% of all refugees complete nine years of education was achieved by the mid-1980s.

Although "the universalization of basic schooling remains the agency's greatest achievement," UNRWA funding is considerably unpredictable considering the spontaneous necessity of reallocating funding to provide post-conflict relief (Rosenfeld, 2002, p. 529). Moreover, due to limited funding, children attend school in dilapidated, overcrowded buildings (Marshy, 1999). Several studies report an average of 50-60 students per classroom (Chatty & Hundt, 2005; Marshy, 1999; Rosenfeld, 2002). A school day is structured around two shifts due to overcrowding, with classes held in the morning and afternoon (Marshy, 1999). Nevertheless, sociologist Rosenfeld (2002, p. 531) identifies a "relative advantage of camp refugees, particularly of women, over their non-refugee peers, especially villagers, with respect to opportunities to acquire education."

Accordingly, gender consistently plays a role in researching the educational needs and outcomes of Palestinian refugee children (Hammad & Albakri, 2007). Considering the extreme levels of poverty characterizing the experiences Palestinian refugees live, poverty is the most significant determinant in increasing children's likelihood of dropping out of UNRWA schools (Al-Hroub, 2014, p. 63). In a 2008

UNRWA-funded study, the Palestinian dropout rate among children aged 6-18 amounted to 18.3%, of which 21.7% were male and 14.8% were female (p. 53). A similar study conducted in 2007 concluded a dropout rate of 39%, ten times that of Lebanese children (Al-Hroub, 2014, p. 53).

Due to certain gender norms prevalent in the Middle East, girls mostly left school to help their mothers cope with household chores and care for family members (Chatty & Hundt, 2005, p. 53; Marshy, 1999, p. 17). In addition to that, early marriage is increasing among Palestinian girls due to the financial burden girls place on families (Marshy, 1999, p. 17). Because girls are generally not perceived as economically valuable to families, girls' education is not considered beneficial to the family. A study included in Chatty and Hundt's (2005, p. 77) landmark publication echoes the same sentiment towards girls' schooling. Accordingly, the education of boys is also threatened by poverty and the difficult conditions arising out of financial instability. The need for additional income is most often cited as the reason for leaving schools (Al-Hroub, 2014, p. 64; Chatty & Hundt, 2005, p. 79). Although both parents and sons indicated labor as the main determinant for leaving school, a 1999 UNICEF study concluded that half of boys who dropped out of school aged 7-17 did not work (Chatty & Hundt, 2005, p. 79). The Palestinian Central Bureau of Statistics concluded the same results in a 1998 study. While studies do not analyze the working conditions, or lack thereof, for the children who did not indicate that they were working in these studies, Chatty and Hundt (p. 79) hypothesized that the boys potentially work under illegal or other non-identifiable working conditions.

Another reason for dropping out of school is an apparent lack of motivation due to the children's perceived lack of job prospects. A 2013 study conducted with Palestinian refugee dropouts in Lebanon highlights Lebanese legislation prohibiting Palestinians from working in most professional fields as a factor in students' apathy towards education (Al-Hroub, 2014, p. 59). Although the ban was lifted in 2011, a lack of future employment prospects is frequently cited as a determinant in dropping out of school (Chatty & Hundt, 2005, p. 40; Hart, 2008, p. 2). A joint UNICEF and Palestinian Central Bureau of Statistics study of 2,000 Palestinian children aged 13-18 concluded a prevailing sentiment among youth as one marked by "no hope for the future" (Chatty & Hundt, 2005, p. 40).

The hopelessness expressed by youth is most often explored by scholars within the confines of humanitarian aid initiatives (e.g., Afifi et al., 2013; O'Leary et al., 2015) and to a larger extent, as an impediment to educational attainment and social progress (Chatty & Hundt, 2005; Hart, 2002, 2008; Rosenfeld, 2002). Furthermore, these scholars repeatedly attest to the influence of state policies on children's views of the future. In Lebanon, all refugees are prohibited from gaining citizenship, even those

with a Lebanese mother and Palestinian father (Ibrahim, 2008, p. 84). Similarly, all countries in the Middle East, with the sole exception of Jordan, relegate Palestinian refugees to the legal status of foreigners.

As non-nationals, they are denied legal protection and access to social services, as well as prohibited from owning property. An amendment to citizenship rights in the Arab world is made increasingly unlikely due to a series of outcomes to Jordan's labor market and social sphere after the Jordanian monarchy allowed its government to grant citizenship rights to Palestinians. After its annexation of the West Bank in 1950, Jordan permitted all Palestinians to apply for citizenship. Today, the majority of the Jordanian populations are former Palestinian refugees (Chatty & Hundt, 2005, p. 89). The increasing number of Palestinians seeking asylum in Jordan has incited resentment among locals, and to this day statistics disclosing the exact number of former refugees with Jordanian citizenships is unavailable due to governmental fears "that such a revelation might incite ethnic conflict" (Chatty & Hundt, 2005, p. 23). The marginalization of Palestinians in host countries and their collective insistent assertion of the "right to return" discourse affect not only the potential for progress, but fundamentally affect "how children are socialized" (O'Leary et al., 2015, p. 718).

Constrained by a pervasive tenor of social alienation and institutional discrimination, Palestinian children's lives are marked by a sense of desperation or "hopelessness" as articulated by participants in an aforementioned study (Afifi et al., 2013). According to the literature analyzed, dependence on UNRWA social services and post-conflict psychological well-being essentially dictate the experiences that Palestinian refugee children live. Although the previous scholarly tendency to approach the study of refugee children with an assumed victimhood has shifted in recent years, the majority of research available on this topic is through a psychological perspective. While the increased focus on the interaction between structural forces and children's lives sheds new light on this topic, the pioneering work of Chatty, Hundt, and Hart serve as the main contributions in an attempt to understand the lives of Palestinian refugee children. Recognizing this dearth in scholarship highlights the need for future research.

References

- Abu-Hein, F., El-Sarraj E., Qouta, S., & Thabet, A. (1993). Trauma and mental health of children in Gaza. *British Medical Journal*, *306*(6885), 1130–1131.
- Abu-Helwa, M., & Birch, B. (1993). The demography and housing conditions of Palestinian refugees in and around the camps in Amman, Jordan. *Journal of Refugee Studies*, *6*(4), 403–413.
- Afifi, W. A., Afifi, T. D., Robbins, S., & Nimah, N. (2013). The relative impacts of uncertainty and mothers' communication on hopelessness among Palestinian refugee youth. *American Journal of Orthopsychiatry*, *83*(4), 495–504.
- Al-Hroub, A. (2014). Perspectives of school dropouts' dilemma in Palestinian refugee camps in Lebanon: An ethnographic study. *International Journal of Educational Development*, *35*, 53–66.

- Baker, A. M. (1990) The psychological impact of the Intifada on Palestinian children in the occupied West Bank and Gaza: An exploratory study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60(4), 496–505.
- Baker, A. M. (1991). Psychological response of Palestinian children to environmental stress associated with military occupation. *Journal of Refugee Studies*, 4(3), 237–247.
- Betancourt, T. S., & Khan, K. T. (2008). The mental health of children affected by armed conflict: Protective processes and pathways to resilience. *International Review of Psychiatry*, 20(3), 317–328.
- Boyden, J., & Hart, J. (2007). The statelessness of the worlds children. *Children & Society*, 21(4), 237–248.
- Charles, L., & Denman, K. (2013). Syrian and Palestinian Syrian refugees in Lebanon: The plight of women and children. *Journal of International Women's Studies*, 14(5), 96–111.
- Chatty, D. (2005). Theoretical and methodological challenges of studying refugee children in the Middle East and North Africa: Young Palestinian, Afghan and Sahrawi refugees. *Journal of Refugee Studies*, 18(4), 387–409.
- Chatty, D., & Hundt, G. L. (2005). *Children of Palestine: Experiencing forced migration in the Middle East*. New York, NY: Berghahn.
- Elbedour, S., Bastien, D., & Center, B. (1997). Identity formation in the shadow of conflict: Projective drawings by Palestinian and Israeli Arab children from the West Bank and Gaza. *Journal of Peace Research*, 34(2), 217–231.
- Elbedour, S., Onwuegbuzie, A. J., Ghannam, J., Whitcome, J. A., & Hein, F. A. (2007). Post-traumatic stress disorder, depression, and anxiety among Gaza Strip adolescents in the wake of the Second Uprising (Intifada). *Child Abuse & Neglect*, 31(7), 719–729.
- Epstein, I., & DiNicola, V. (1997). Adolescent depression: diagnosis and treatment. Medicine North America: The Add-On. *Journal of Continuing Medical Education*, 20(5), 18–24.
- Fincham, K. (2014). Constructions, contradictions and reconfigurations of ‘manhood’ among youth in Palestinian camps in Lebanon. *International Journal of Educational Development*, 37, 48–56.
- Garbarino, J., & Kostelny, K. (1996). The effects of political violence on Palestinian children’s behavior problems: A risk accumulation model. *Child Development*, 67(1), 33–45.
- Gazit, S. (2001). Solving the refugee problem – An Israeli point of view. In J. Ginat & E. Perkins (Eds.), *The Palestinian refugees: Old problems – new solutions* (pp. 233–241). Norman, OK: University of Oklahoma Press.
- Hammad, S., & Albakri, T. (2007). The story of ‘popular achievement’ – A model of youth civic engagement in Palestine. In D. Magnuson & M. Baizerman (Eds.), *Work with youth in divided and contested societies*. Rotterdam, Netherlands: Sense Publishers.
- Hart, J. (2002). Children and nationalism in a Palestinian refugee camp in Jordan. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 9(1), 35–47.
- Hart, J. (2004). Beyond struggle and aid: Children’s identities in a Palestinian refugee camp in Jordan. In J. Boyden & J. De Berry (Eds.), *Children and youth on the front line* (pp. 167–188). New York, NY: Berghahn.
- Hart, J. (2007). Empowerment or frustration? Participatory programming with young Palestinians. *Children Youth and Environments*, 17(3), 1–23.
- Hart, J. (2008). Dislocated masculinity: Adolescence and the Palestinian nation-in-exile. *Journal of Refugee Studies*, 21(1), 64–81.
- Hart, J., & Lo Forte, C. (2013). Mandated to fail? Humanitarian agencies and the protection of Palestinian children. *Disasters*, 37(4), 627–645.
- Hyndman, J. (2000). *Managing displacement: Refugees and the politics of humanitarianism*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

- Ibrahim, J. (2008). The discrimination against Palestinian refugees living in Lebanon. *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics & Culture*, 15(1/2), 83–90.
- Ingleby, D., & Watters, C. (2002). Refugee children at school: Good practices in mental health and social care. *Education and Health*, 20(3), 43–45.
- Khamis, V. (2012). Impact of war, religiosity and ideology on PTSD and psychiatric disorders in adolescents from Gaza Strip and South Lebanon. *Social Science and Medicine*, 74(12), 2005–2011.
- Khashan, H. (2003). Collective Palestinian frustration and suicide bombings. *Third World Quarterly*, 24(6), 1049–1067.
- Kinzie, J. D. (2016). Medical approach to the management of traumatized refugees. *Journal of Psychiatric Practice*, 22(2), 76–83.
- Lloyd, E., & Penn, H. (2010). Working with young children who are victims of armed conflict. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11(3), 278–287.
- Loughry, M., Ager, A., Flouri, E., Khamis, V., Afana, A. H., & Qouta, S. (2006). The impact of structured activities among Palestinian children in a time of conflict. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 47(12), 1211–1218.
- Lustig, S. L., Kia-Keating, M., Grant-Knight, W., Geltman, P., Ellis, H., & Birman, D. (2003). *Review of child and adolescent refugee mental health* (White Paper from the National Child Traumatic Stress Network Refugee Trauma Task Force). Boston, MA: U.S. Department of Health and Human Services.
- Machel, G. (1996). *Impact of armed conflict on children: Report to the General Assembly* (Report A/51/150). Retrieved from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/306
- Makhoul, J., Alameddine, M., & Afifi, R. A. (2012). 'I felt that I was benefiting someone.' Youth as agents of change in a refugee community project. *Health Education Research*, 27(5), 914–926.
- Marshy, M. (1999). *Social and psychological effects of overcrowding in Palestinian refugee camps in the West Bank and Gaza*. Ottawa, Canada: International Development and Research Centre.
- Montgomery, E. (2008). Long-term effects of organized violence on young Middle Eastern refugees' mental health. *Social Science & Medicine*, 67(10), 1596–1603.
- O'Leary, P., Hutchinson, A., & Squire, J. (2015). Community-based child protection with Palestinian refugees in South Lebanon: Engendering hope and safety. *International Social Work*, 58(5), 717–731.
- Palestinian Central Bureau of Statistics. (2016). *Main indicators*. Retrieved from http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_Rainbow/Documents/Main%20Indicators%20Outside%20Palestinian%20Territory-E.htm
- Papadopoulos, R. K. (2001). Refugee families: Issues of systemic supervision. *Journal of Family Therapy*, 23(4), 405–422.
- Punamäki, R. L. (1989). Factors affecting the mental health of Palestinian children exposed to political violence. *International Journal of Mental Health*, 18(2), 63–79.
- Punamäki, R. L. (1990). Predictors and effectiveness of coping with political violence among Palestinian children. *British Journal of Social Psychology*, 29(1), 67–77.
- Punamäki, R. L. (1996). Can ideological commitment protect children's psychosocial well-being in situations of political violence? *Child Development*, 67(1), 55–69.
- Punamäki, R. L., Qouta, S., & Sarraj, E. E. (1997). Models of traumatic experiences and children's psychological adjustment: The roles of perceived parenting and the children's own resources and activity. *Child Development*, 68(4), 718–728.
- Qouta, S., Punamäki, R. L., & Sarraj, E. E. (1995). The relations between traumatic experiences, activity, and cognitive and emotional responses. *International Journal of Psychology*, 30(3), 289–304.
- Qouta, S., Punamäki, R. L., Montgomery, E., & El-Sarraj, E. (2007). Predictors of psychological distress and positive resources among Palestinian adolescents: Trauma, child, and mothering characteristics. *Child Abuse & Neglect*, 31(7), 699–717.

- Ricks, T. M. (2006). In their own voices: Palestinian high school girls and their memories of the Intifadas and nonviolent resistance to Israeli occupation, 1987 to 2004. *The National Women's Studies Association Journal*, 18(3), 88–103.
- Rosenfeld, M. (2002). Power Structure, Agency, and Family in a Palestinian Refugee Camp. *International Journal of Middle East Studies*, 34(3), 519–551.
- Rutter, M. (1985). Family and school influences on cognitive development. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 26(5), 683–704.
- Salman, E., Bastien, D., & Center, B. (1997). Identity formation in the shadow of conflict: Projective drawings by Palestinian and Israeli Arab children from the West Bank and Gaza. *Journal of Peace Research*, 34(2), 217–231.
- Strour, R. W., & Strour, A. (2006). Communal and familial war-related stress factors: The case of the Palestinian child. *Journal of Loss and Trauma*, 11(4), 289–309.
- Stel, N. (2015). 'The children of the state'? How Palestinians from the Seven Villages negotiate sect, party and state in Lebanon. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(4), 538–557.
- Storsve, V., Westbye, I. A., & Ruud, E. (2010). Hope and recognition: A music project among youth in a Palestinian refugee camp. *Voices: A World Forum for Music Therapy*, 10(1). Retrieved from <https://voices.no/index.php/voices/article/view/158/246>
- Summerfield, D. (2000). Conflict and health. War and mental health: A brief overview. *British Medical Journal*, 321(7255), 232–235.
- Summerfield, D. (2002). Education and debate. Effects of war: Moral knowledge, revenge, reconciliation, and medicalised concepts of 'recovery'. *British Medical Journal (International Edition)*, 321(7372), 1105–1107.
- Thabet, A. A., & Vostanis, P. (2000). Post traumatic stress disorder reactions in children of war: A longitudinal study. *Child Abuse & Neglect*, 24(2), 291–298.
- Thabet, A. M., Tischler, V., & Vostanis, P. (2004). Maltreatment and coping strategies among male adolescents living in the Gaza Strip. *Child Abuse & Neglect*, 28(1), 77–91.
- United Nations Relief and Works Agency. (2015). *FAQ. United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*. Retrieved from <https://www.unrwa.org/who-we-are/frequently-asked-questions>
- United Nations. (1947, September). *Report to the General Assembly (Report A/364)* (UN Special Committee on Palestine). Lake Success, NY.
- United Nations. (1948, December). *Resolution 194*. United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East.
- United Nations. (2008). *The question of Palestine and the United Nations*. New York, NY: United Nations.
- United Nations. (2015). *Secretary-General's remarks at high-level meeting on migration and refugee flows*. Retrieved from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2015-09-30/secretary-generals-remarks-high-level-meeting-migration-and-refugee>
- Veronese, G., Castiglioni, M., Tombolani, M., & Said, M. (2012). 'My happiness is the refugee camp, my future Palestine': Optimism, life satisfaction and perceived happiness in a group of Palestinian children. *Scandinavian Journal Of Caring Sciences*, 26(3), 467–473.
- Watters, C. (2001). Emerging paradigms in the mental health care of refugees. *Social Science & Medicine*, 52(11), 1709–1718.
- Watters, C. (2008). *Refugee children: Towards the next horizon*. London, UK: Routledge.
- Werner, E. E. (1995). Resilience in development. *Current Directions In Psychological Science*, 4(3), 81–85.

Batı Şeria'daki Üç Kampta Yaşayan Filistinli Mülteci Öğrencilerin İyimserlik ve Geleceğe Yönelik Algıları

David Hutton^a

Carter Hutton^b

Öz

Batı Şeria'da birçok Filistinli genç mülteci, kalabalık mülteci kamplarında, çoğu zaman kötü yaşam koşullarında ve belirsiz bir gelecek öngörüsüyle yaşıyor. Bu araştırma, üç Batı Şeria mülteci kampındaki altı Birleşmiş Milletler Yardım Ajansı (URWA) okuluna devam eden 227 Filistinli mülteci öğrencinin gelecek beklentilerini ve iyimserliklerini ele almayı amaçlamıştır. Araştırma; öğrencilerin kendi yaşam koşullarını, gelecek hakkında ne düşündüklerini, kişisel hedeflerini ve tutkularını nasıl algıladıklarını anlamak üzere odaklı sınıf tartışmaları yöntemini kullanmıştır. Öğrencilerin genel iyimserlik ve karamsarlık duygularını değerlendirmek için Yaşam Yönelimi Testi'nin Gözden Geçirilmiş versiyonu kullanılmıştır. Sonuçlar, Filistinli genç mültecilerin bir bütün olarak çok daha iyimser olduğunu; birçoğunun yaşadıkları kampları ve topluluklarını iyileştirmek yönünde motivasyona sahip olduklarını gösteriyor. Bununla birlikte bu ergenlerin birçoğu kendi geleceği konusunda endişe duymakta ve kişisel hayallerine ulaşacaklarına inanmaktadır. Bu durum özellikle, öğrencilerin şiddete maruz kaldıkları veya daha sınırlı yüksek eğitim veya ekonomik imkâna sahip oldukları kamplarda daha belirgindir.

Anahtar Kelimeler

Filistin mülteciler • Batı Şeria • Çatışma • İyimserlik • Dayanışma

a (✉) David Hutton, United Nations Relief and Works Agency, PO Box 19149, Jerusalem, 97200, Israel.
Eposta: d.hutton@unrwa.org

b Carter Hutton, Dalhousie University, Halifax, Nova Scotia, Canada. Eposta: huttoncarter@gmail.com

Sense of Optimism and Perceptions of the Future among Palestine Refugee Students Living in Three West Bank Camps

David Hutton^a

Carter Hutton^b

Abstract

Many young Palestine refugees in the West Bank continue to reside in refugee camps, often in crowded and poor living conditions with an uncertain future. The present research seeks to explore future aspirations and optimism among 227 Palestine refugee students attending six United Nations Relief and Works Agency schools in three West Bank refugee camps. The research uses focused classroom discussions to gain an understanding of how the students perceive their immediate living conditions, what they think of the future, as well as their personal goals and ambitions. The Life Orientation Test-Revised has been administered to assess the students' general sense of optimism versus their sense of pessimism. The results show that young Palestine refugees as a whole remain more optimistic than pessimistic, with many being motivated to improve their camps and society. However, many of these adolescents also remain concerned about their future and do not believe they will achieve their personal dreams. This is most apparent in camps where students have been exposed to conflict-related violence or have more limited higher education or economic opportunities.

Keywords

Palestine refugees • West Bank • Conflict • Optimism • Solidarity

a (✉) David Hutton, United Nations Relief and Works Agency, PO Box 19149, Jerusalem, 97200, Israel.
Email: d.hutton@unrwa.org

b Carter Hutton, Dalhousie University, Halifax, Nova Scotia, Canada. Email: huttoncarter@gmail.com

Received: May 1, 2017

Accepted: September 20, 2017

Online First: November 6, 2017

Copyright © 2018 • **The International Refugee Rights Association** • <http://mejrs.com/en>

ISSN 2149-4398 • **eISSN** 2458-8962

DOI 10.12738/mejrs.2018.3.1.0002 • Winter 2018 • 3(1) • 19–37

From November 1947 to the end of 1948, more than 700,000 Palestine refugees were displaced as a result of the Arab-Israeli War.¹² In absence of a solution to the Palestine refugee question, the number of Palestine refugees eligible for United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) services has grown to five million over the past 68 years. Nearly a third lives in 58 recognized Palestine refugee camps in Jordan, Lebanon, the Syria the Gaza Strip, and the West Bank, including East Jerusalem.³ The West Bank is home to nearly 775,000 registered refugees, around a quarter of whom live in 19 camps.⁴ The majority of refugees reside in West Bank cities, towns, and villages.

Palestinians throughout the West Bank, including Palestine refugees living both in and outside of camps, are subject to the impacts of the continuing Israeli occupation of the territory. On one hand, Palestinian movement in the West Bank is restricted through a combination of physical obstacles, including the Barrier⁵ and checkpoints, as well as bureaucratic constraints such as permit requirements. At the same time, conflict-related violence remains a regular occurrence. In 2014, UNRWA (2016) documented 764 search operations and 99 military actions by Israeli Security Forces in West Bank camps. During this period, 442 confrontations or clashes were documented, often involving the use of tear gas, skunk spray, and rubber-coated bullets. Some 778 Palestine refugees were injured (including 68 minors) while 764 (including 99 minors) were detained.

The occupation has also had significant impacts on the West Bank labor market and economy, with high rates of unemployment being related in part to restrictions on imports, exports, and labor mobility (Kock et al., 2012). In 2013, 19% of Palestinians in the West Bank were unemployed, although the proportion among youth was much higher at 40% (Palestinian Central Bureau of Statistics [PCBS], 2014). While no specific economic or political restrictions related to Palestine refugees in the West Bank exist, refugees experience higher rates of both unemployment and poverty.

1 The views expressed in this article are only those of the authors. These are in no way are indicative of the views of UNRWA.

2 Palestine refugees are defined as persons whose normal place of residence was Palestine during the period from June 1, 1946 to May 15, 1948, and who lost both home and means of livelihood as a result of the 1948 conflict.” The descendants of Palestine refugee males, including legally adopted children, are also eligible for registration.

3 A Palestine refugee camp is defined as a plot of land placed at the disposal of UNRWA by the host government to accommodate Palestine refugees and on which UNRWA facilities may be established, including schools health centers, and distribution centers. These plots of land are either state land or, in most cases, land leased by the host government from local landowners. This means that the refugees in camps do not ‘own’ the land on which their shelters were built, but have the right to ‘use’ the land for a residence.

4 The 19 refugee camps are distributed across the West Bank. Some camps are located next to major towns and others are in rural areas. UNRWA does not own, administer, or police the camps. This is the responsibility of the host authorities.

5 The Barrier consists of concrete walls, fences, ditches, razor wire, groomed sand paths, an electronic monitoring system, patrol roads, and a buffer zone. Only Palestinians with West Bank ID cards who are granted special permits can enter East Jerusalem through designated Barrier checkpoints around the city (OCHA, July, 2013).

Socioeconomic conditions in camps are generally poor with high population density, cramped housing and living conditions, and inadequate infrastructure including narrow, inaccessible streets and poor sanitation. In 2013, 23% of refugees living in the West Bank camps were estimated to be unemployed, with 29% being moderately or severely food insecure⁶ (PCBS, 2016).

The present research has been undertaken firstly to understand the aspirations of Palestine refugee students living in the West Bank and secondly to explore whether or not the conditions in which these young people live influence their sense of hope and optimism. This area of research remains largely unexplored. To date, studies around the well-being of Palestinian children and adolescents in both the West Bank and Gaza have focused predominantly on the potentially traumatic impacts of political violence and war (Espie et al., 2009; Hobfoll et al., 2011; Thabet & Thabet, 2015; Thabet & Vostanis, 2011). While a limited number of studies have investigated self-perceived life satisfaction and happiness (Arafat, 2003; Veronese et al., 2012), these have not provided a comparative perspective across different localities or camps, which may vary considerably in terms of basic living conditions and therefore might also be expected to differentially affect the youths' well-being.

Little research has also been conducted on the Palestine refugee experience itself, especially in regards to how this might influence adolescents' capacity to maintain a positive outlook despite growing up in camps under difficult conditions. Research around the world has shown that, despite living under extreme hardship and adversity, many refugees retain a sense of resiliency. While resiliency is most often defined as individual capacity to cope with or bounce back from adversity (Carver, 1998; Smith et al., 2008; Tusaie & Dyer, 2004), it also retains a somewhat ambiguous construct. Ungar (2011) and Betancourt and Khan (2008) have observed that resiliency can also reflect community-level variables that reinforce the mutual support and belief systems that help sustain people through adversity. As an example, Eggerman and Panter-Brick's (2010) study on school children in Afghanistan found the majority retained a sense of hope for their future despite pervasive poverty, economic instability, and persistent violence. This was underpinned by close relationships among family members cemented within a shared experience of adversity from one generation to the next. Moreover, while many saw "no solutions" to key life stressors, a sense of cultural affiliation and ideological commitment remained that gave a sense of coherence to past, present, and future experiences:

Hope arises from a sense of moral and social order embodied in the expression of key cultural values: faith, family unity, service, effort, morals, and honor. These values form the bedrock of resilience, drive social aspirations, and underpin self-respect and dignity. (Eggerman & Panter-Brick, 2010, p. 71)

---

⁶ Food insecurity is generally defined as lacking reliable access to a sufficient quantity of affordable, nutritious food.

In order to better understand the perceptions and expectations of young Palestine refugees living in the West Bank, the present research focuses on 227 male and female students attending six UNRWA⁷ schools in three different refugee camps, these being the Deir Ammar, Shu'fat, and Aida camps. The Deir Ammar camp is perhaps the most livable camp in the West Bank, bearing more of a semblance to a rural village than a refugee camp. Dier Ammar is considerably more spacious and cleaner than most camps, with wider streets and greater living space, including fields for recreational and sports activities. It is also removed from the Barrier and not subject to the incursions conducted by Israeli Security Forces. In 2014, it was one of only three camps in the West Bank that did not report injuries as result of incursions (UNRWA, 2016).

Shu'fat camp has perhaps the most crowded and squalid living conditions of the 19 West Bank refugee camps. Located within the municipality of Jerusalem but effectively cut-off from the city by the Barrier, the camp is the home of 12,500 registered Palestine refugees, although that number of total inhabitants is estimated at 24,000.⁸ The camp is exceedingly crowded and residents complain of inadequate water, poor sewage, and a lack of security. Most streets have been encroached upon as a result of illegal construction, turning many into narrow alleyways while also restricting living space. While UNRWA provides solid waste management, the streets of Shu'fat are often strewn with garbage as a result of the overcrowding.

Access to Shu'fat camp from Jerusalem is only permitted through a single checkpoint manned by Israeli Security Forces. Long waits and searches are a common occurrence, as are clashes between Palestinian youth and Israeli forces manning the checkpoint. In 2014, UNRWA (2016) recorded 66 confrontations in Shu'fat camp, many of which involved the use of tear gas, skunk spray, and rubber-coated metal bullets. A recorded 61 Palestine refugees were injured.

The living conditions of Aida camp are noticeably better than those of Shu'fat, with far less crowding and greater living space. Water, sanitation, and sewage are adequate, with some space also found for recreational and sports activities. However, Aida Camp is also located adjacent to the Barrier in Bethlehem and is subject to a regular presence of Israeli Security Forces in the camp's vicinity. This has resulted in continuous tensions and frequent confrontations between Israeli Security Forces and the camp population, youths in particular. In 2014, UNRWA (2016) recorded 138

⁷ UNRWA was established by United Nations General Assembly resolution 302 (IV) of 8 December 1949 to carry out direct relief and works programs for Palestine refugees. The Agency began operations on May 1, 1950. The Agency's services encompass education, health care, relief, and social services; camp infrastructure and improvement; microfinance; and emergency assistance, including in times of armed conflict.

⁸ The Shu'fat refugee camp is the only Palestinian refugee camp located inside Jerusalem or any other Israeli-administered area. Because residents carry Jerusalem identity cards, this grants them the same privileges and rights as Israelis. Because of the proximity of Shu'fat camp to East Jerusalem, many non-refugees have also sought to reside there in order to have access to employment and other opportunities. This has resulted in significant overcrowding and overburdening of basic infrastructure services including access to clean water and sanitation.

confrontations and 186 search-and-arrest operations conducted by Israeli Security Forces in the camp. During that period, 281 refugees (including 33 minors) were injured. A recorded 107 persons (including 32 minors) were detained.

Method

Sampling/Study Population

The research was undertaken in March 2014 and targets 9th-grade students in six schools in the three refugee camps, these being the UNRWA preparatory boys and girls schools in the Dier Ammar, Shu'fat, and Aida camps. A class has been randomly selected in each school, with a total of 107 boys and 120 girls being surveyed across the six schools. These respectively include 37 boys and 49 girls from Dier Ammar, 37 and 28 from Aida, and 33 and 43 from Shu'fat. Students' average age is 15.

Participation in the study has been performed voluntary with students' consent coordinated by their respective schools. Information and data has been collected during regular class periods during which the researchers led general discussions followed by the completion of a questionnaire.

Research Design

The research uses a combination of focused classroom interviews and a standardized survey instrument to gather general information about student perceptions as well as quantitative data on their sense of optimism versus pessimism about the future. In each of the selected schools, the researchers spent the initial part of the class period gaining an understanding of student perceptions regarding their living conditions and future. This took the form of open-ended questions to which the students could voluntarily respond. These discussions were followed by the administration of a written questionnaire that was used to attain numerical data that might be compared across both camps and genders.

Data Collection Tools

As noted above, the researchers conducted focused classroom discussions facilitated by a number of open-ended questions. These have been chosen in order to gain a more complete understanding of whether the students who live in the three camps differ in how they perceive their immediate living conditions and what they think of the future, as well as their personal goals and ambitions. The main questions are: (1) How would you describe the living conditions in this camp? (2) How do you spend your free time? (3) What do you think about the future? (4) What would you like to do in the future?

These group interviews are supported by a written questionnaire distributed at the end of each session. The questionnaire is intended for substantiating student

responses to the above questions, including items that assess how much the students like where they are living, whether they think they are better off than their friends, and how they describe where they live, ranging from *terrible* to *quite good*.

To assess student optimism, the research uses the Life Orientation Test-Revised (LOT-R; Carver et al., 2010), which is completed as part of the questionnaire above. The LOT-R is a brief, easy-to-use self-report measure developed to assess individual differences in generalized optimism versus pessimism. The LOT-R can be used to derive scores for both of these dimensions, with three items each being used to measure optimism and pessimism. There are no cut-offs or normative scores for either optimism or pessimism. The LOT-R has been used in a number of culturally diverse settings, including Greece (Lyraikos et al., 2010), Japan (Sumi, 2004), Jordan (Khallad, 2007), Portugal (Ribeiro et al., 2012), Saudi Arabia (Zaidi, 2014), Serbia (Jovanović & Gavrilov-Jerkovic, 2013), and Singapore (Wong et al., 2009).

Findings

The living conditions in the three camps differ remarkably, and this is expected to be reflected in the research findings (see Table 1). As expected, Dier Ammar boys and girls are seen most likely to report their camp as a “good or alright place to live” (97% boys and 94% girls), in addition to liking where they live (82% and 87%, respectively). This drops considerably among students living in the other two camps, with only the girls in Shu’fat (85%) reporting it to be a good or alright place to live. The Shu’fat girls are also the only group of students outside Dier Ammar to indicate that they liked where they live (79%).

In comparison, only 57% of the boys in Shu’fat describe the camp as a good or alright place to live, with 42% describing it as *not good or terrible*. Only 38% indicate they like living there. Among Aida boys, 55% describe their camp as good or alright (45% described it as either not good or terrible). Less than one-half (40%) of the Aida boys state that they like living there. The respective figures for the Aida girls are even lower, at 40% and 28% respectively.

Table 1
Perception of Living Conditions

	Dier Ammar		Shu’fat		Aida	
	Boys	Girls	Boys	Girls	Boys	Girls
Good or alright place to live	97%	94%	57%	85%	55%	40%
Like where they live	82%	92%	38%	79%	40%	28%

The above findings have been largely confirmed by the students during the class discussion. Dier Ammar students generally express satisfaction with their living situation, acknowledging that the Dier Ammar camp has better living conditions than other camps in the West Bank. They describe the camp as friendly, clean, safe, and

free from security incursions. They note that everyone knows one another, describing residents as cooperative and helpful. The one consistent drawback is the camp's relative isolation from larger urban centers.

Both boys and girls living in Shu'fat describe the camp as crowded and lacking recreational and living space, as well as being dirty and polluted. They also highlight concern about a lack of safety and security. This has been in part attributed to regular incursions by Israeli Security Forces into the camp; however, considerable concern is also expressed in relation to criminal activity including drug use, robberies, and organized crime. On a positive note, camp inhabitants are noted to support one another and to work together to solve problems and improve camp conditions. Both boys and girls also highlight the fact that they are able to access East Jerusalem,⁹ although frequency differs from as often as once a week to once a year.

In Aida Camp, little mention is given to general living conditions. Rather, students reference living next to the Barrier, with many stating they feel as if they are in prison. Students in both Aida schools also reference clashes in the camp and the use of skunk spray and tear gas. The boys, however, more often describe the camp as dangerous, with a number stating, "IDF [Israeli Defense Forces] can come any time" and "take away family members." When asked to describe something positive about the Aida camp, students mention having extra-curricular activities, supportive neighbors, and decent living conditions.

Interestingly, little difference is found across the three camps in relation to how students spend their free time. The majority cite spending time on the computer and the Internet, studying and/or visiting friends. Perhaps reflective of the greater space that characterizes the Dier Ammar camp, boys here more often cite participating in sports and recreational activities. Girls in all three camps more often cite staying home and helping with family responsibilities.

When asked about their dreams and personal aspirations, students in all camps speak of wanting to make a positive difference. Many students speak of wanting to pursue professional careers such as engineering, teaching, journalism, medicine, and law. At the same time, they talk spontaneously about the importance of contributing to Palestine, with this sentiment being strongest in Shu'fat and Aida. Many students voice a wish to make a positive difference in their camps and society, including building a free Palestine in the future. They also speak of securing their rights as refugees, being able to move freely (including visits to Jerusalem), and returning to visit their former homes. When asked whether they think this will one day be realized, most respond that they don't know but hope to see these changes.

---

⁹ Palestinians living in Jerusalem are given the status of "permanent residents" of Israel, which typically provides them with greater freedom of movement than Palestinians living in the West Bank. The Barrier and Israeli permit regime has increasingly cut off East Jerusalem (once the focus of political, commercial, religious, and cultural life for the entire Palestinian population of the occupied Palestinian territory) from the rest of the West Bank.

Table 2
Perceptions of the Future

	Dier Ammar		Shu'fat		Aida	
	Boys	Girls	Boys	Girls	Boys	Girls
Can achieve aspirations	61%	73%	59%	82%	72%	17% (68%) ¹¹
Optimistic about the future	60%	89%	79%	92%	88%	86%
Expect the best in uncertain times	45%	58%	63%	72%	60%	52%
More good than bad things happen	68%	67%	63%	74%	60%	42%

The majority of students also recognize the importance of education in achieving their dreams. Around 70% of the students indicate that they definitely plan to finish high school, with only ten indicating that they definitely will not. The remaining students indicate that they are unsure. Here, it is important to note that UNRWA provides education up to only grade nine, requiring students to then transfer to usually a Ministry of Education school to complete the final two years of secondary education.¹⁰

Across the three camps, girls are more likely to plan completing high school (78%, compared to 62% of boys). The proportion among girls ranges from 74% in the Shu'fat camp to 78% in Dier Ammar and 82% in Aida. Among boys, the proportion *definitely* planning to complete high school ranges from 51% in Shu'fat to 63% in Dier Ammar and 70% in the Aida camp.

When asked about attending university, 72% of the students report having this ambition. This is particularly strong among girls, with 84% indicating they want to attend a university. This is highest among the Shu'fat and Aida girls (87% for both groups), with 79% of Dier Ammar girls also having this ambition. Among boys, 68% of those from Aida and 64% from Dier Ammar report wanting to attend university; however, this falls to 41% in Shu'fat.

When asked about whether they will be able to achieve their ambitions after graduating from school, the majority of students in five of the six schools (69%) agree that they will definitely succeed in this regard, the exception being the Aida girls' school. The highest scores are found in the Dier Ammar (75%) and Shu'fat camps (70%). However, figures vary considerably between boys and girls, as well as among schools, with girls in both Dier Ammar and Shu'fat being noticeably more hopeful than (the boys 77% compared to 60%). The lowest proportion is found in the Aida girls' school where only 17% are definitely confident that they will achieve their aspirations. However, this figure increases to 68% when considering *maybe* (51%) responses.

Despite these varied perceptions about achieving their aspirations, both male and female students remain generally hopeful about the future. The majority of

¹⁰ Common reasons for UNRWA students not continuing after ninth grade include not having ready-and-easy access to a Ministry of Education school, reluctance or anxiety associated with entering a new and unfamiliar school, and/or pressure or preference to enter the labor market (UNRWA, 2017).

respondents, including the Aida girls, agree with the statement, “I’m always optimistic about my future.” This varies from 79% among the Shu’fat boys to as high as 92% among the Shu’fat girls. While the lowest proportion is found among Dier Ammar boys (60%), notably important is that only 18% indicate they definitely do not agree with the statement. This means that 82% are at least somewhat optimistic.

While retaining a general sense of optimism about their futures, students across the three camps do not always *expect the best in uncertain times*, suggesting that many maintain a measured and realistic understanding of their lives. This varies considerably across the six schools (from 45% to 72%), with girls in two of the camps (Dier Ammar & Shu’fat) being more hopeful than their male cohorts. The highest percentage of students who agree with this statement are the Shu’fat girls (72%). The lowest percentage is found among Dier Ammar boys (45%), although again only 18% definitely disagreed with the statement.

This perception may well reflect the experiences students encounter in their daily lives. Overall, only 62% of the students indicate that *more good than bad things happen to them*, with the lowest proportion (42%) being reported by the Aida girls. While no difference is observed between boys and girls in Dier Ammar (68% and 67% respectively), noticeably more girls in Shu’fat camp report having more positive than negative experiences (74% compared to 63% of boys). While the boys in Aida are more positive than the girls (60% compared to 42% of girls), they are the least positive of the three boy schools.

The LOT-R has been used to derive overall scores for the dimensions of students’ sense of optimism and sense of pessimism. The LOT-R results largely reflect the above findings, namely a positive sense about the future but one that varies among camps as well as between boys and girls. As shown in Table 3, students in all schools, aside from Aida boys, have higher optimism than pessimism scores, with the overall average scores across the six schools being 8.50 and 8.31 for boys and girls, respectively. The highest level of boys’ and girls’ optimism is found in Dier Ammar (8.83), though this is only slightly higher than the combined score found in Shu’fat (8.75). The lower scores for both boys and girls in the Aida camp means that they also have the lowest combined optimism score (7.93).

The lowest average score for pessimism in terms of camps is found in Aida (8.06), though this in large can be attributed to the noticeably lower score found among the girl students (7.23). This is followed by the Shu’fat (8.25) and Dier Ammar (8.42) camps. While boys’ and girls’ pessimism scores in Dier Ammar are similar (8.45 and 8.39, respectively), a comparable difference exists in Shu’fat where the girls are found noticeably less pessimistic (8.05, compared to 8.40 among boys).

---

11 As noted above, although only 17% of Aida girls definitely believe they can achieve their aspirations, the proportion increases to 68% when considering the maybe responses.

Table 3
Lot-R Scores

	Dier Ammar		Shu'fat		Aida	
	Boys	Girls	Boys	Girls	Boys	Girls
Optimism	8.69	8.97	8.68	8.82	8.29	7.57
Pessimism	8.45	8.39	8.40	8.05	8.89	7.23

In terms of gender differences, girls in both the Dier Ammar and Shu'fat camps are more optimistic than the boys. Only in the case of the Aida schools are girls found less optimistic (7.57 compared to 8.29). However, the girls in the Aida camp are also less pessimistic than their male cohorts (7.23 compared to 8.89), a pattern also observed in both Dier Ammar and Shu'fat. The boys in the Aida camp are found to be the most pessimistic of all students.

Discussion

The aspirations and optimism among young Palestine refugees are expected to reflect their respective living conditions. That is, students living in Dier Ammar should show the highest optimism and least pessimism, with this being inversed for the Shu'fat camp where the population lives in what are describable as slum-like conditions. In the case of the Aida camp, student perceptions are expected to be more similar to their peers living in Dier Ammar whose living conditions might be described as reasonable.

This was not found. In fact, with the exception of the Aida boys, students in all camps demonstrate higher scores of optimism than pessimism. Moreover, little difference is found between the scores for either boys or girls in the Dier Ammar and Shu'fat schools respectively, despite the latter camp being characterized with the poorest infrastructure and living conditions of all three camps. The combined optimism scores for boys and girls in the two camps are also similar, being 8.33 and 8.75 respectively. Moreover, neither boys nor girls were found to be more pessimistic in Shu'fat, having a combined pessimism score of 8.25 compared to Dier Ammar's score of 8.42.

This suggests that physical living conditions such as infrastructure, living space, and sanitation may not have as much a determining influence on how young people view their futures as one might expect. By way of reference, 95% of Dier Ammar students describe their camp as a *good or alright place to live*, compared to 71% of Shu'fat students. Moreover, regardless of where they live, the majority of students maintain high aspirations about the future, notably wishing to complete their education and enter professional and vocational careers of their choice. The majority (82%) report being optimistic about their future, with 69% also believing in their ability to achieve their dreams. This suggests that the majority of young Palestine

refugee students—regardless of their living conditions—are able to maintain a greater sense of optimism than pessimism.

This is not inconsistent with other research. Arafat (2003, p. 22) found that while Palestinian children in the aftermath of the Second Intifada¹² were pessimistic about the future in general, they retained

...the belief that they can achieve a degree of success through their own efforts, at least in the personal, academic and social domains of their lives. The degree of self-efficacy is the key to the generally positive outlook of Palestinian children on their own future; their belief that they can do something about their own future is premised on their belief in, and interest in, self-improvement.

This has been similarly observed by Veronese et al. (2012, p. 471) who found the children living in the Tulkarem refugee camp in the West Bank to define themselves as happy, optimistic, and satisfied with their lives, noting that “the want, poverty and fear which they are obliged to face do not diminish their satisfaction and pride in taking active part in the life of the camp.”

This does not suggest that camp environments do not influence the perceptions or well-being of the sampled students. The fact that Aida students exhibit both the lowest optimism and the highest level of pessimism despite having reasonable living conditions suggests that other factors may have a determining influence. This is particularly noticeable in regard to the boys. Aida boy students not only demonstrate the lowest level of optimism among boys (8.29 compared to 8.69 in Dier Ammar and 8.68 in Shu’fat) but also have a higher pessimism score at 8.89 (compared to 8.45 and 8.40, respectively). Moreover, both Aida boys and girls are the least likely to report that *more good than bad things happen to them*. Some 60% of the Aida boys feel this way, compared with 68% of Dier Ammar boys and 63% of Shu’fat boys. Among girls, only 42% of those from Aida expected *more good than bad things*, compared with 67% of girls from Dier Ammar and 74% from Shu’fat.

While this research did not set out to identify specific attributes that impact either optimism or pessimism, one might note the single most distinguishing feature in the Aida camp is a lack of safety and security. Compared to the Shu’fat camp, where UNRWA (2016) reported 66 confrontations between Israeli Security Forces and Palestine refugees, 138 such confrontations were recorded in the Aida camp. Moreover, 36% of all injuries reported in West Bank camps in 2014 occurred in the Aida camp. Because the Aida boys school in the camp is located directly adjacent the Barrier, it is also in close vicinity to where clashes regularly occur. Such incidents

---

¹² The Second Intifada, also known as the Al-Aqsa Intifada, was the second Palestinian uprising against Israel. Beginning in September 2000 and lasting until 2005, it was a period of intensified Israeli-Palestinian violence.

are repeatedly referenced by the Aida boys during the classroom discussions. The boys describe the camp as dangerous, mentioning Israeli Security Forces “can come any time.” At least 14 of the students report a family member to have been arrested in the past.

In addition to the above safety threats, Aida students also appear to be more aware of various social and economic constraints that might affect them as young adults. Given the Aida camp’s location is immediately adjacent to the Barrier, to assume that many students have become aware of the economic impacts this has had on camp is not unreasonable. Since the beginning of the Barrier’s construction in 2000, the number of permits allowing Palestinians to work in Israel has been halved, from 110,000 prior to the Second Intifada to 45,000 in 2014 (Kleibo, 2014). This has contributed significantly to the West Bank’s unemployment rate, especially in areas that rely on employment opportunities in Israel. This might well explain why only 17% of Aida girls believe they will *definitely* be able to achieve their ambitions, despite having the highest proportion of respondents (82%) indicate that they definitely plan to complete their high school education. On this point, many girls during the classroom discussion stated they want to attend a university (87%) but did not see this as a realistic possibility because of familial financial constraints. Boys on the other hand were more optimistic about their future (72%) but less likely to think of university as an option (67%), instead citing vocations such as auto mechanic and construction.

This was not found in the case of Shu’fat camp, which is also surrounded by the Barrier; the girls are the most optimistic of all surveyed students. The Shu’fat girls not only are the most optimistic as measured by the Lot-R but also the most likely to believe they can achieve their aspirations (82%) while also being the most optimistic about the future (92%). Only one girl indicates that she definitely will not complete high school, while almost 87% cited university as their goal. On the other hand, boys are less likely to definitely complete high school (51%) or express an interest in university (40%). Only 59% definitely think they will be able to pursue their aspirations.

These differences might be attributed to a number of factors. Firstly, while Shu’fat camp is surrounded by the Barrier, residents retain Jerusalem IDs and have access to significantly more economic opportunities than West Bank residents. This may be reflected in the fact that neither the Shu’fat boys nor girls referenced economic constraints as a major hindrance to their dreams, nor do they cite the Barrier as an obstacle to accessing higher education opportunities in the future. The boys, however, may be disadvantaged by pressures to support their families, whereas girls are generally more protected within the family structure. Procter (2016) observed that boys in Shu’fat camp are generally more likely than girls to drop-out of school and

take unskilled, low-paying jobs in Israel's informal work sector. Girls on the other hand not only recognize the importance of staying in the education system as a way of avoiding early marriage but are also more likely to complete Tawjihi and find work in the formal work sector in primary schools or kindergartens.

This differentiating impact of life and living conditions on boys and girls can also be discerned in Dier Ammar. While clearly living in the most favorable living conditions, the construction of the Barrier has meant a loss of access to the Israeli labor market. In 2007, 87% of the economically active population was estimated to be employed; in 2012, approximately 23% of the camp was unemployed (Applied Research Institute, 2012). The loss of employment opportunities has been particularly felt by young people, with the unemployment rate among youth in the West Bank reaching 40% in 2013 (PCBS, 2013). One might therefore reason that while the majority of Dier Ammar students like where they live (87%), they are not necessarily more likely than students in other camps to believe they can achieve their dreams (67% compared to 70% in Shu'fat and 70% in Aida¹³). This is also lower among boys (61% compared to 73% among girls), possibly because they are more likely to see their futures mainly in terms of being breadwinners.

These conditions may also have an influence on how young people view themselves in comparison to others. On this point, students have been asked whether they see themselves as being better or worse than their friends. Across all three camps, girls are more likely to compare themselves more favorably against their peers in parallel with their general levels of measured optimism. Whereas 61% of the Dier Ammar girls think they are better off than their friends, this fell to 38% in Shu'fat and 24% in Aida. This pattern is also observed among boys, though to a less noticeable extent; 45% of boys at Dier Ammar think they are better off than their friends, compared to 41% in Shu'fat and 37% in Aida. Such social comparisons, while not directly related to optimism and pessimism, have been found to be associated with positive self-evaluations and well-being, which in turn are commonly associated with positive and negative expectations regarding the future (Aspinall et al., 2001; Conversano et al., 2010; Gibbons et al., 2000).

Many young refugees, then, are likely to have mixed perceptions about their futures; this is reflected by the fact that both boys and girls in all three camps do not have a wide range of scores for optimism and pessimism. While the average optimism score across the six schools is found to be 8.50, the average pessimism score is only slightly lower at 8.23. Similarly, while 82% of the students state being optimistic about the future, only 62% definitely expect more good than bad things to happen while 60% think they will be able to achieve their dreams and aspirations. This contrast is most apparent among girls in Aida camp, who not only report the lowest optimism score (7.57) but also the

---

¹³ This figure includes the 51% of the Aida girls who reported that they 'maybe 'would achieve their dreams, bring the overall figure from 17% to 68%.

lowest pessimism score (7.23). Additionally, while only 42% expect more good than bad things and even a smaller proportion (17%) believe they will achieve their aspirations, the majority (86%) agree with the statement that they are optimistic about the future.

This apparent contradiction is not without explanation. Hecht (2013, p. 1) noted that the constructs of optimism and pessimism might be considered “distinct modes of thinking that are best conceptualized, not rigidly and dichotomously but rather, as a continuum with many degrees of optimism and pessimism.” As such, one might surmise that while the majority of students in this study express an optimistic perspective (82% agree with the statement that they are optimistic about their future), this is tempered with a realization that things do not always work out (only 58.3% of the students expect the best in uncertain times). Nguyen-Gillham et al. (2008, p. 291) have similarly observed that while Palestinian youth share many of the same aspirations as other youths around the world (education, travel, economic opportunities, romance/relationships), they nonetheless “paint a picture of resilience that reveals contradictions and tensions ... Despite the desire for order, Palestinian young people complain of emotional distress and boredom. Feelings of desperation are intermingled with optimism.”

This contradiction, while expressed at the individual level, might also be understood within a broader social context. The fact that many students do not separate their own personal ambitions from those of being a Palestine refugee suggests that many young refugees retain a sense of social affiliation and ideological commitment that provides them with a sense of strength and optimism about their future. Indeed, in the Aida and Shu’fat camps especially where the residents live under more difficult conditions, students are most likely to voice a dream of living in a free Palestine, having freedom to move, and making a positive difference in their society. On this point, Nguyen-Gilham (2008) and Sousa et al. (2013) have observed that people and communities who endure collective adversities or traumas (such as displacement, loss of freedom of movement, conflict-related violence) may also emerge with collective memories and a sense of cohesiveness and inter-dependence that can be defined as a type of resilience. In the case of Palestinians, this resilience can be framed “within a context a ‘social suffering’”. The Palestinian concept of *sumud* - a determination to exist through steadfast and rooted to the land - is the heart of resilience” (Nguyen-Gillham, et al., 2008, p. 292). Among Palestine refugees, this is further strengthened by their continuing acknowledgement of Nakba Day,¹⁴ the deeply entrenched symbolic key of return,¹⁵ and the conviction that their right to return is an inalienable basic human right that can never be given up (Palestinian Center for Policy and Research Survey, 2003).

14 Nakba Day, or the day of catastrophe, marks the displacement of Palestine refugees from their homes in 1948. It is generally commemorated on May 15.

15 When Palestine refugees fled their homes in 1948, many took the keys of their homes in the belief that their return was imminent. The keys are often passed on from generation to generation as a keepsake—as a memory of their lost homes and as lasting symbols of their desired right to return.

As such, fully understanding the dreams and aspirations of young Palestine refugees as well as their own sense of optimism and pessimism about the future is difficult without taking into consideration their own experience as Palestine refugees. Palestine refugees were displaced 68 years ago. In the interim years, little progress has been achieved in reaching a *just and fair solution* as laid out in the United Nations General Assembly Resolution 941.¹⁶ In the West Bank, a third of Palestine refugees continue to live in camps and not own homes, with many living in poverty. Yet despite their continuing status as refugees, young Palestine refugees not only retain a sense of optimism but have remarkably similar aspirations and interests as other young people around the world. When asking students in this study what they do with their free time, the majority responded that they spend it on the internet, play computer games, visit friends, do home work, and help with chores. The importance of this is perhaps best explained by Nguyen-Gillham et al. (2008, p. 296):

A feature of resilience lies in its very ordinariness ... The capacity to ensure has to be understood within the micro context of ordinary life, all too often obscured by the harsh political realities. For Palestinian youth [and Palestine refugees], resiliency is rooted in the capacity to make life as normal as possible.

The way that young refugees look towards the future, then, is neither straightforward nor unidimensional. While this research did not set out to identify the specific factors that influence the aspirations and sense of optimism of young Palestine refugees, one can nevertheless assume that additional factors such as emotional orientation, characteristics, socioeconomic status, and family resources influence one's basic outlook on life and motivation to address challenges (Hecht, 2013; Robb et al., 2009). That said, Palestine refugee adolescents nevertheless seem generally optimistic about their futures, regardless of where they live. However, young Palestine refugees also apparently share a sense of pessimism that cannot be overlooked. While many look forward to achieving their dreams, they have also learned to expect the bad with the good and do not expect the best during difficult times. This may well reflect experiences which many young refugees encounter, particularly when these are associated with conflict-related violence that can undermine their sense of safety and security. At the same time, there may also come an understanding among some students that their aspirations and dreams may be out of reach, particularly when they come from poorer families or have mixed prospects of finding satisfactory employment.

In summary, this study perhaps raises more questions than it has answered despite having straightforward objectives, these being to firstly understand the aspirations of

---

16 The United Nations General Assembly Resolution 194 was adopted on December 11, 1948, near the end of the 1948 Arab–Israeli War. The Resolution defined principles for reaching a final settlement and returning Palestine refugees to their homes. It resolved that “refugees wishing to return to their homes and live at peace with their neighbors should be permitted to do so at the earliest practicable date, and that compensation should be paid for the property of those choosing not to return and for loss of or damage to property which, under principles of international law or equity, should be made good by the Governments or authorities responsible.” (Article 11).

Palestine refugee students living in the West Bank and secondly to explore whether the conditions under which these young people live influences their sense of hope and optimism. The fact that young Palestine refugees are more optimistic than pessimistic despite living in difficult conditions speaks to a deeper sense of hope and resilience than one might otherwise expect. However, also true is that young refugees appear deeply concerned about their futures. This should neither be overlooked nor minimized. Research has shown that exposure to chronic conflicts and violence, restricted economic opportunities, and enduring poverty can change the way people think and feel, including having more negative expectations and less hopefulness (Ayer et al., 2015). One might reasonably expect that young Palestine refugees, too, may become increasing pessimistic in face of the persistent obstacles to their dreams and aspirations. As such, while the optimism of these young people should be acknowledged and appreciated, it should not be taken for granted.

References

- Applied Research Institute. (2012). *Dier Ammar camp profile*. Ramallah, Palestine: A shared commitment.
- Arafat, C. (2003). *A psychosocial analysis of Palestinian children. Report prepared for Save the Children*. Retrieved from <https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/2636.pdf>
- Aspinwall, L., Richter, L., & Hoffman, R. (2001). Understanding how optimism works: An examination of optimists' adaptive moderation of belief and behavior. In E. Chang (Ed), *Optimism and pessimism* (pp. 217–238). Washington, DC: American Psychological Association.
- Ayer, L., Venkatesh, B., Stewart, R., Mandel, D., Stein, B., & Schoenbaum, M. (2015). The psychological aspects of the Israeli-Palestinian conflict: A systematic review. *Trauma, Violence, and Abuse, 27*, 1–17.
- Betancourt, T., & Khan, K. (2008). The mental health of children affected by armed conflict: Protective processes and pathways to resilience. *International Review of Psychiatry, 20*, 317–328.
- Carver, C. (1998). Resilience and thriving: Issues, models, and linkages. *Journal of Social Science, 54*, 245–266.
- Carver, C., Scheier, M., & Segerstrom, S. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review, 30*, 879–889.
- Conversano, C., Rotondo, A., Della Vista, O., Arpone, F., & Reda, M. (2010). Optimism and its impact on mental and physical well-being. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health, 6*, 25–29.
- Eggerman, M., & Panter-Brick, C. (2010). Suffering, hope, and entrapment: Resilience and cultural values in Afghanistan. *Social Science and Medicine, 71*(1), 71–83.
- Espie, E., Gaboulaud, V., Baubet, T., Casas, G., Mouchenik, Y., & Yun, O. (2009). Trauma related psychological disorders among Palestinian children and adults in Gaza and West Bank. *International Journal of Mental Health Systems, 3*, 21–25.
- Gibbons, F., Blanton, H., Gerrard, M., Buunk, B., & Eggleston, T. (2000). Does social comparison make a difference? Optimism as a moderator of the relation between comparison level and academic performance. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26*, 637–648.

- Hecht, D. (2013). The neural basis of optimism and pessimism. *Experimental Neurobiology*, 22(93), 173–199.
- Hobfoll, S., Mancini, A., Hall, B., Canetti, D., & Bonanno, G. (2011). The limits of resilience: Distress following chronic political violence among Palestinians. *Social Science and Medicine*, 72, 1400–1408.
- Jovanović, V., & Gavrilov-Jerkovic, V. (2013). Dimensionality and validity of the Serbian version of the Life Orientation Test-revised in sample of youth. *Journal of Happiness Studies*, 14(3), 771.
- Kallad, Y. (2010). Dispositional optimism among American and Jordanian college students: Are Westerners really more upbeat than Easterners? *International Journal of Psychology*, 45, 56–63.
- Kleibo, M. (2014, July). *The current situation of labour force in the Occupied Palestinian territory: Employment Challenges*. Paper presented at the International Labour Organization. Retrieved from www.un.org/.../P1%20MOUNIR%20KLEIBO%20%20%20Ppt%20EN.ppt%20%201J
- Kock, U., Sumlinski, M., & Qassis, H. (2012). *West Bank and Gaza: Labour market trends, growth and unemployment*. Washington, DC: International Monetary Fund. Retrieved from www.imf.org/external/country/WBG/RR/2102/12312.pdf
- Lyrakos, G., Damigos, D., Mavreas, V., Georgia K., & Dimaliatis, I. (2010). A translation and validation study of the Life Orientation Test revised in the Greek speaking population of nurses among three hospitals in Athens and Ioannina. *Social Indicators Research*, 95, 129–142.
- Nguyen-Gillham, V., Giacaman, R., Naser, G., & Boyce, W. (2008). Normalising the abnormal: Palestinian youth and the contradictions of resilience in protracted conflict. *Health and Social Care in the Community*, 16(93), 291–298.
- Palestine Central Bureau of Statistics. (2013). *On the eve of international youth day*. Retrieved from http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press_En_Youth-Day-2015-e.pdf
- Palestine Central Bureau of Statistics. (2016). *Socio-economic and food security survey 2014*. State of Palestine. Retrieved from http://fscluster.org/sites/default/files/documents/sefsec2014_report_all_web.pdf
- Palestinian Centre for Policy and Survey Research. (2003). *PSR polls among Palestinian refugees: Results of the PSR refugees 'polls in the West Bank/Gaza Strip, Jordan and Lebanon on refugees' preferences and behavior in a Palestinian-Israeli permanent refugee agreement*. Retrieved from <http://www.pcpsr.org/en/node/493>
- Proctor, C. (2016). *Personal communication*. November 2.
- Ribeiro, J., Pedro, L., & Marques, S. (2012). Dispositional optimism is unidimensional or bidimensional? The Portuguese Revised Life Orientation Test. *The Spanish Journal of Psychology*, 15(3), 1259–1271.
- Robb, K., Simon, A., & Wardle, J. (2009). Socioeconomic disparities in optimism and pessimism. *International Journal of Behavioral Medicine*, 16(4), 331–338.
- Sousa, C., Haj-Yahia, M., & Lee, J. (2013). Individual and collective dimensions of resilience within political violence. *Trauma Violence Abuse*, 14, 235–254.
- Smith, B., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194–200.
- Sumi, K. (2004). The Japanese version of the revised Life Orientation Test: Reliability and construct validity. *Psychological Reports*, 95(1), 86–88.

- Thabet, A., & Thabet, S. (2015). Trauma, PTSD, anxiety, and resilience in Palestinian children in the Gaza Strip. *British Journal of Education, Society and Behavioural Science, 11*(1), 1–13.
- Thabet, A., & Vostanis, P. (2011). Impact of political violence and trauma in Gaza on children's mental health and types of interventions: A review of research evidence in a historical context. *International Journal of Peace Development Studies, 2*(8), 214–218.
- Tusaie, K., & Dyer, J. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic Nursing Practice, 18*, 3–8.
- Veronese G., Castiglioni, M., Barola, G., & Said, M. (2012). Living in the shadow of occupation: Life satisfaction and positive emotion as protective factors in a group of Palestinian school children. *Children and Youth Services Review, 34*, 225–233.
- Ungar, M. (2011). The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry, 81*, 1–7.
- United Nations Relief and Works Agency. (2016). *Aida camp*. Retrieved from <http://www.unrwa.org/where-we-work/west-bank/aida-camp>.
- United Nations Relief and Works Agency. (2016). *Deir Ammar*. Retrieved from <http://www.unrwa.org/where-we-work/west-bank/deir-ammar-camp>.
- United Nations Relief and Works Agency. (2016). *Operations support office*. Personal Communication. December 14.
- United Nations Relief and Works Agency. (2016). *Shu'fat refugee camp*. Retrieved from <http://www.unrwa.org/where-we-work/west-bank/shufat-camp>.
- United Nations Relief and Works Agency. (2017). *Personal communication*. August, 28.
- Veronese, G., Castiglioni, M., Barola, G., & Said, M. (2012). Living in the Shadow of Occupation: Life satisfaction and positive emotion as protective factors in a group of Palestinian school children. *Children and Youth Services Review, 34*, 225–233.
- Wong, S., Lee, B., Ang, R., Oei, T., & Ng, A. (2009). Personality, health, and coping: A cross-national study. *Cross-Cultural Research, 43*(93), 251–129.
- Zaidi, U. (2014). Dispositional optimism and treatment compliance in heroin addicts. *ISSR Journal of Humanities and Social Science, 19*(10), 125–131.

Suriyelilere Yardım Kapsamında Kriz Yönetimi ve Kadın Liderliği (Ankara Örneği)*

Emel Topcu^a

Öz

Suriye’de 15 Mart 2011’de ayaklanma başladığında, krizin bu boyuta ulaşacağı hiç kimse tarafından tahmin edilemedi. Suriye’den Türkiye’ye, 29 Nisan 2011 günü, 500 kişilik ilk göç grubu, Hatay’ın Yayladağı kapısından girdiğinde Türkiye, bunu geçici bir durum olarak değerlendirdi. Daha sonra büyük bir göç dalgasıyla gelen Suriyeliler, Türkiye’nin, güneydoğudaki sınır şehirleri ve büyükşehirleri başta olmak üzere, birçok şehrine yerleşmeye başladılar. Böyle bir kriz durumuna hazırlıklı olmayan Türkiye, şimdiye kadar çok büyük olay olmadan, bu büyük dalganın getirdiği problemlerle, nispeten olaysız bir şekilde baş edebilmiştir. Suriyeliler, hukuki bakımdan, Türkiye’de sığınmacı olarak kabul edilemeyecekleri için, bu duruma geçici çözüm bulunmaya çalışılmış; 2013 yılında çıkan 6458 Sayılı Kanun ile geçici koruma altına alınmalarına kadar, “misafir” olarak adlandırılmış; bu sebeple 2013 yılına kadar, resmî olarak çok fazla bir şey yapılamamıştır. Bu süreçte sivil toplum kuruluşları ile gönüllü ve bireysel olarak çalışan kişiler, kriz yönetimi konusunda başarılı olarak adlandırılacak çalışmalar sergilemişlerdir. Özellikle kadınlar, gerek kadın dernekleri gerekse bireysel olarak hızla organize olmuş ve bu meselenin bir ucundan tutmuşlardır. Bu araştırmada, Ankara’da, krize bireysel olarak çözüm olmak üzere çalışmalara başlamış, daha sonra etrafında eski öğrencilerinden ve arkadaşlarından oluşan yüz kişilik bir gönüllü gruba liderlik ederek krizi yöneten Nezahat Albay’ın kurduğu Gönüllüler Grubu’nun, probleme yaklaşımı, ürettikleri çözüm metotları ele alınmıştır. Kadınlar; olayları, sorunları ve ihtiyaçları daha çok empati kurarak anlamaya çalışmaktadırlar. “Ben olsaydım ne yapardım?”, “Biz de o durumda olabilirdik.” soru ve ifadeleri yaptığımız araştırmada gönüllü kadınların sık sık kullandıkları ifadelerdir. Bu olayda önce empati kurarak ilk adımları atmış, daha sonra yaptıkları çalışmalarla farkındalıkları artmış, en sonunda da toplumda arabulucu rolü oynamaya başlamışlardır. Bu araştırmada “empati”, “farkındalık” ve “arabuluculuk” terimlerinin krizin tespiti ve problemin çözümüne uygulanmasına çalışılacak ve bu uygulamaların kadınların gönüllülük faaliyetlerinde nasıl bir fark ortaya çıkardığı incelenecektir. Olayın anlaşılabilmesi için “kriz nedir”, “nasıl mücadele edilir” sorularına teorik cevaplar arandıktan sonra, etkileşimli ve dönüşümcü liderlik modelleri çerçevesinde kadın liderliği ele alınarak özellikle, kadın liderliğini daha iyi anlatan dönüşümcü liderlik modeli ile grubun krizle nasıl yüzleştiği ve ne tür çözümler ürettiği analiz edilecektir. Çalışma nitel yöntemle, örnek olay incelemesi olarak çalışılmış; veriler, literatür taraması, katılımcı gözlem, odak grup görüşmeleri ve derinlemesine mü-lakatlarla toplanmıştır. Çalışma Ankara’da yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Kriz • Kadın liderliği • Farkındalık • Empati • Arabuluculuk

* Bu çalışma Doç. Dr. Emel Topcu tarafından kendi girişimi ile yapılmıştır.

a (✉) Emel Topcu (Doç. Dr.), Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İİSBF, Siyaset Bilimi Bölümü, Şahinbey 27100 Gaziantep. Eposta: Emel.topcu@hku.edu.tr

Female Leadership in the Framework of Crises Management within the Scope of Aid to the Syrians (An Example from Ankara)*

Emel Topcu^a

Abstract

On March 15, 2011 when the uprising in Syria began, no one could have predicted that the crisis would reach this dimension. When the first migration group of 500 people from Syria entered Turkey from Hatay's Yayladağı border on April 29, 2011, the situation was regarded as a temporary one. Then the Syrians, coming in with a large migration wave, began to settle first in the cities along the southeast border, then all over Turkey. Turkey, which wasn't prepared for such a crisis with this huge wave and its problems, has been able to relatively uneventfully cope so far without great fuss. Syrians could not legally be accepted as asylum seekers in Turkey. According to the Geneva Convention, which Turkey signed in 1961, only having people from European countries eligible for seeking asylum was placed as a geographical restriction. Hence, Syrians were first identified as "guests" for a temporary solution, then they were taken under temporary protection in accordance with Law No. 6458 passed in 2013. In this process, civil society organizations and individuals working as volunteers have successfully performed crisis management. As female organizations or as independent groups, women in particular have organized very quickly as a helping hand in this crisis. This study analyzes the foundation from the point of view of how they approach the problem and the solution methods they have produced. Nezahat Albay, through her leadership, founded the Gönüllüler Grubu [The Volunteers Group], which aims to be a helping hand for Syrians in Ankara. The foundation consists of a hundred volunteers, former students and friends of Albay. Women try to understand the events, problems, and needs using an empathetic approach. Statements like "What would I do if I were a refugee?" or "We could have also been in that situation?" were often heard from the volunteer women in this research. In this case, women have started their work by establishing empathy with Syrians and then increasing their awareness in the community that they have built together with the Syrians; lastly, they have begun to play a mediator role in general society. In this study, the terms of empathy, awareness, and mediation will be examined with respect to identifying and solving problems concerning this crisis. Furthermore, the following steps will be investigated: (a) women with empathetic behaviors mobilizing to help Syrians, (b) developing awareness, and (c) playing a mediator role. Accompanying questions like how they have evolved, how problem solving has been implemented, and how women have made a difference in voluntary activism by applying these steps will also be examined. In order to better understand the topic in this article, I have started by searching the theoretical background of the term "crisis," the components of crisis management, and the qualities of female leadership with an explanation of transactional and transformational leadership.

Keywords

Crisis • Women's leadership • Empathy • Awareness • Mediation

* This research has been conducted through Assoc. Prof. Dr. Emel Topcu's own initiative

^a (✉) Emel Topcu (PhD), Department of Political Science, Hasan Kalyoncu University, Şahinbey, Gaziantep, Turkey, 27100. Email: Emel.topcu@hku.edu.tr

The civil war that started in 2011 in Syria has not just remained within Syria but has also rapidly influenced neighboring countries followed by the whole world. Turkey is one of the countries most affected by this crisis. The vast majority of immigrants from Syria live in Turkey. This situation can be identified as a crisis because these sudden developments have the power to change at least one of the variables of people's lives, such as their health, psychological condition, or the system they live in. Crises suddenly evolve and cause a break between the past and future that impedes continuity. The main source of the crisis in Syria is that the country has been completely destroyed with almost nothing left of the old Syria. Turkey has opened the door to Syrian immigration, which has begun a new era full of factions.

Turkey ratified the Geneva Convention in 1961; accepting only refugees who come from Europe is within its geographical restrictions. In this framework, Turkey was able to open the door to Syrians for many humanitarian reasons by not accepting them as refugees but as guests. This situation continued until they became temporarily protected by Law No. 6458 issued in 2013.

After receiving the Syrian guests, some groups in the society have empathized with Syrians' situation and been actively involved in their aid. Other groups, however, have questioned opening this door to allow such immense immigration and opposed Syrians' arrival. As such, a tension also is present in Turkish society because of this event, which has been able to evolve as crises caused by the current crisis in Syria.

Leaving the potential future crisis aside to overcome the present crisis of the increasing Syrian migration, NGOs and other volunteer groups and individuals can be seen to have been acting to resolve it. In this study, I will analyze the leadership styles of a group of almost one hundred women who have come together to resolve this crisis, calling themselves the Volunteers Group in this crisis situation. Studies conducted over the past two decades have shown that, in the context of transformational leadership, women's leadership behaviors differ from men's. Thus, this study will identify the differences, and efforts will be made to determine the characteristics of different female-leadership behaviors. In order to better understand what lies within this framework, first the crisis situation will be addressed then female leadership will be briefly introduced within the history of development while looking at the transformational leadership qualities that are most applicable to female leadership. Later sections of this article will study the process of group forming within the framework of female leadership and how they use empathy, awareness, and mediation as a means of coping with the process and crisis. The research has been conducted using a literature review, participant observations, focus-group discussions, and in-depth interviews.

Method

In this study, Nezahat Albay, the founder of the all-women Volunteers Group, and other women in the group working in Ankara to help Syrian refugees were examined through leadership behavior in this crisis' case using the case study method. The activities of the Volunteers Group have an impact in the current world and gains meaning in the environment in which everyone operates. Because of this, their activities fall within the definition of a case study. Two of the most important criteria for studying a work as a case study are that the work is current and also occurs within a specific context (Gillham, 2010; Yin, 1994). Because of these criteria, this study has been examined as a case study.

The Volunteers Group is a help-centered work group initiated by Albay in 2014 to help Syrians living in Ankara. The group, initially formed with the participation of ten women, now continues to work as a group of 100 people through the participation of Albay's former students and friends. The group currently operates in three circles. The first is a group of 15 teachers who teach Turkish to Syrians. These teachers not only teach but also work in their spare time as volunteer workers visiting the refugees at home, making needs analyses, collecting aid from people, and delivering it to the needy refugees. The second group consists of 40 women who have been working alongside Albay for twenty years in Tafsir (Qur'an exegesis) studies. They also conduct field research that helps with certain activities. The third circle has a 45-member group of women who provide financial resources for assistance. Their work is a holistic service activity in almost all fields, from helping Syrians with Turkish lessons to helping them find houses, providing daily necessities, helping them register with the immigration office, assisting their hospital visits, helping them find jobs, and more (Albay, N., personal communication, September 5, 2016).

In the participant observation part of the study, I joined the first and second groups of volunteers in their activities for helping; this was followed by focus-group and in-depth interviews with the first group members, all teachers. The results of the participant observation were: The group is made up only of women who serve the refugees as volunteers and perform their activities with a holistic approach to helping Syrian refugees. After performing a literature research, I found no other example in the world like this group's activities of volunteerism containing these three features (Topcu & Kurtulmuş, 2017, pp. 34–44).

Because the study is a case study, participant observations have been initiated using why and how questions, as in all case studies (Yin, 1994, p. 94). In the participatory observation section, I have chosen the method of self-expressing the field's own structure without any prior acceptance or judgment in mind, seeking to investigate questions such as: What does this example have to say, what are its

main dynamics, what motivates them, and what are the most important elements that hold them together? For this reason, the participatory observation stage uses the exploratory method, a qualitative research method. Usually in exploratory research, specific topics that have not been studied previously are studied; this method is used especially in case studies (Cohen, Manion, & Morrison, 2000; Singh, 2007).

After deciphering the collected data, the hermeneutical method was used to analyze the texts. The most important terms emerging from these analyses are empathy, raising awareness, and mediation. Thus, I considered the study as concepts affecting and determining leadership in the case of crisis and examined female leadership in a crisis within the framework of these three terms.

Theoretical Framework

Crisis Situation and Crisis Management

Crisis has many definitions. According to Faulkner, a crisis (Faulkner, 2001) is the beginning of an event that is likely to create a problem which can make significant changes in daily routines and shake the existing structure. The crisis period contains an immediate threatening situation; time is crucial for decision making and new surprises can be encountered at any moment. Crises are usually big events. A crisis is an unplanned situation that involves threats and makes radical changes to one or more variables in a system (Roux-Dufort, 2007, pp. 105–106).

Crises, being sudden phenomena, stop the natural fluidity between the past and future and create a relative disconnect between these two times, even though these situations are not frequently encountered. Therefore, volcanic eruptions, floods, and other natural phenomena have been mentioned as events that create crises. A volcanic explosion itself is not a crisis, but the events caused after the explosion is a crisis for the people themselves and the systems they have created because crises create situations that put people's lives, health, psychological condition, and environment in danger.

Distinguishing between natural crises and those caused by humans is also necessary. Natural events are defined as floods, volcanic eruptions, fires, and so on. As in previously given examples, events such as a war, terrorist attack, social explosion, corruption, and so forth are caused by humans. Natural crises cannot be controlled but can be minimized. However, control over human-induced crises is much easier (Harwati, 2013).

The question of how to deal with a crisis is emerging as an area that has become more and more specific under the name of crisis management. Successful crisis management requires implementing a coordinated process, focusing on goals, and

taking measures to reduce the threat elements from developing or to reduce their effects (Mika & Ondrusek, 2010).

Given the general framework outlined above, the events since the beginning of the Syrian war have created a crisis for those directly exposed to it, as well as for the countries are recipients of mass migrations who receive masses of migrants in a short period of time. Those living in the war region are incapable of solving this crisis, so they immigrate to their neighboring countries in particular. Such host countries that are exposed to this migration use different methods to cope with the crisis. Turkey, opening the door for humanitarian reasons, cannot accept refugees except those from Europe for legal reasons. Therefore, Turkey has called them guests. Hope that the war would end in a short time existed, and the Syrians were placed in camps through a crisis management that could be considered successful. As soon as the Syrians who were coming in large waves overfilled the capacity of the camps, they first began settling in the border provinces and then began dispersing to other places.

Meeting all these people's needs, like learning languages, housing, health, education, finding jobs, and integration, requires successful crisis management. Non-governmental organizations and volunteer groups have undertaken important tasks in crisis management. The Volunteers Group is one of these.

Female Leadership

Nezahat Albay, a woman, has mobilized other women around her since the early days of the Syrians' arrival in Ankara in 2013 and, using her leadership skills, formed a group to look for a solution to this new crisis. Throughout history, women have demonstrated leadership roles and been at various levels in the administration, as well as government officials. This situation has been found in almost all societies. In Islamic history, 16 female Sultans are found who fulfilled requirements like giving their own speeches and issuing money under their name according to Bahriye Üçok (1972, p. 447). Fatima Mernissi (1992, pp. 131–132), on the other hand, found two more Yemeni female rulers, Esmâ (died circa 1087) and Ürvê (died circa 1138) to have been left forgotten from the pages of history, which makes for a total of 18 female rulers. The two most famous of the 18 are Raziye and Şeceretu'd Dür. Raziye was the daughter of İltutmuş, a slave who had proclaimed his independence from the Ghaznavids and gained great power in India. Despite the presence of İltutmuş' male children, he left the throne to Raziye after his death. Her brother, Rükneddin, rejected this situation and opposed her. Raziye went to the public to gain their favor and become their ruler. Şeceretu'd Dür became the leader of Egypt 12 years after Raziye in the year 1250. Concealing her husband's death, Şeceretu'd Dür reached an agreement with the Mamluks, starting a war against the French who had besieged

Egypt. These two women sultans succeeded in using power. However, sometimes they used violence similar to their male counterparts with little difference. When they had to destroy their opponents, they did, but used different methods. Instead of cutting off their heads or hanging them, they simply poisoned them (Topcu-Brestrich, 2000). As can be seen, women who had no role model in leadership in that era showed behavioral patterns that were valid for that time. Also, recent research has shown that nowadays men and women have differences in their leadership behaviors.

Finding opportunities throughout history to exhibit one's own leadership behaviors has not been easy for women, even in the Modernist era. The ruling systems have been changed in Modernism, with the election-based system being generally introduced. Within this system, women were at first not given the right to vote or be elected, but later in the early 20th century, they were given these rights, especially in western countries. At the beginning of the 20th century, factories had developed modern management understanding, using experiments and studies to increase production, and efforts for leadership in this framework have accelerated. Leadership is understood no longer as an innate talent but as a learned behavior. Thus, the mentality of transactional leadership that emerged at the beginning of the 1950s was built upon leaders rewarding and motivating workers. Immediately after this understanding of leadership and in line with social developments, the understanding of transformational leadership was developed. New concepts of transformational leadership have changed from those in the past: No longer is the leader in the center, the followers are. The post-modern transformational leader is someone who prepares an environment that helps reveal followers' true potentials and enables them to work in an inspiring atmosphere. Also, what is important is the process, rather than the result (Topcu, 2000).

Transactional and transformational leadership research has revealed male and female leaders to have behavioral differences in their leadership. In this context, men, talking about their own leadership, have shown that they are more likely to reward or punish employees based on their performance. Women leaders, on the other hand, show characteristics of transformational leadership that are different. They concentrate more on participation, power sharing, and employee opinions. Once again, while men attach more importance to the issue of structure, which is more a feature of the leadership of activism, women exhibit behaviors that are supportive and depend more on team-work. Women also tend to adopt a participatory decision-making process (Walumbwa & Ojode, 2014).

The conducted research has determined that transformational leadership leads to more complex results than expected. In this new understanding, the process has been observed as important, rather than the result. If the process is well managed, the results exceed the goals set at the beginning. According to a transformational leader's characteristics, leaders reveal themselves as a role model, gaining the trust and confidence of followers while preparing

them to learn the details of the work and strengthen them so that followers have more enthusiasm and work much more efficiently. The leader demonstrates fair behaviors in the process, respects followers so that they have a positive opinion of the group members, and encourages them towards group-focused work. When men perform transformational leadership, the leader has sometimes also been displayed as a hero. When women apply transformational leadership behaviors, no sign of behaving or being exhibited as a hero is found (Lott, 2007). In this study, Albay's leadership behaviors show almost every quality of transformational leadership. But as mentioned above, neither she nor her followers has been characterized as heroes. Within this text, both Albay's and other group members' leadership behaviors will be analyzed through transformational leadership behaviors.

Findings

The Impact of Female Leadership in Forming an All-Women Volunteer Group

Albay, a history teacher, helped people from Somalia prior to the Syrian crisis. With the beginning of the Syrian settlement in the neighborhood where she used to live, Albay learned that a Syrian woman, unable to speak Turkish, had later died when going to the hospital. Albay started acting upon learning of this incident, announcing that she would give Turkish lessons to Syrian women by preparing Arabic written flyers. The flyers were delivered door-to-door to the Syrians in the neighborhood. Albay, starting all this by herself, requested help from friends and former students after receiving many applications for the Turkish course. The course started in March 2014, three days a week, each lesson three hours. As the course began, news spread quickly among Syrians, and the number of participants increased day by day. This activity was started by a woman for solving the communication problems of other women newly arrived in Ankara from other countries. This quickly led to the rise of activity from the Volunteers Group, consisting of Albay's friends and former students (N. Albay, personal communication, February 5, 2017). Gül KAHRAMANER, also a woman, heard about the Volunteers Group's activities and proposed to transform these activities into a project. She has held several meetings with provincial and district Directorates of National Education, district governorship, and other institutions, starting the Turkish language course in March 2015 at Sıdıka Kınacı Primary School in Baraj Mahallesi as an official activity (G. Kahramaner, personal communication, April 10, 2017).

The group has ten teachers who work as volunteers. In addition to teaching activities, the teachers in the group have started visiting students at home, in particular those needing help in certain aspects. Through these visits, the teachers also discovered numerous other refugees in need of many things in the neighborhood. As such, they regularized these visits and started analyzing refugees' needs. As a result of all these efforts, they ended up helping them not only with learning the language

but also in affording housing, furniture, food, beverages, clothing, and assistance through government offices. They also helped the refugees needing health services to gain access to Turkish hospitals. A second group, formed by old friends who had been working together for twenty years in Tafsir (Qur'an exegesis), was added to the volunteers shortly after starting the language courses. This group consists of forty new volunteers participating in fieldwork with teachers and collecting aid to meet the refugees' needs. Over time, a third group of women was formed for providing financial support. This group now consists of a hundred women and reaches about 200 Syrian families (Participant observation notes, 2016).

The Syrian war, a crisis produced by humans and reaching the border of Turkey, has caused this country a sudden crisis. However, with the immediate actions of civil society organizations, volunteers and several independent groups such as the Volunteers Group have prevented the crisis from getting even worse. Like many other non-governmental organizations and voluntary groups, the Volunteers Group is one of those helping Syrians. It is even more unique in the sense that its members are exclusively women. Also, the activities they offer cover all the refugees' needs (Topcu & Kurtulmuş, 2017, p. 15).

The most important factor in forming the group has been trust. Trust is the word most often heard in the group conversations and this study's interviews. Group members stated the biggest factor in joining the group was their trust for Albay. Trust is not only an important element that plays a role in group participation but also a fundamental concept that is strongly emphasized in all the works of the group. The group has established a trust-based relationship with the Syrians they have helped and has maintained a transparent and secure relationship with the people of Ankara whom they have helped introduce to the Syrians. The group members, who formed various WhatsApp groups for coordinating, share the materials they need in groups by asking who can help them and directly bringing together the helpers with those needing assistance. For example, the group prefers the helpers and refugees to meet face to face regarding financial aid. Sometimes the donation is not money but other needed supplies such as food, clothing, or furniture; then the group takes care of handling the given materials. Albay is a person who has been active in the NGO's civil society for many years and one of the best to know the dynamics of her own culture, as well. She has continued her relationships with the people she has worked with on various subjects over the years and has shown a reliable personality (Topcu & Kurtulmuş, 2017, p. 49). In this context, the transformational leadership feature can be applied to her becoming a role model for followers.

Group Process in the Framework of Female Leadership

While the Volunteers Group is founded on mutual trust among its members and also the Syrians, another important dynamic of the group is helping the same in-need

families continuously in addition to other new ones. Unlike other charities, the group does not aid the Syrians only on certain occasions; they provide them with continual support. In the beginning, the group that had started the Turkish language course could only help a few families of the attending students, but now they help around 200 families (an average of 1,400 people). They deal with all the kinds of problems these families encounter, regularly visiting these families and sometimes calling on group members if help is needed.

The group members, stating that their relations with each other had become increasingly sincere and entertaining, indicated being happier after starting the volunteer activities. This group, which cares about continuity and continues to work by providing care for the Syrian families, has also acquired a dynamic within itself and increased its own degree of happiness as individuals through this dynamism. These activities have become a process that increases the happiness of group members once the element of trust has been established and performed consistently (April 16th Focus Group, 2017). As can be seen, the results of the work were not planned but only started for teaching a few Syrian women Turkish using confidence, constancy, and certain other principles of caring. The proper management of the process increased the number of Syrian families and of volunteers. This work, which has transformational leadership qualities, attaches importance to the process rather than the result, reaching more successful results as a group, both in terms of quality and quantity.

Empathy, Awareness, and Mediation in the Crisis Management Process

As the theoretical main elements of crisis management, dealing with crises requires focusing on the goal, coordinating that work, and eliminating the threat or reducing its impact. In addition to this, the group has developed its own procedural methods.

While describing the process of joining the group, the members first emphasized the confidence they have in Albay, then the concept of empathy. The empathy they establish with Syrians is an important element that triggers their participation. Almost all group members stated, “We could be like this,” when they saw the Syrian people on the streets before joining the group. This idea later turned into “What can I do?” When the proposal came to join the group, both confidence and empathy got them involved quickly. Their empathy grew as they worked with Syrians, and this provided the continuity of their work (April 30th Focus Group, 2017).

With their developed ability to empathize, they combined the experiences they had had in the field with the Syrians so they could begin to tell people about their stories in a more detailed situation. The more knowledge they gained about the subject, the more their awareness increased. This further strengthened their empathy. Thus, they found a nourishing relationship to exist between empathy and awareness. For

example, Syrians have different lifestyles and social levels. Some were very wealthy in Syria but lost all their assets coming here. They have realized that the quality of life they were used to in Syria is still in their memory, so the volunteers begun distributing better-quality materials to those in this situation (April 30th Focus Group, 2017). Establishing empathy is not putting oneself in another's place as a substitute for the self but trying to understand another's own circumstances. Within this definition, the Volunteers Group members' sensitivity to this is an indication of how much they've improved their awareness of the work and their ability to empathize. At first, they empathized within the framework of "We could have been in this situation," but later they understood that people will perceive different traumas according to their life experiences, and this awareness has further improved their ability to empathize.

The group members work together all the time and frequently evaluate the situation with each other. In the context of the events they face, they share their perceptions about Syrian culture and what Syrians are vulnerable to. The ongoing assessment of how they should be treated in this framework also emerges as an element that enhances their ability to empathize. These evaluations enable them to better understand Syrians so they can make better decisions about helping. At the same time, they share this detailed information with the people around them, mobilizing them properly. All these developments emerge as elements that have helped to overcome the crisis quickly and easily (N. Taslak, personal communication, May 17, 2016).

In the process, the Volunteers Group members encounter conflicts in areas in which they operate, within the group itself, with the Syrians, and also with other people in their community. However, with good governance of the process, these conflicts can be successively managed because of the improved empathy skills and increased awareness. The process they experience also trains them in conflict management and mediation. Though they cannot relate to everything about Syrian people's lifestyle, over time they have admitted that many things that they may not agree with can be a part of their lives, allowing them to look at things differently (April 25th Focus Group, 2017). In this framework, one group members, who had been invited to a wedding, learned that the bride was 14 years old and the groom 19. She immediately intervened verbally at the wedding, but then realized that she could do nothing for the moment and then decided to be silent, waiting until later to try and spread awareness among Syrians about early marriage (P. Özveren, personal communication, May 10, 2017).

Such practices and cultural differences are issues that can be important conflict elements among societies in the future. Because the Volunteers Group members identify these issues and work on solutions before they become a problem, they have taken early steps in preventing crises that may arise after potential conflicts. As such, the group also undertakes mediation between the two communities.

The work that these people do in their social environment for removing prejudices towards Syrians is also an activity for evaluation within the framework of mediation activities. In this framework, they constantly perform calming interventions for both sides whenever necessary. These interventions continue into public transportation and in the market. However, when they witness negative attitudes and behaviors towards Syrians, they intervene immediately for a positive outcome (May 21st Focus Group, 2017). Likewise, the members of the group have also established friendships with Syrians prejudiced against Turkish people; they try to correct some misunderstandings and give them better insight into life in Turkey. The Syrians living in the urban-transformation regions only get to see the financially struggling people of Ankara, so they develop their perspective on Turkish people accordingly. The members of the Volunteers Group invite the Syrians to their homes, allowing them to see other neighborhoods and other lives, thus helping broaden their perspective.

As conflicts do happen between Syrians and Turks, so do they happen between the Turkmen and Arabs from Syria. The deep and historic disagreements between Turkmen and Syrians have been carried here with their migration. Even though it does not show up clearly, it still exists. The Turkmen's experience of being discriminated in Iraq and Syria has led them to think they must have more advantages than other Syrian refugees in Turkey because of their language and ethnicity. Members of the Volunteers Group who witness these cases indicate that urgent measures should be taken to resolve this issue as a potential area of conflict that can become a crisis (Topcu & Kurtulmuş, 2017, p. 85).

Discussion and Evaluation

After the Syrian war, the crisis caused an intense wave of migration into Turkey. Non-governmental organizations, volunteer groups, and other individuals reacted very quickly, starting to work toward solutions. One of these groups in Ankara consists of almost a hundred women under the leadership of Nezahat Albay, and is called the Volunteers Group. These members quickly joined forces, trusting Albay. They conducted their work within the framework of the principle of transparency and have continued their activities with a process-oriented attitude. Such an attitude is suitable for the understanding of transformational leadership better suited to female sensibilities. This group is unique in the sense that it is unprecedented: It is the first of its type in the world in terms of being composed only of women, providing service for refugees, and maintaining a holistic understanding of the services for fulfilling all the needs of the refugees.

The most important element that facilitates member participation in the group is the trust placed in Albay. The component of trust shows itself in all group activities (N. Büyük, personal communication, May 18, 2016). While developing a trust-based relationship with the Syrians they have helped, the group continues to have confidence

in transparency, introducing the people who want to financially aid directly with the Syrian refugees (N. Taslak, personal communication, May 17, 2016). Another important distinction of the group's activities is the constant pursuit of the specific families they've adopted, which identifies as a feminine behavior. While other charitable organizations help Syrians at random, the Volunteers Group has helped specific families and still helps them on an ever-increasing number of occasions.

All Volunteers Group members stated having empathized with the Syrians before joining the group, and this empathy facilitated their participation in the group activity. Their empathy skills advanced while in the field, thus increasing their level of awareness. The experiences and information they acquired have enabled them to shape the work they do. They have come to understand that continuity of their work should not only be limited to taking care of Syrians' needs but also that this crisis has potential conflicts in the foreseeable future. As such, they have started mediating activities at their own discretion in this context.

The Syrian war is not just a crisis in Syria but also one that has spread to neighboring countries through migration. In managing the crisis, women in Turkey in civil society organizations, both as individuals and as groups, have played important roles. Women's assistance in activities differs from that of men; women tend to be more empathetic and care more for needy people. Within the framework of this caring they do not limit to just one issue like helping in the field; they integrate more into solving every problem they encounter. They do not establish distance between themselves and the people they work with; they move their work areas to their private lives and develop friendships with the people they help.

These findings lead women to look at the events more holistically, preparing a more participatory work environment and developing a friendly relationship within the workplace by moving it to the personal level. This way of working helps them adapt to their work areas more quickly while also helping the people they work with adapt. This environment of mutual harmony and trust allows people to reflect on themselves as they are, thus making it easier for them to identify the problems existing in the field and to focus on solving them. In this framework, the Volunteers Group members have identified many possible crisis areas belonging to the issue and have worked on these areas. However, they have not been able to reach out to all of them because the field is too large.

References

- Albay, N. (2016, September 5). Personal interview.
- Albay, N. (2017, February 5). Personal interview.
- Büyük, N. (2016, May 18). Personal interview.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5th ed.). London, UK: Routledge Falmer.
- Faulkner, B. (2001). Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*, 22(2), 135–147.
- Focus group. (2017, April 16). Personal communication.
- Focus group. (2017, April 25). Personal communication.
- Focus group. (2017, April 30). Personal communication.
- Focus group. (2017, May 21). Personal communication.
- Gillham, B. (2010). *Case study research methods*. London, UK: Continuum International Publishing.
- Harwati, L. N. (2013). Crisis management: Determining specific strategies and leadership style for effective outcomes. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 2(2), 170–181.
- Kahramaner, G. (2017, April 10). Personal interview.
- Kızılay. (2014). *Suriye krizi insani yardım operasyonu, Yalnız değilsiniz*. Retrieved October 29, 2017 from https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/18114453_suriye-insani-yardim-operasyonu-haziran_sys.pdf/
- Lott, B. (2007). Introduction. In J. L. Chin, B. Lott, J. Rice, & J. Sanchez-Hucles (Eds.), *Women and leadership: Transforming visions and diverse voices* (pp. 21–34). Oxford, UK: Blackwell Publishing. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470692332.part1>
- Mernissi, F. (1992). *Hanım sultanlar (İslam devletlerinde kadın hükümdarlar)*. İstanbul, Turkey: Cep.
- Mika, V. T., & Ondrusek, M. (2010). Actual problems of crisis management theory. In *International Scientific Conference Management* (pp. 432–436). Krusevac, Serbia.
- Özveren, P. (2017, May 10). Personal interview.
- Participant observation notes. (2016).
- Roux-Dufort, C. (2007). A passion for imperfections. Revisiting crisis management. C. Pearson, C. Roux-Dufort, & J. Clair (Eds.), *The international handbook of organizational crisis management* (pp. 221–252). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taslak, N. (2016, May 17). Personal interview.
- Topcu, E. (2000). *Modernizmden postmodernizme dönüşümcü liderlik*. Ankara, Turkey: Seba Yayınları.
- Topcu, E., & Kurtulmuş, S. (2017). *Türkiye’deki Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşları ve gönüllülere yönelik etüt çalışması, gönüllüler grubu örnek olay incelemesi: Ankara örneği*. Ankara, Turkey: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Topcu-Brestrich, E. (2000). Kadın lider olunca. *İslamiyat*, 3(2), 159–173.
- Üçok, B. (1972). Hindistan’da Bhopal Devleti’nde bir naibe ve üç kadın hükümdar. *TTK Tebliğler VII* (Vol I., pp. 446–450). Ankara.
- Walumbwa, F. O., & Ojode, L. A. (2014). *Gender stereotype and instructors’ leadership behavior: Transformational and transactional leadership*. Retrieved October 16, 2017 from https://www.researchgate.net/publication/228551285_Gender_stereotype_and_instructors'_leadership_behavior_Transformational_and_transactional_leadership
- Yin, R. (1994). *Case study research: Design and methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

“Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Greimas’ın Göstergebilimsel Çözümlemesi ile İncelenmesi

Kübra Güran Yiğitbaşı¹

Öz

Mülteci, sığınmacı ya da göçmen olarak tanımlanan gruplar, son yıllarda medyada yardım kampanyaları ya da trajik yaşam mücadeleleri, adli vakalar, şiddet, istismar gibi negatif bağlamlarla çerçevelenen haber programları ile karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde ise bu konu, gerek coğrafi gerekse tarihî yakınlık nedeniyle dünya mediasından farklı olarak gündemin ilk sıralarında siyasal, sosyal ve insani boyutlarıyla yer almaktadır. Bununla birlikte mülteciliğin çeşitli medya mecralarında konu edilme biçimi, çağımızın ve insanlığın özgürlük, insan hakları, eşitlik, birlikte yaşama kültürü, öteki gibi pek çok kavram açısından hâlâ ciddi ve kötü bir sınav verdiğiğine işaret etmektedir. Öte yandan, gerçek hayatta yaşanan pek çok unsurdan beslenen çocuk edebiyatının ve çocuk kitaplarının mülteciliği konu edinmesi ise, çocuk okurların bu gerçeklik karşısında doğru yönde bir farkındalık kazanarak empati gösterebilmeleri noktasında özel bir önem taşımaktadır. “Yolculuk” adlı resimli çocuk kitabı, çocuk hedef kitle için kaleme alınmış bir edebî eserin, şiddet, çatışma ve ölümü de içinde barındıran mültecilik gibi gerçek hayattan yola çıkan, aynı zamanda travmatik bir konuyu anlatımı açısından incelemeye değer bulunmuştur. Çalışmada adı geçen çocuk kitabı, aynı konuyu işleyen benzer kitaplar içinden küçük yaştaki çocukları hedeflemesi ve 12 dile çevrilerek dünya çapında yaygın bir okur kitlesine ulaşması nedeniyle seçilmiştir. Araştırmanın amacı, bir çocuk kitabında gerçekçi bir konunun, Greimas’ın göstergebilimsel yöntemiyle, eyleyenler örnekçesi ve göstergebilimsel dörtgen yardımıyla yazınsal metnin anlamını oluşturan çeşitli katmanlara ulaşip, eyleyenler ve anlatıdaki işlevleri ile bunların aralarındaki ilişki açığa çıkarılarak irdelenmesidir. Literatürde, çocuk içeriklerine ilişkin analizlerde anlatıda yer alan kişilerin işlevlerine göre betimlendiği Greimas’ın göstergebilimsel yönteminin kullanımının sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle travmatik konular diye adlandırılan ve çocuklara son derece özenli bir dil kullanılarak anlatılması gereken gerçekçi kurgularda, bu yöntemle yapılan Türkçe analizlere rastlanmamaktadır. Çözümlemede, yazınsal metindeki esenliksiz atmosfere rağmen savaş-barış, korku-umut, ayrılma-kavuşma gibi zıtlıkların bir arada kullanılmasının, hikâyede iyimser ve umutlu bir anlatım dilini hâkim kıldığı görülmüştür. Tercih edilen bu yaklaşımın, konunun şiddetten uzak ve çocuk okura uygun bir anlatım sağladığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Çocuk kitapları • Resimli öyküler • Göstergebilim • Mülteciler • Savaş

a (✉) Kübra Güran Yiğitbaşı (Dr. Öğr. Ü.), Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Nişantaşı Kampüsü, Büyükciftlik Sokak, No: 6 Nişantaşı, Şişli 34365 İstanbul. Eposta: kubraguran@hotmail.com

Çocuk kitapları, çocuğa edebî bir zevk verme, okuma alışkanlığı kazandırma ve çocuğun hayal gücünü zenginleştirmenin yanında, henüz hayat tecrübesi kazanmamış okuruna gerçek hayata ilişkin bir deneyim de sunar. Günümüzde çocuklar, sayısız duruma ve olaya medya dolayımı üzerinden erken yaşlarda maruz kalmaktadır. Bu yüzden, çocuklara yönelik içeriklerde aşırı korumacı bir yaklaşımla olumsuz durumların anlatımından kaçınmak yerine, gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri bazı istenmeyen olayların çocuğun algısına ve yaşına uygun olarak konu edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, travmatik konuların çocuk hedef kitleye nasıl anlatılacağı hususu da hassasiyetle ele alınmalıdır. Bu noktada çocuk yayınlarında öne çıkan en önemli kavramlardan biri çocuğa göreliktir. Çocuğa görelik kavramından, bir çocuğun büyüme ve gelişme çağına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun duyarlılıkta bir edebiyat anlaşılmalıdır. (Şirin, 2000, s. 19)

Çocuk kitaplarında yer alan çocukların algısına ve çocuğa görelik unsurlarına uygun gerçekçi mesajlar, onların hayatın güçlüklerine karşı doğru ve dengeli bir bakış açısı geliştirebilmelerine imkân sağlayacaktır. Üstelik böylesi çocuk içerikleri, okurlarına travmatik olaylara maruz kalan kişilere yönelik empati ve bunlara ilişkin farkındalık da kazandırabilecektir.

Savaş, zorunlu göç, mültecilik gibi olumsuz süreçlerin yol açtığı insanlık dışı durumların haber ve görüntüleri, günümüzde sadece yetişkinlerin değil pek çok çocuğun da kolaylıkla ulaştığı mecralarda yayımlanmakta ve dolayısıyla çocuklar sıklıkla bu gerçeklerle yüz yüze kalmaktadır. Bir diğer deyişle çocuklar, bu gerçeklerden, çoğu zaman yetişkinlere yönelik yayınlar aracılığıyla haberdar olmaktadır. Bu nedenle çocukların algılayabilecekleri düzeyde, çocuğa göre hazırlanan içerikler büyük önem taşımaktadır. Böylelikle, çocuk gerçekliğine ve algısına uygun bir dille sunulan içerikler, çocuk okurun empati yapmasını kolaylaştırabilecek ve sansasyonel haber dili ve görüntülerinin dışında bu yaşam gerçekleriyle daha doğru bir biçimde karşılaşması sağlanacaktır.

“Yolculuk” adlı çocuk kitabı, toplumumuzun yakından tanıklık ettiği bir gerçekliği; “mültecilik” konusunu işlemektedir. Kitabın yazarı ve illüstratörü Francesca Sanna, bu hikâyeyi yazma sebebini İtalya’da bir mülteci kampında tanıştığı iki küçük kızın öyküsüne bağlamaktadır. Mültecilik gibi şiddeti, savaşı ve ölümü içeren bir konunun, çocuk hedef kitleye göre ve aynı zamanda umut veren bir tarzda anlatımı çalışma açısından önemli bir bulgudur.

Çalışmada, bir çocuk kitabında eyleyenler örnekçesi ve göstergibilimsel dörtgenin de yardımıyla, Greimas’ın çözümleme yönteminin üç ayrı düzeyi ele alınarak, anlatının derin yapısındaki anlamlara ulaşmak amaçlanmıştır. Hikâyenin Greimas’ın eyleyenler örnekçesi ve göstergibilimsel dörtgeni kullanılarak analizinin tercih edilmesinde, okurun bu şemalardan yola çıkarak anlamı üretebileceği ve çocuk okura yönelik

anlatımında özenli bir dil gerektiren pek çok gerçekçi konunun da bu şemalardaki işlev ve ilişkiler göz önünde tutularak işlenebileceği düşüncesi etkili olmuştur.

Çocuk Kitaplarında Gerçekçi Kurgular

Yaşadığımız dünyada geçen gerçek olay, mekân ve kişilerle benzerlik gösteren, okura karakterlerinin başından geçen olayların yaşanabilme ihtimalini inandırıcı bir şekilde hissettiren eserlere gerçekçi eserler denir. Gerçekçi kurgularda metnin olay örgüsü, karakterin kendi kendisi ile bir başka karakterle, karakterin toplumla ya da doğayla olan münasebeti üzerine kuruludur.

Çocuk edebiyatında ve çocuklara yönelik içeriklerde özellikle son elli yıldan beri gerçek hayatta karşılaşılabilecek üzüntü verici ve hatta kimi zaman travmatik olarak tanımlanan konulara da yer verilmektedir. Batı'da, özellikle XVIII. yüzyıldan XX. yüzyılın ortalarına kadar çocuk okurun gerçek hayatın kötücül yanlarının yansıtılmasından korunması düşüncesi yaygınken bu dönemden sonra bahsedilen düşünce neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. 1960-1970'li yıllarda tüm dünyada etkisini gösteren insan hakları ve doğrultusunda gelişen işçi, kadın ve azınlık hakları hareketlerinin başarı sağlaması ile çoğulcu toplum, demokrasi, kendini ötekinin yerine koyma gibi kavramların edebiyata da yansması bu durumun nedeni olarak kabul edilebilir. Bu yeni anlayış uyarınca, özellikle XXI. yüzyılın başlarından itibaren, çocuğun kötülüklerden uzak tutulması yerine, kötü olay ve durumlarla çocuğu yüzleştirme söz konusudur (Tüfekçi Can, 2014a, s. 120). Bu bağlamda, çocuk içerikleri, toplumsal yaşamın gerçekliği ile paralel olarak konu ve karakterler bakımından devamlı surette değişim göstermektedir. Nitekim sosyal yapının farklılaşmasıyla birlikte, modern gerçekçi eserlerde mutsuz ve dengesiz aileler, boşanma sonucu tek ebeveynli hâle gelen aileler, kadın ve erkeğin rollerinin değiştiği ve bu rollerin geçmişe göre daha çok birbirinin içine geçtiği süreçleri deneyimleyen aileler gibi konular işlenebilmektedir (Tüfekçi Can, 2014b, s. 148).

Çocuk içeriklerinde gerçekçi kurgulardan söz ettiğimizde hassas bir şekilde işlenmesi gereken konuların en önemlilerinden biri ölümdür. Ölümün ana temayı oluşturduğu çocuk kitapları XX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Bu konu daha çok dolaylı bir anlatım içerisinde, metinde genellikle kaza sonucu, yaşlı veya hasta birisinin ölümü veya bir hayvanın ölümü üzerinden ele alınır (Aytekin, 2008, s. 92). Ölüm anlatımlarında, öncelikle ölümün insan ve yaşam gerçekliğinin bir parçası olduğunu vurgulamaya ve bunun yanı sıra melankolik ve karamsar bir dilden uzak durmaya azami bir dikkat gösterilmelidir (Şen, 2016, s. 16). Kısaca diğer travmatik konular gibi ölüm de yaşam ve çocukluk gerçekliklerine uygun bir özenle işlenmeli, yazınsal metinler çocukların duygularının istismarına kesinlikle yol açmamalıdır.

Çocuk, ebeveynlerin anlatmakta ve açıklamakta zorlandıkları konuların cevaplarını okuduğu kitaplarda buldukça kendini daha rahat hissetmeye başladığı gibi ölüm olgusu karşısında korkuları azaldığından hayatın anlamını da daha iyi kavramaya ve bu uğurda düşünceler geliştirmeye yönelir. Böylelikle ölümü kabullenirken yaşam tezini canlı tutmayı da benimseyerek içselleştirir (Aytekin, 2008, s. 91). Dolayısıyla özellikle gerçekçi konuların, çocuk okurun algı düzeyine göre ve yaşarla bağı güçlü tutacak bir dille anlatımı tercih edilmelidir.

Edebiyatın duyguları mı gerçekliği mi işleme gerektiği düşüncesinden, edebiyatın toplumsallık ve bilgi verme işlevlerinin de etkisiyle bugün gelinen noktada, gerçek hayattan yola çıkılan konulardaki çeşitliliği, örneğin edebiyat-göç ilişkisini yorumlamak mümkündür (Akgün, 2015, s. 70). İki büyük savaşın ardından dünyada yaşanan sosyal değişim, çocuk kitaplarının kahramanlarına da yansımıştır. Bireysellik ve özgürlük kavramlarının günden güne önem kazandığı ve savaşların neden olduğu göçlerin farklılıklarla dolu bir dünya yarattığı sürecin, edebiyata yansımaları ile Afrika, İspanyol, Asya kökenli çocuk karakterler kitaplarda yer almaya başlamış ve böylece çocuk edebiyatına bir göçmen çocuk tipi dâhil olmuştur (Ural, 2006, s. 899).

“Türk Çocuk Edebiyatında Göç Olgusu” adlı makalesinde Yakar, çocuk edebiyatı kapsamındaki eserlerde göç olgusunu inceleyen çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğuna değinmiştir. Özellikle son yıllarda Suriye’deki savaş nedeniyle Türkiye’ye yoğun bir göçmen akını olmasına rağmen, bu durumun çocuk edebiyatına yansımaları ilgili herhangi bir çalışmanın bulunmadığını da belirtmiştir. Bu bağlamda, Suriye’den göç eden ailelerin ve çocuklarının yaşadıklarının ne şekilde anlatıldığını, konuyla ilgili yazılmış sınırlı sayıdaki örneklerden olan “Juju” ve “Umut Sokağı Çocukları” adlı çocuk kitapları ekseninde incelemiştir (Yakar, 2017, s. 344).

Çocuk kitaplarında savaş, ölüm, göç, mültecilik ve benzeri travmatik konuların ele alınması anne ve babalar tarafından endişe verici bulunabilmektedir. Öte yandan günümüzde hemen her türlü içeriğe bilinçli ya da bilinçsiz olarak neredeyse yetişkinler kadar maruz bırakılan çocukların, olumsuz olaylardan tamamen uzak kurgulanmış metinleri gerçekçi ve inandırıcı bulmayacağı da ortadadır. Buna istinaden çocukların her gün yüz yüze kaldıkları temel sorunlara çözüm önerebilen, hayatın gerçeklerine dokunan ve bazı konularda farkındalık kazandırmayı amaçlayan kitapların, çocukların gerçek ihtiyaçlarına hitap edebileceği düşünülmelidir.

Greimas ve Göstergebilim

Göstergebilim, XX. yüzyılın başlarında İsviçreli dilbilimci Saussure’ün ve Amerikalı felsefeci Peirce’ün yaptıkları çalışmalarla gelişmiştir. Yöntem, Saussure ve Peirce’den sonra dilbilimi de içine alacak şekilde bir üst bilim olarak gelişmesini sürdürmüştür. Göstergebilimle ilgili çalışmalar yapan diğer kuramcılara kıyasla Greimas daha farklı bir yerde durmaktadır.

Greimas göstergebilimi, anlamlı bütünlere özgü anlamsal ayrılıkları, anlamsal eklemeliği, anlamın üretiliğini (anlamlama) bir üstdil aracılığıyla yeniden üretmek açıklamayı amaçlar. Bu amaçla salt bildirişim dizgelerini ya da göstergeleri değil, anlamlı bütünlere (anlamlama dizgeleri) ele alır (Rifat, 1990, s. 122). A. J. Greimas’a göre, bir söylem, temelden yüzeye doğru gelen üç ana katmanda gerçekleşir ve anlam, söylemin değişik öğelerinin eklemeliğiyle derin yapılardan başlayarak yüzey yapılarla birleşerek oluşmaktadır (Kıran ve Kıran, 2011, s. 183).

Greimas’ın oluşumunu ortaya koyduğu söylem kavramında bahsedilen üç ana katman ise kısaca şöyle açıklanabilir (Sivri ve Örkün, 2014, s. 19–20):

Betisel (söylemsel) düzey. İlk okunuşta farkedilebilecek temel bileşenlerin hangi niteliklemlerle söylemleştirildikleri sorgulanarak, anlatıdaki kişiler, zaman ve uzam temel işlevleriyle açığa çıkarılır.

Anlatsal düzey. Bu düzeyde eyleyenler ve eyleyenlerin anlatıda yerine getirdikleri işlevleri üzerinde durulur. Propp “Masalın Biçimbilimi” adını verdiği kitabında yedi tür eyleyen olduğu sonucuna varmışsa da, Greimas bunu altı eyleyene indirgemıştır:

1. Gönderen: Bir anlatıda özneyi nesneye doğru yönlendirerek, onun harekete geçmesini sağlayan eyleyendir.
2. Gönderilene: Gönderilene gönderenin muhatabı da denebilir.
3. Özne: *Anlatının en önemli eyleyenidir; anlatının merkezinde yer alır.*
4. Nesne: Öznenin aradığı ya da ulaşmaya çalıştığı eyleyendir.
5. Yardımcı: Öznenin nesnesine ulaşma çabasında yardım eden eyleyendir.
6. Engelleyici: Öznenin nesnesine ulaşma çabasına engel olan eyleyendir.

Anlatının bu düzeyinde anlatı izlencesinden söz etmek gereklidir. Anlatı izlencesi, yazınsal göstergebilimde, anlatının genel dokusunu ortaya koyarak eyleyenleri eylemlerine göre tanımlamakta kullanılmaktadır (Günay, 2002, s. 126).

Bir anlatı izlencesi eyletim, edinç, edim ve yaptırım olmak üzere dört evreden oluşur. Eyletim evresinde eyletici bir özne “yaptırmak” kipliği ile muhtemel öznenin bir eylemi yapmasını ister veya emreder. Edinç evresinde özne edim için gerekli şartları sağlar veya gerekli malzemeleri edinir. Bu evrede “gücü yetmek”, “bilmek”, “yapabilmek” kiplikleri belirgindir. Edim aşaması “yapmak” kipliğinin egemen olduğu ve öznenin eylemini gerçekleştirdiği evredir. Yaptırım evresinde ise gönderici, öznenin eylemini değerlendirir ve buna göre anlatı ceza ya da ödülle sonuçlanmış olur (Uçan, 2016, s. 115–116).

İzleksel düzey (Mantıksal-Anlamsal düzey). Bu düzey anlamlandırmanın en derin ve soyut yüzeyidir.

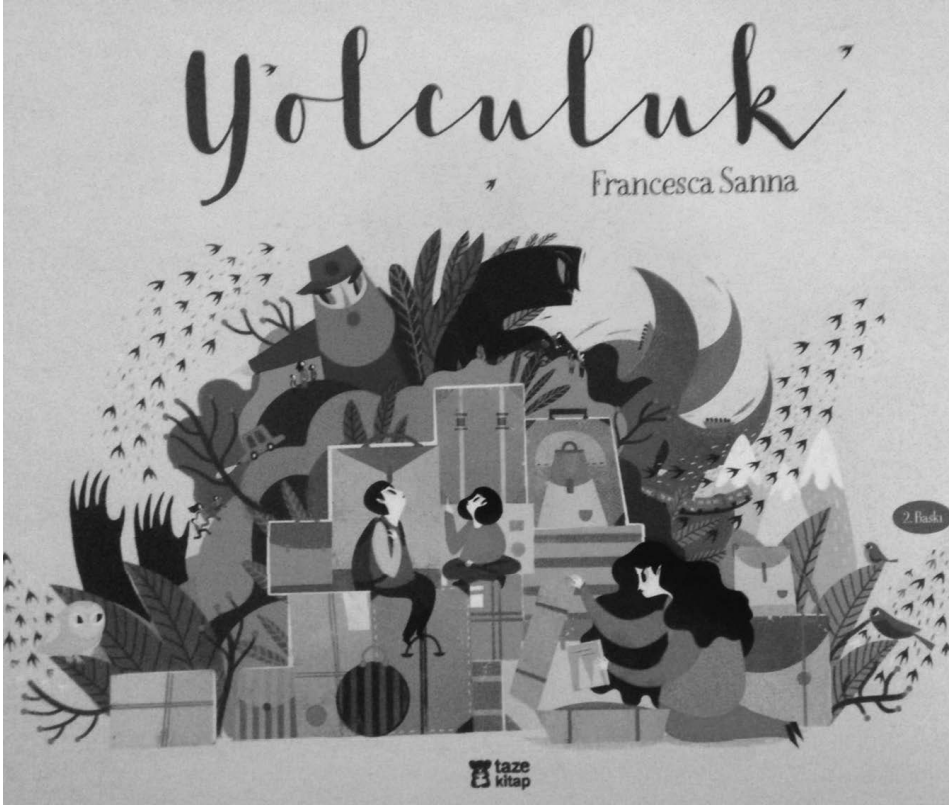
Bu aşamada, gerek betisel gerekse anlatsal düzeyde meydana çıkarılan durumların, dönüşümlerin, nesnelere, uzamların ve eyleyenlerin gösterdikleri dışında, göstermek istedikleri açısından ele alınır. İncelenen bütüncedeki anlam taşıyıcı öğeler arasındaki değişik türden ilişkilerin açığa vurulması söz konusudur. Derin yapıdaki çözümleme, biçimsel ya da belirim düzlemindeki çözümleme değil, doğrudan içerik düzeyinde yapılan bir çözümlemedir. Bir bütüncedeki görünen ya da görünmeyen, birbiriyle ilişkili anlambirimciklerin ilişkilerinin ortaya konması ile anlam belirgin hâle getirilebilecektir (Günay, 2008, s. 19). İzleksel düzeyde, simgesel öğeler ilişkilerin kesişme noktalarını işaret ederken bu noktalar arasındaki işlemler de ilişkilerin doğmasına neden olur. Çözümlemeyi matematikselleştirmek için göstergebilimsel dörtgen gibi görsel çizimler ve biçimsel dil kullanılır (Rifat, 1982, s. 18–19).

Yolculuk Kitabının Göstergebilimsel Çözümlemesi

Yayınevi Taze Kitap tarafından 5+ yaş için uygun olduğu belirtilen kitap, toplam 32 sayfadır. Kitap, 28x21 cm boyutunda ve kapağı için sert cilt tercih edilerek yayımlanmıştır (Paksu, 2017).

Kitabın ön kapağı, iç resimlemelerden bir kolajla hazırlanmıştır. Kapak görselinde kız ve erkek çocuk karakterler, Kolaj çalışmasının merkezinde, üst üste yığılmış bavul ve çantaların üzerinde oturur vaziyette şaşkın ya da endişeli olduklarını ima eden bir yüz ifadesiyle konumlandırılmıştır. Çocukların anneleri ise görselin sağ alt köşesinde görünmekte, kitabın adına bir göndermeyle yolculuk için kararlı ancak kaygılı bir duruşla eşya hazırlamakta; bir bavula kitap yerleştirmektedir. Kapak resminin en üstünde, yani “Yolculuk” adının hemen altında ise biri kızgın ve buyurgan görünüme sahip üniformalı bir resmî görevli tasviriyle diğeri ise gölge şeklinde sinsî ve kötü kişilikli hissi veren iki karakter göze çarpmaktadır. Kapak görselinde iç resimlemelerde yer alan ve yolculuğun çeşitli aşamaları ile hikâyenin hareketli atmosferine gönderme yapan araba, tren ve tekne gibi araçlar fark edilmektedir. Hikâyenin özellikle sonucuyla ilişkili önemli bir figür olan kuşlar, kitabın kapağında da anlamı tamamlayıcı bir simge olarak mevcuttur.

Kitabın tamamında resimlerin çerçevesiz ve pastel renklerle kullanıldığı görülmektedir. Greimas’ın göstergebilimsel çözümleme yöntemi, çalışmada “Yolculuk” adlı resimli çocuk kitabının yalnızca yazınsal metnine uygulanacak, metnin yüzeysel ve derinlemesine analizi yapılacaktır. Metnin yüzeysel düzeyi; betisel (söylemsel) ve anlatsal analiz ile ele alınırken derin düzeyi ise mantıksal anlamsal analiz ile açığa çıkarılacaktır.

Resim 1. “Yolculuk” adlı kitabın kapak görseli.

Yüzeysel Düzey

Betisel (Söylemsel) düzey. Betisel düzeyde anlatıdaki kişiler, zaman ve uzam temel işlevleriyle ortaya konarak, anlatıda ilk okunuşta fark edilen temel bileşenlerin hangi niteliklemlerle izlekştirildikleri belirtilir (Sivri ve Örkün, 2014, s. 19).

“Yolculuk” adlı kitabın son sayfasında “Yazarın Notu” başlıklı bölümde belirtildiğine göre yazar, farklı ülkelerden pek çok kişinin göç hikâyesini dinlemiş, İtalya’da bir mülteci kampında tanıştığı iki küçük kızın öyküsü ise bu kitabı yazmasına sebep olmuştur. Buradan hareketle, yazarın gerçek hikâyelerden esinlenerek gerçekçi bir kurgu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Anlatıcı ile hikâyenin başkahramanı aynı kişidir. Dolayısıyla hikâyede, olayı yaşamış, olaya bizzat şahit olmuş bir anlatıcı bulunmaktadır. Nitekim birinci tekil ve birinci çoğul şahıs anlatımı metne hâkimdir. Çocuk anlatıcı, genel itibarıyla annesi ve kardeşini de dâhil ederek biz dilini, bazı cümlelerde ise ben dilini kullanmıştır. Sözcenin öznesi de çocuk karakterdir. Her ne kadar hikâyede kız ve erkek kardeşlerden hangisinin ana karakter olduğu belirtilmemişse de, kitabın görselleri anlatıcı ve ana karakterin erkek çocuk olduğunu sezdirmektedir.

Çocuk özne, hikâyenin başında istememesine rağmen, hayatta kalmak amacıyla yaşadıkları güvensiz ortamdan ayrılarak güvenli bir yuva arayışına yönelir. Güvenli bir yer arayışı sürecinde tehlikelerden korkar, kaçar, saklanır, endişe duyar ve pek çok şaşkınlık yaşar. Çocuk öznenin hikâye boyunca korkak, kararsız ve endişeli durumuna rağmen annenin cesur, kararlı ve hayata bağlı oluşu bir karşıtlığı simgelemektedir. Hikâyenin onuncu kesitinde çocuk özne, “*Annem hâlâ birlikte olduğumuz için çok şanslı olduğumuzu söyledi.*” cümlesini kullanır. Anlatıya göre, insanın sevdiği ve ailesiyle birlikteliği güvende olmayı ve umudu işaret etmektedir. Savaşın getirdiği karanlık ve kargaşanın karşısında barışı aydınlık ve umut; kısaca ailenin bir arada olması sembolize etmektedir.

Anne, hikâyede yolculuk kararını vererek çocukları ikna eden ve akabindeki kaçış sürecinde etkin rol oynayan diğer ana karakterdir. Kardeş, baba, annenin arkadaşı, muhafızlar, sınırı geçiren adam ve teknedeki insanlar ise yan karakterlerdir. Çocuk anlatıcı, güven içinde yaşadığı ülkesinden ve evinden savaş nedeniyle başka bir ülkeye/uzama kaçmak zorundadır. Anne ise, hayatta kalabilmek için bir başka ülkeye kaçma mecburiyetinden doğan yolculuğu, çocuklarına “*müthiş bir macera*” olarak nitelendirir ve çocuklarına güven vermeye çalışır. Çocuklar kendi ülkelerinden ayrılmayı hiç istemedikleri hâlde, anne çocuklarına gidecekleri ülkenin ormanlarının ve hayvanlarının fotoğraflarını gösterip, orada korkmadan yaşayabileceklerini anlatarak onları bu yolculuğa ikna eder. Böylece başlayan kaçış süreci, yazar tarafından bir yolculuk olarak adlandırılmaktadır. Anne ve çocukların çeşitli taşıtlar değiştirerek ve gizlenerek korkuyla sınıra ilerleyişleri sırasında çocuk özne, annelerinin hiç korkmadığını düşünür. Oysa hikâyenin altıncı kesitinde; “*Ormanın derinliklerinde karanlığın içinde etraftan gelen seslerden çok korkuyordum. Ama annem bizimle beraberdi ve azıcık bile korkmuş görünmüyordu.*” anlatımını tamamlayan görselde okura, annenin korkmuyor gibi davranmakla beraber çocukları uyuduktan sonra ağladığı yansıtılmaktadır. Buna göre, çocuklarına korktuğunu belli etmemeye çalışan, mecburen gerçekleştirilen hayatta kalma mücadelesini *müthiş bir maceraya* benzeten annenin izleksel rolü, çocukları için güçlü ve cesur görünmek/olmak mecburiyetindeki bir kadın rolüdür. Anlaşıldığı üzere hikâyeye, anne ile iki çocuğunun hayatta kalmak için büyük bir korku ve endişe içinde sınırdan geçişi ile sonrasındaki tehlikeli deniz ve kara yolculuğunu da içeren bir olay örgüsünden oluşmaktadır. Bu süreçte babalarını savaşta kaybeden çocukların anneleri, güçlü, hayata bağlı ve umudunu kaybetmeyen bir karakterdir. Bir diğer ifadeyle, hikâyeye, çocuk öznenin, geçmişte güven içinde yaşadığı bir uzamdan bilmediği bir uzama kaçışını ve zorunlu yolculuğunu, anne karakterin güçlü iradesi, cesareti ve umudu yardımıyla başarmasını konu edinmiştir.

Hikâyenin dil kullanımı oldukça sadedir; kısa cümleler ve kimi benzetmelerle edebî dil oluşturulmuştur. Hikâyenin anlatıcısının çocuk olduğu dikkate alındığında, buna uygun ve gerçekçi bir dil kullanıldığı farkedilmektedir.

Zaman kullanımında, olayların başlangıcı olarak ilk kesitte; “Çünkü geçen yıl çok acayip şeyler oldu, hayatımız sonsuza kadar değişti.” cümlesiyle anlatı zamanından bir yıl öncesi betimlenmiştir. Bunun yanı sıra hikâyede *bir gün, o günden sonra, ertesi gün, günler boyunca, yol boyunca, birkaç gün ve gece daha* ifadeleriyle anlatı zamanı ortaya konmuştur. Hikâye boyunca karakterler önce bir binek araç, sonra eşya taşımak için kullanılan iki farklı araç, bisiklet, tekne ve tren ile yolculuk yaparlar. Bu taşıtların oluşturduğu sözlükbirimleri “yolculuk” ile yerdeşlik oluşturmaktadır.

Uzam anlatıda önemli bir işleve sahiptir ve bu hikâye, uzam değiştirme eksenine üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede kahramanların uzam değiştirme, anlatıda sürekli farklı bir taşıta gizlenerek kaçmaları şeklinde verilmekte, yolculuk boyunca değişen taşıtlar hikâyenin ritmini yükseltmektedir. Hikâye genel itibarıyla açık uzamda geçmektedir. Açık uzam hikâyede, bir çeşit yersiz yurtsuzluk, yalnızlık aynı zamanda güvensizlik simgesi olarak kullanılmaktadır. Olay örgüsü bir yolculuk üzerine kurulduğu için uzamın sık sık değiştiği fark edilmektedir. Bu uzam değiştirmeler, her sayfada değişen çeşitli taşıtlarla belirtilerek hikâyeye dinamizm katmakta, okura yolculuğun çeşitli aşamalarını göstermektedir.

Savaş ve onun yarattığı ortam, “*korkunç şeyler*” ifadesiyle nitelenirken savaşın etkisi, “*Çok geçmeden çevremizde kargaşadan başka bir şey göremez olduk.*” ve “*Sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı.*” benzetmesi ile anlatılmaktadır. Bu durumda savaşın karşıtı olan barışın simgesi düzen ve aydınlık olarak belirtilebilir.

Bu bağlamda anlatıdaki genel karşıtlıklar:

Ölüm/yaşam, güvenli/güvensiz, korku/cesaret, karanlık/aydınlık, umut/umutsuzluk, savaş/barış olarak tespit edilebilir.

Anlatı, çocuk öznenin “*kuşların da güvenli bir yuva bulmak için göç ettikleri ama hiç sınır geçmek zorunda olmadıkları*” ifadesiyle son bulmaktadır. İki küçük çocuğun babalarını kaybettikleri bir savaştan, anneleri ile özgürlüğe ve güvenle yaşayabilecekleri bir ülkeye kaçışlarını konu alan bu çocuk kitabı, böylesi travmatik bir konuyu çocuk okurda olumsuz bir etki uyandırabilecek sözcük ve resimler kullanmadan anlatmaktadır.

Anlatsal düzey. Çözümlemenin bu düzeyinde, eyleyenler şeması ve anlatı izlencesi gerçekleştirilerek anlatımın işleyiş biçimi ortaya konur (Günay, 2002, s. 188).

İncelediğimiz hikâyeyi uzamsal (burası/orası), süremsel (önce/sonra), eyleyensel (ben/o) ve duyumsal (esenlikli/esenliksiz) ayrımları dikkate alarak kesitlerine ayıracağız. Buna göre:

1. Kesit. *Annem, babam, ben ve kardeşim denize çok yakın bir şehirde yaşıyoruz. Yaz aylarında hafta sonu tatillerimizi hep kumsalda geçiririz. Yani geçirdik...*

2. Kesit. Artık kumsala hiç gitmiyoruz. Çünkü geçen yıl çok acayip şeyler oldu. Hayatımız sonsuza kadar değişti. Ne mi oldu? Savaş başladı. Her gün etrafımızda korkunç şeyler olmaya başladı. Çok geçmeden çevremizde kargaşadan başka bir şey göremez olduk. Sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı.

3. Kesit. Ve bir gün savaş babamı aldı. O günden sonra etrafımızdaki karanlık daha da büyüdü ve annemin endişeleri daha da arttı.

4. Kesit. Ertesi gün annemin bir arkadaşı ona insanların çoğunun şehri terk ettiğini anlattı. Başka bir ülkeye kaçmaya çalışıyorlarmış. Çok uzaklarda yüksek dağları olan bir ülkeye...

“Nasıl bir yer?” diye sorduk anneme. “Güvenli bir yer” dedi annem. “Peki orası nerede?” diye sorduk bu sefer. Bir kitaptan değişik şehirlerin fotoğraflarını gösterdi annem. Oradaki ilginç ormanları, hayvanları anlattı tek tek. Sonra iç çekerek şöyle dedi: “Oraya gideceğiz ve artık korkmadan yaşayabileceğiz.”

Hiç gitmek istemiyorduk ama annem bunun müthiş bir macera olacağını söyleyip duruyordu. Sahip olduğumuz her şeyi bavullara koyduk ve tanıdığımız herkese veda ettik.

5. Kesit. Görülmek için gece yola çıktık... ve günler boyunca gittik. Uzaklaştıkça... daha fazlasını arkamızda bırakıyorduk. Sonunda sınıra ulaştık. Önümüzde kocaman bir duvar vardı ve onu tırmanıp geçmemiz gerekiyordu.

6. Kesit. Ama HAYIR! “Sınırı geçme izniniz yok. Geri dönün!” diye bağırdı öfkeli muhafız. Gidecek hiçbir yerimiz yoktu. Üstelik çok ama çok yorgunduk. Ormanın derinliklerinde, karanlığın içinde etraftan gelen seslerden çok korkuyordum. Ama annem bizimle beraberdi ve azıcık bile korkmuş görünmüyordu. Göğsüne yaslanıp gözlerimizi kapattık ve sonunda uyuyakaldık.

7. Kesit. Öfkeli bağırlara uyandık. Muhafızlar bağıra çağıra bizi arıyorlardı. Saklanmalıydık! Çabuk! Bu taraftan diye fısıldadı annem. İyice uzaklaşana kadar durmadan koştuk.

8. Kesit. Sonra birden daha önce hiç görmediğimiz bir adamla karşılaştık. Annem adama biraz para verdi. Adam bizi sınırın diğer tarafına geçirdi. Çok karanlıktı. Kimse bizi görmemişti.

Yolculuğumuz henüz bitmedi dedi annem. Önümüzde büyük bir deniz vardı. Göz alabildiğince uzanan kocaman bir deniz... Bu denizi geçmemiz gerekiyordu.

9. Kesit. Ama bunu nasıl yapacaktık ki?

Bir sürü tanımadığımız insanla beraber küçücük bir tekneye bindik. Sıkış tıkış oturuyorduk ve her gün yağmur yağıyordu. Yol boyunca teknedekilerle birbirimize

masallar anlattık. Öyle perili prensesli masal değildi ama... Denizin altında saklanan ve teknemiz ters döndüğünde bizi yemeyi bekleyen korkunç ve tehlikeli canavarlar vardı bu masallarda.

Dalgalar büyüdükçe teknemiz daha çok sarsılıyor hiç durmadan sallanıyordu. Sanki deniz hiç bitmeyecekmiş gibiydi. Bu sefer birbirimize başka masallar anlatmaya başladık. Gitmeye çalıştığımız ülkenin yemyeşil ormanlarındaki dans eden iyilik perileri vardı masallarımızda. Bu güzel periler ülkemizdeki savaşı bitirecek tılsımlar vereceklerdi bize.

10. Kesit. O gün güneş doğarken günler sonra ilk defa karayı gördük. Teknemiz sallana sallana kıyıya doğru yanaştı. Annem hâlâ birlikte olduğumuz için çok şanslı olduğumuzu söyledi. "Burası o güvende olacağımızı söylediğin yer mi?" diye sorduk kardeşimle beraber. "Çok yaklaştık." dedi annem yorgun bir şekilde gülümseyerek.

11. Kesit. Birkaç gün ve gece daha yolculuğumuza devam ettik. Birçok sınır geçtik. Trenden başımı uzatıp gökyüzünde bizi takip ediyormuş gibi uçan kuşlara baktım...

Kuşlar da aynı bizim gibi göç ediyorlardı. Onların yolculuğu da çok uzundu ama hiç sınır geçmek zorunda değillerdi. Belki, bir gün, aynı bu kuşlar gibi, biz de yeni bir yuva buluruz. Hikâyemize baştan başlayabileceğimiz güvenli bir yuva...

Metni kesitlerine ayırdıktan sonra hikâyenin genel anlatı izlencesini belirlemek gerekmektedir.

Sözcenin öznesi ve anlatıcı, savaş nedeniyle güvensiz bir hâl alan ülkesinden ayrılmak zorunda kalan çocuk karakter olarak görülmektedir. Dolayısıyla öznenin ulaşmak istediği nesne, güvenle ve korkmadan yaşayabileceği bir ülke/yuva olmaktadır. Anlatı izlencesinin göndereni annedir. Çocuklarını savaşın etkilerinden korumak isteyen anne, onları güvenle, korkmadan yaşayabilecekleri bir ülkeye yolculuk yapmaya ikna eder. Yardımcı eyleyen, yine çocuk karakterleri yolculuk boyunca koruyan, kollayan anneleridir. Yolculukta sınırı geçmelerine kadarki sürede çeşitli kara taşıtları, sınırı geçmelerinin ardından başlayan deniz yolculuğunda tekne, son olarak da tren, yardımcı eyleyen sayılabilir. Yine, sınırı para karşılığı geçiren adam da bir diğer yardımcı eyleyen kabul edilebilir. Engelleyici, çocuğun yolculuk boyunca duyduğu korku, yoldaki tehlikeler ile muhafızlardır. Gönderilen ise yolculuk sürecinde birlikte olan ve aynı nesneye ulaşmaya çalışan çocuklar yani kız ve erkek iki kardeş ile anneleridir.

Anlatı izlencesinin eyleyenleri aşağıdaki gibidir:

Özne: Çocuk

Nesne: Güvenle yaşanacak bir yer

Gönderen: Anne

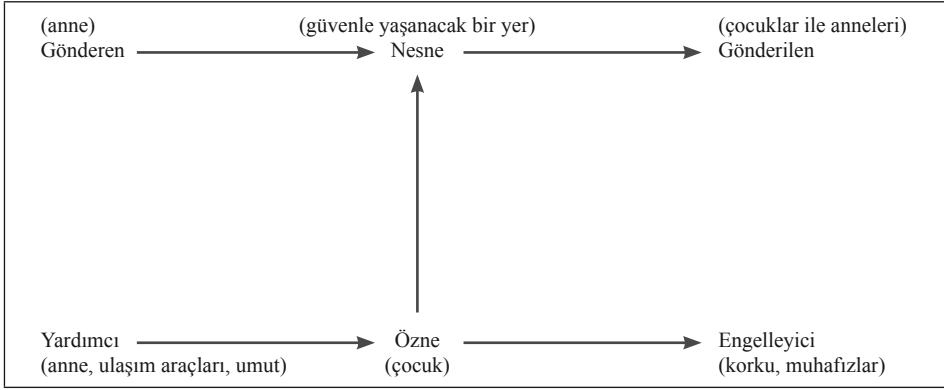
Gönderilen: Çocuklar ile anneleri

Yardımcı: Anne, ulaşım araçları, umut, sınırı geçiren adam

Engelleyici: Muhafızlar, korku, yoldaki tehlikeler

Buna göre anlatının eyleyenler örneğini ise şu şekilde oluşturabiliriz:

Şema 1.

Başlangıç. Çocuğun geçmişte ailece yaşadıkları mutlu ve güvenli bir yaz hafta sonu tatilini betimlemesiyle anlatı izlencesi başlamaktadır. Özne nesnesiyle başlangıç durumunda birlikte yani bağlaşımlı durumundadır.

Eyletim. 2. kesitte “Ne mi oldu? Savaş başladı...” ifadeleriyle başlayıp 5. kesite kadar devam eden kısımda gönderen aşaması yani özneyi bir nesneye zorlayan güç ortaya konmaktadır. Bu aşamada yaptırım kipliği egemen olup; özne nesnesine ulaştırarak yolculuk için gönderen ile sözleşme yapar.

Edinç. Çocuk, ülkesinde çıkan savaşın getirdiği ortamda babasının da ölmesinden sonra uzam değiştirmek zorundadır. Çocuk özne ile nesnesi yani güvenli bir ülke arasında bir ayrışıklık durumu bulunmaktadır. Bu aşamada anne, çocukları bu yolculuğa ikna eder; eşyalarını hazırlayıp tüm tanıdıklarına veda ederek gerekli hazırlıkları yaparlar, cesaretlerini toplayarak yolculuğa hazır hâle gelirler. 4. kesit bu aşamanın ifadesi olup, gücü yetmek, yapabilmek kiplikleri bu aşamada gözlenmektedir.

Edim. 5. kesitle birlikte başlayan kaçış yani yolculuk, edim aşamasının başlangıcıdır. Bu aşamada yapmak kipliği metne egemendir.

Yaptırım. 10. kesitle birlikte yolculuğun sürdüğü, tamamlanmadığı ama ailenin hâlâ bir arada olmasının büyük bir şans olduğu ifadesiyle okura öznenin farkına vardığı ödül sezdirilmektedir. Öte yandan, hikâyenin açık uçlu bir son ile bitirilmesi,

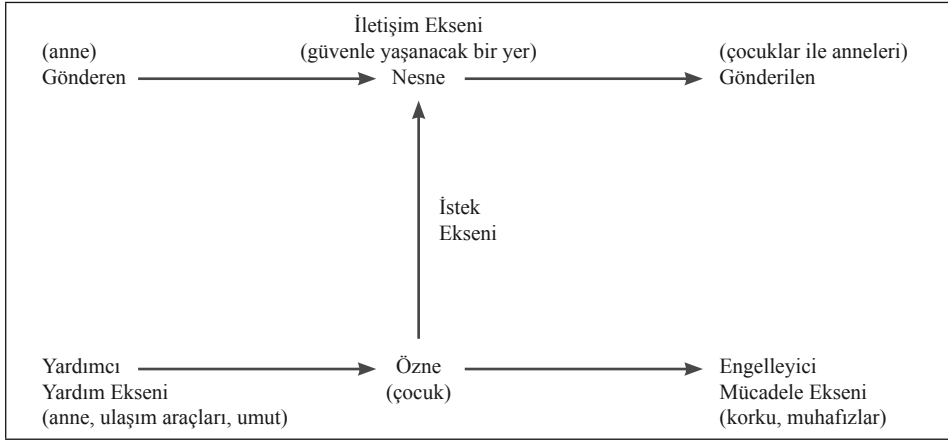

öznenin nesnesine ulaşım ulaşılmadığını belirsiz bırakmakta ve dolayısıyla öznenin nesnesiyle ayrışım durumu sürmektedir.

Başlangıç durumunda Ö V N yani çocuk özne nesnesi olan güvenli bir yuva ile bağlaşımlı durumdayken özne hikâyede, Ö Λ N durumuna dönüşmekte ve çocuk öznenin güvenli yuva arayışının sonuç kısmında da sürdüğü belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, kesin bir sonuç kurgulanmayarak öznenin nesnesine ulaşım ulaşılmadığı okura bırakılmaktadır.

Eyleyenler örneği eyleyenler arasındaki eksenlerle birlikte şöyledir:

Şema 2.

Anlatının başında nesnesiyle beraber olan özne, savaşın başlamasıyla nesnesinden ayrı düşer. Bu nedenle istek ekseninde, çocuğun anne ve kardeşleri ile birlikte güvenli bir yuva nesnesine ulaşma isteği bulunmaktadır. Başlangıçta özne, güven içinde bir yuvaya sahip olduğundan anlatıda bağlaşımlı durum sözcüğü Ö V N hâkimdir. Savaşın başlamasıyla özne, nesnesiyle ayrışım ilişkisi Ö Λ N içine girer.

Gönderici, özneyi eyleme geçiren ve ondan daha güçlü bir eyleyendir. Bununla birlikte gönderici her zaman somut özellikler taşıyan bir kahraman ya da insan olmayabilir (Kıran ve Kıran, 2011, s. 281). İletişim ekseninde gönderici konumundaki anne, çocuklarını güvenli bir yuva arayışı için ikna ederek eyleme geçirecek ve gönderilen (alıcı) olarak yine anne ve çocukları bu eylemden yarar sağlayacaktır. Anlatıda nesneye ulaşım ulaşmama açık uçlu bir son tercih edilerek kesin olarak belirtilmediğinden, bir ödüllendirme olup olmadığı da belirsizdir. Anlatıda, çocuklar ve annelerinin hâlâ birlikte olmalarını kendilerinin asıl şansı kabul etmekle yaşadıkları farkındalık ve tüm tehlikelere karşı hayatta kalmayı başarmaları bir ödül gibi değerlendirilebilir. Yardımcı ile özne arasında yardım eksenli ve özne ile engelleyci arasında ise mücadele eksenli bulunmaktadır. Yardımcı ile engelleyci arasındaki

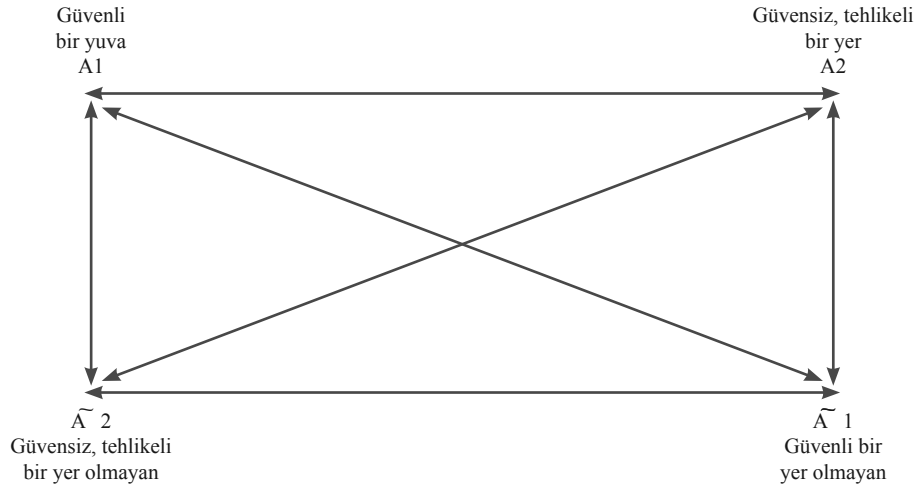
güç/iktidar eksenine göre çocuk özne ve ailesi güvenli bir yuva arayışında yardımcı eyleyenlerin yardımını alır. Yani taşıtlar, sınırı geçiren adam, umut gibi yardımcılarla özneyi engelleyen korku, muhafızlar, tehlikeler arasında bir güç/iktidar eksenine mevcuttur. Yardımcı eyleyen de engelleyici eyleyen de somut ve soyut oyuncular tarafından birlikte temsil edilmektedir.

Derin Düzey

Mantıksal-Anlamsal analiz. Bu düzey, metnin en derin düzeyini ifade eder ve çözümlemenin de son aşamasını oluşturur. Karşıtlık, içerme ve çelişkin olma durumları bu düzeyde, tüm kavramsal zıtlıkları zorunlu kılan ilişkilerin görsel biçimde yeniden sunumu olan (Kıran ve Kıran, 2010, s. 328) göstergebilimsel dörtgen yardımıyla gösterilir.

Anlama, birbiriyle ilişkili bağıntılar üzerinden ulaşıldığı gibi birbirleriyle çelişkili ve karşıt bağıntılardan da ulaşılabilir. Bağıntılar, göstergebilimsel dörtgen üzerinde kolayca gösterilebilir ve yorumlanabilir (Çakır, 2015, s. 9).

Şema 3.

Bu göstergebilimsel dörtgene göre:

Güvenli bir yer ile güvensiz, tehlikeli bir yer (A1 ve A2) arasında karşıtlık,

Güvensiz, tehlikeli bir yer olmayan ile Güvenli bir yer olmayan (A~2 ve A~1) arasında karşıtlık,

Güvenli bir yer ile Güvensiz, tehlikeli bir yer olmayan (A1 ve A~2) arasında içerme,

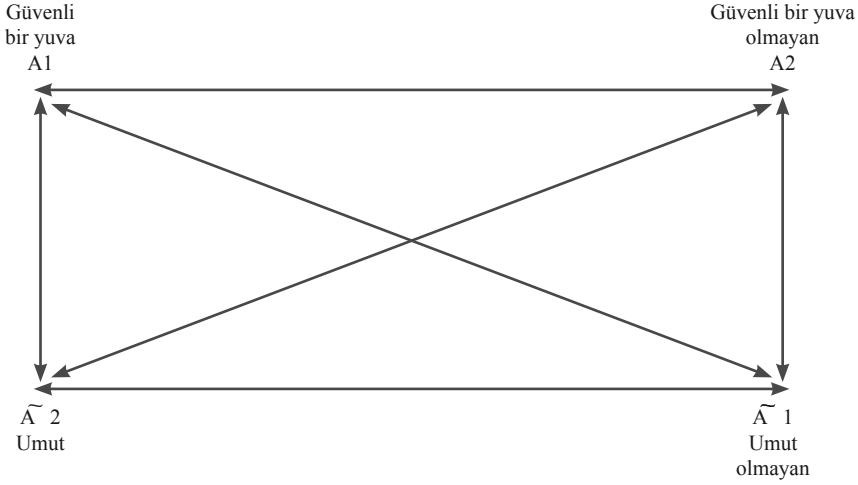
Güvenli bir yer ile Güvenli bir yer olmayan (A1 ve A~1) arasında çelişkinlik,

Güvensiz, tehlikeli bir yer ile Güvensiz, tehlikeli bir yer olmayan (A_2 ve $\tilde{A}_2$) arasında çelişkinlik,

Güvensiz, tehlikeli bir yer ile Güvenli bir yer olmayan (A_2 ve $\tilde{A}_1$) arasında içerme vardır.

Anlatının göstergibilimsel dörtgen olarak bir başka şekilde gösterilişi ise şöyledir:

Şema 4.

Göstergibilimsel dörtgene göre:

Güvenli bir yuva ile güvenli bir yuva olmayan (A_1 ve A_2) arasında karşıtlık,

Umut ile Umut olmayan ($\tilde{A}_2$ ve $\tilde{A}_1$) arasında karşıtlık

Güvenli bir yuva ile Umut (A_1 ve $\tilde{A}_2$) arasında içerme,

Güvenli bir yuva ile Umut olmayan (A_1 ve $\tilde{A}_1$) arasında çelişkinlik,

Güvenli bir yuva olmayan ile Umut (A_2 ve $\tilde{A}_2$) arasında çelişkinlik,

Güvenli bir yuva olmayan ile Umut olmayan (A_2 ve $\tilde{A}_1$) arasında içerme vardır.

Güvenli bir yuva arayışı için yapılan korku, tehlike aynı zamanda cesaret ve umut dolu zorunlu bir yolculuğu anlatan hikâye, ilk kesitte savaştan önce çocuk ve ailesinin esenlikli bir hayatının olduğunu gösteren bir anlatım ile başlamaktadır:

“Annem babam ben ve kardeşim denize çok yakın bir şehirde yaşıyoruz. Yaz aylarında hafta sonu tatillerimizi hep kumsalda geçiririz. Yani geçirirdik...”

Birinci kesitin ikinci cümlesinde kullanılan “geçiririz” filinin, üçüncü cümlede geçmiş zaman ile “geçirdik” şeklindeki değişimi, okura hikâyenin devamında bir şeylerin olumsuz anlamda değişeceğini işaret etmektedir.

İkinci kesitte bir çocuk gözünden savaşın başlamasının ve savaş ortamının nasıl algılanıp tanımlandığına ilişkin ifadeler bulunmaktadır:

“Artık kumsala hiç gitmiyoruz. Çünkü geçen yıl çok acayip şeyler oldu. Hayatımız sonuna kadar değişti. Ne mi oldu? Savaş başladı. Her gün etrafımızda korkunç şeyler olmaya başladı. Çok geçmeden çevremizde kargaşadan başka bir şey göremez olduk. Sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı”. İlk kesitte, okurda oluşturulan kahramanın hayatında bir şeylerin değişeceği izlenimine, bu kesitte “Hayatımız sonsuza kadar değişti” cümlesiyle açıklık getirilmektedir. Buna göre kesitte yer alan “acayip şeyler”, “korkunç şeyler”, “kargaşa” göstergeleri bizi çocuk öznenin anlatımı ile savaş yerdeşliğine götürmektedir.

Savaş, çocuk öznenin güvenli ve esenlikli hayatını tamamıyla değiştirir. Örneğin, yaz aylarında hafta sonu tatillerinde *hep* kumsala gidilirken *her gün etraflarında gördükleri korkunç şeyler* ve çevrelerindeki kargaşa ve bu nedenle değişen hayatlarından *ötürü artık kumsala hiç gitmezler*. İkinci kesitte, savaşın anlatımında karanlık ve aydınlık karşıtlıklarına da yer verilmektedir. *“Sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı.”* cümlesiyle başlangıç durumundaki esenlikli ortam ışıkların açık olmasıyla, esenksiz ve güvensiz ortam ise ışıkların söndürülmesi yani karanlıkta kalmak ile anlatılmaktadır. Buna göre savaş, korkunç şeylerin olduğu ve kargaşadan başka bir şeyin görülmediği, birileri bütün ışıklarını söndürdüğü için ışısız kalan; barış ise çocuğun savaştan önceki hayatını ima eden kimsenin ışıkları söndürmediği, ışıklı bir dünya imgeleriyle karşılanmaktadır.

Üçüncü kesitte, babanın ölümüne işaret eden *“Ve bir gün savaş babamı aldı.”* cümlesi, metnin derin anlamında sahip olunan bir babaya artık sahip olamama, babanın yokluğu, babadan yoksunluk olarak ifade edilebilecek anlamlarına karşılık gelmektedir. *“O günden sonra etrafımızdaki karanlık daha da büyüdü ve annemin endişeleri daha da arttı”*. Karanlık, yani ışıkların olmaması aynı zamanda savaşı, babasızlığı ve güvensizliği simgelemektedir. Hikâyede babanın yokluğu, hem annenin hem de çocukların gözüyle ailede babanın simgelediği ve dolayısıyla erkek karaktere atfedildiği anlaşılabilir güç, güven ve koruma duygusundan mahrum kalma olarak sembolize edilmektedir. Bu nedenle annenin endişeleri ve etraflarındaki karanlık daha da büyümektedir.

Dördüncü kesitte, öznenin güvenli bir yere ulaşma arayışı ve çabası açıklanmaktadır. *“Ertesi gün annemin bir arkadaşı ona insanların çoğunun şehri terk ettiğini anlattı. Başka bir ülkeye kaçmaya çalışıyorlarmış. Çok uzaklarda yüksek dağları olan bir ülkeye...”*

“Nasıl bir yer?” diye sorduk anneme. “Güvenli bir yer” dedi annem. “Peki orası nerede?” diye sorduk bu sefer. Bir kitaptan değişik şehirlerin fotoğraflarını gösterdi annem. Oradaki ilginç ormanları, hayvanları anlattı tek tek. Sonra iç çekerek şöyle dedi: “Oraya

gideceğiz ve artık korkmadan yaşayabileceğiz.” Hiç gitmek istemiyorduk ama annem bunun müthiş bir macera olacağını söyleyip duruyordu. Sahip olduğumuz her şeyi bavullara koyduk ve tanıdığımız herkese veda ettik. Bu kesitte kitabın adına göndermeyle bir yolculuk yapılacağı okura sezdirilmektedir. Ancak bu yolculuk tercih edilen sıradan bir yolculuk değil “*Oraya gideceğiz ve artık korkmadan yaşayabileceğiz*” ifadelerinin ima ettiği gibi korkudan kaynaklanan zorunlu bir göç ve hayata kaçıştır. Anne gitmek istemeyen çocuklarını ikna etmek için ilginç ormanların ve hayvanların olduğu şehirlerin fotoğraflarını göstererek bu yolculuğu “*müthiş bir macera*” olarak niteler. Gidilecek yerin nasıl bir yer olduğu sorusuna annenin verdiği “*güvenli bir yer*” cevabı ise, yapılan zorunlu yolculuğun asıl amacının güvensizlikten kurtulma, güven içinde korkmadan yaşama olduğunu simgelemektedir.

Beşinci kesitte okura, yolculuğun gizlice yapıldığı, aslında bu yolculuğun güvensizlikten, savaştan, ölümden kaçış olduğu ve ulaşılmak istenen güvenli yere varmanın birileri tarafından engellenebileceği hissettirilmektedir. “*Görülmemek için gece yola çıktık... ve günler boyunca gittik. Uzaklaştıkça... daha fazlasını arkamızda bırakıyorduk. Sonunda sınıra ulaştık. Önümüzde kocaman bir duvar vardı ve onu tırmanıp geçmemiz gerekiyordu*”. Bu kesitteki *sınır, kocaman bir duvar, tırmanıp geçmemiz gerekiyordu* ifadelerinin yasaklanma, kaçak duruma düşme, yasal olmayan bir şey yapma, kısaca mülteciliğe gönderme yaptığı devam eden kesitlerden anlaşılmaktadır.

Altıncı ve yedinci kesitte, mülteci ya da sığınmacıların gerçek hayatta içinde buldukları, bir yere ait olmama, gidecek bir yerden yoksunluk ve yersiz yurtsuzluk durumu belirtilmektedir. “*Ama HAYIR! “Sınırı geçme izniniz yok. Geri dönün! diye bağırdı öfkeli muhafız. Gidecek hiçbir yerimiz yoktu. Üstelik çok ama çok yorgunduk. Ormanın derinliklerinde, karanlığın içinde etraftan gelen seslerden çok korkuyordum. Ama annem bizimle beraberdi ve azıcık bile korkmuş görünmüyordu. Göğsüne yaslanıp gözlerimizi kapattık ve sonunda uyuyakaldık”. “Öfkeli bağırlara uyandık. Muhafızlar bağıra çağıra bizi arıyorlardı. Saklanmalıydık! Çabuk! Bu taraftan diye fısıldadı annem. İyice uzaklaşana kadar durmadan koştuk”.* Çocukların “*Ormanın derinliklerinde, karanlığın içinde etraftan gelen seslerden çok korkuyordum.*” cümlesiyle vurgulandığı üzere duydukları korkuya rağmen “*Ama annem bizimle beraberdi ve azıcık bile korkmuş görünmüyordu*” ifadesiyle belirtilen annenin aldığı korkusuz görünüm bir karşıtlık oluşturmaktadır. Öte yandan kitabın resimlemesinde annenin korktuğu ancak çocuklarına belli etmediği ve onlar uyuduktan sonra ağladığı da okura gösterilmektedir. Hikâyenin sürükleyicisi durumundaki, yolculuk kararını alan ve çocuklarını ikna eden eyleyen olarak anne; babanın yokluğunda bir yandan cesareti, koruyuculuğu, güçlü olmayı diğer yandan da sahiplenmeyi, şefkat ve umudu simgelemektedir.

Muhafızların bağırmaları karşısında annenin fısıldıyor oluşu bu kesitlerdeki diğer karşıtlığı oluşturmaktadır. Buna göre bağırış, öfkeli olma, izin vermeme, güç ve otoriteye karşılık gelmektedir. Fısıldamak, sessiz olmaya çalışmak, saklanmak ise gücü elinde bulduranlardan zayıf ve güçsüz bir konumda olmanın ve kendilerini yakalayarak zarar verebilecek kişilerden ancak kaçarak, saklanarak kurtulabilecekleri düşüncesinin göstergesidir.

Sekizinci kesitte, insan kaçakçılarının çocukları ve anneyi para karşılığında sınırın diğer tarafına geçirmeleri ve yapılan tehlikeli kara yolculuğunun ardından, büyük bir deniz kıyısına geldikleri için bu kez de denizi geçme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaları; *“Sonra birden daha önce hiç görmediğimiz bir adamla karşılaştık. Annem adama biraz para verdi. Adam bizi sınırın diğer tarafına geçirdi. Çok karanlıktı. Kimse bizi görmemişti.”* *“Yolculuğumuz henüz bitmedi dedi annem. Önümüzde büyük bir deniz vardı. Göz alabildiğince uzanan kocaman bir deniz... Bu denizi geçmemiz gerekiyordu”* cümleleriyle anlatılmıştır. Ancak görüldüğü gibi bu zorunlu yolculuğun aşamalarından biri olan *“Göz alabildiğince uzanan kocaman bir deniz”*i geçme zorunluluğudur. Bu gerekliliğin nasıl gerçekleştirileceğine dair bir bilgi ya da inancın ise çocuk öznedede bulunmadığı *“Ama bunu nasıl yapacaktık ki?”* cümlesinden anlaşılmaktadır:

Dokuzuncu kesite kadar çocukların sadece anneleriyle yaptıkları yolculuk, artık onlarla aynı kaderi ya da macerayı paylaşan ve bu nedenle tehlike ve korku anlamında da yalnız olmadıklarını gösteren birçok insanla birlikte devam edecektir. *“Bir sürü tanımadığımız insanla beraber küçük küçük bir tekneye bindik. Sıkış tıkaş oturuyorduk ve her gün yağmur yağıyordu”*. Deniz yolculuğunun başlarında *“Yol boyunca teknedekilerle birbirimize masallar anlattık. Öyle perili prensesli masal değildi ama... Denizin altında saklanan ve tekemiz ters döndüğünde bizi yemeyi bekleyen korkunç ve tehlikeli canavarlar vardı bu masallarda”* ifadeleriyle nitelenen korku ve tehlike içerikli masalların daha sonra perilerin yer aldığı, umut dolu ve iyimser masallara dönüştüğü görülmektedir; *“Dalgalar büyüdükçe tekemiz daha çok sarsılıyor hiç durmadan sallanıyordu. Sanki deniz hiç bitmeyecekmiş gibiydi. Bu sefer birbirimize başka masallar anlatmaya başladık. Gitmeye çalıştığımız ülkenin yemyeşil ormanlarındaki dans eden iyilik perileri vardı masallarımızda. Bu güzel periler ülkemizdeki savaşı bitirecek tılsımlar vereceklerdi bize”*. Anlatıda yer bulduğu üzere her türlü tehlike ve korkuya rağmen, güvenli bir yuvaya ulaşma amacıyla yaşanan bu kaçış sürecinde umut ve iyimserliğin en üst seviyedeki varlığı metnin derin anlamından çıkarılabilmektedir. Buna göre yaşam-ölüm karşıtlığı ile ayrılma ve kavuşmayı simgeleyen bu yolculuk boyunca hikâyenin kahramanları, duyumsadıkları tehlike, korku ve endişe oranında umut, iyimserlik ve inanç duyguları da beslemektedir.

Hikâyede kendini sürekli hissettiren umut verici ve iyimser anlatım onuncu kesitte; *“O gün güneş doğarken günler sonra ilk defa karayı gördük.”* ifadelerinde güneşin doğuşu ile gösterilmektedir. Karanlığın yok olmasıyla aydınlığın, güneşin ve ışığın varlığına yapılan vurgu ile yolculuğun amacına ulaşacağı da ima edilmektedir. *“Teknemiz sallana sallana kıyıya doğru yanaştı. Annem hâlâ birlikte olduğumuz için çok şanslı olduğumuzu söyledi. ‘Burası o güvende olacağımızı söylediğin yer mi?’ diye sorduk kardeşimle beraber: ‘Çok yaklaştık.’ dedi annem yorgun bir şekilde gülümseyerek...”* hikâyenin sonuna yaklaşıldığında anne ve çocuklarının tehlikelerle ve korkuyla dolu bir yolculuk yapmalarına rağmen, *“annem hâlâ birlikte olduğumuz için çok şanslı olduğumuzu söyledi”* sözcüğü ile asıl önemli olanın ailenin, sevdiklerinin birlikteliği olduğunun da altı tekrar çizilmektedir.

On birinci ve son kesitte hikâyenin temelini oluşturan uzam değişikliği, devinim ve sürekliliğin devam ettiği görülmektedir. *"Birkaç gün ve gece daha yolculuğumuza devam ettik. Birçok sınır geçtik. Trenden başımı uzatıp gökyüzünde bizi takip ediyormuş gibi uçan kuşlara baktım..."*

Kuşlar da aynı bizim gibi göç ediyorlardı. Onların yolculuğu da çok uzundu ama hiç sınır geçmek zorunda değillerdi. Belki, bir gün, aynı bu kuşlar gibi, biz de yeni bir yuva buluruz. Hikâyemize baştan başlayabileceğimiz güvenli bir yuva..." ifadelerinden anlaşıldığı gibi hikâye açık uçlu bir sona sahiptir ve okura hikâyedeki kahramanların *"güvenli bir yuva"* arayışının devam ettiği sezdirilmektedir. Buradan hareketle, açık uçlu son ile anlatılan hikâyenin derin anlamında, yapılan bu yolculuğun ve yaşanan sürecin yalnızca bu karakterlerle sınırlı olmadığı ve günümüzde hâlen yaşanmakta olan göç ve sığınmacı hareketliliğine gönderme yapıldığı düşünülebilir. Son kesitte geçen *"Hikâyemize baştan başlayabileceğimiz güvenli bir yuva"* ifadesi; 2. kesitteki *"Hayatımız sonsuza kadar değişti"* ifadeleriyle savaş nedeniyle sonsuza kadar değişen hayatların yeni bir hikâyeye başlamasını işaret ederken, savaşta yaşanan acıları da bitirmek, noktalamak anlamlarına işaret etmektedir.

Hikâyenin genelinde kullanılan sınır sözcüğüyle bir ülkenin bitişi kadar bir başka ülkenin ya da yerin de başlangıcı imlenmektedir. Hikâyede anlatılan yolculuk da derin anlamına inildiğinde, ayrılmak-kavuşmak, korku-umut, başlangıç-bitiş, uzaklaşmak-yakınlaşmak, durağanlık-devingenlik gibi karşıtlıkları içerisinde barındırmaktadır. Güçlünün ve tehlikelerin baskısından, esaretinden özgürlüğe, güvene kaçıışı ise hikâyenin sonunda yer alan kuşlar figüratif olarak sembolize etmektedir.

Sonuç

"Yolculuk" adlı çocuk kitabında annesi ve kardeşi ile birlikte çocuk özne, esenlikli bir durumdan, hikâyenin ikinci kesitinden itibaren savaşın başlamasıyla nesnesinden ayrı kalarak, eseniksiz bir duruma doğru dönüşüm geçirmiştir. Hikâye boyunca çocuk özne ve beraberindekilerin kendilerine tekrar güvenle ve korkusuzca yaşayabilecekleri bir yuva bulmak için yaptıkları yolculuk anlatılmaktadır. Savaş; *"geçen yıl çok acayip şeyler oldu"*, *"etrafımızda olan korkunç şeyler"*, *"çevremizde kargaşadan başka bir şey göremez olduk"*, *"sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı"* ifadeleriyle belirsizlik, bilinmezlik, düzensizlik, korkutuculuk ve karanlıkla anlatılmıştır. Bu bağlamda, karanlık ve babanın yokluğu aynı zamanda güvensizlik, tehlike ve olabilecek diğer kötülükleri içermektedir. Hikâyenin temeli iki çocuk ve annelerinin muhafızlardan, düşmandan, güçlüden, babalarını onlardan alan savaştan ve kendi hayatlarına yönelik tehlikelerden kaçarak *"çok yüksek dağları"*, *"ilginç ormanları ve hayvanları olan bir ülkeye"* yani hikâyelerine baştan başlayabilecekleri bir yuvaya kavuşacakları *güvenli bir yere* yaptıkları umut yolculuğu üzerine kurulmuştur. Annenin *"müthiş bir macera"* diyerek tanımladığı, çeşitli taşıtlarda gizlenerek yaptıkları yolculuk boyunca kahramanların muhafızlar tarafından yakalanma, başka bir ülkeye gitmemeleri için engellenme ya da babaları gibi öldürülme olasılığından

kaynaklanan endişe ve korkuları okura hissettirilmektedir. Kimsesizlik, güçsüzlük, âcizlik, yersiz yurtsuzluk gibi mülteci ve sığınmacıların en sık kapıldığı duygular anlatıda; *“Sınırı geçme izniniz yok. Geri dönün! diye bağırdı öfkeli muhafız. Gidecek hiçbir yerimiz yoktu. Üstelik çok ama çok yorgunduk. Ormanın derinliklerinde, karanlığın içinde etraftan gelen seslerden çok korkuyordum”* ifadelerindeki gibi esenliksiz değerlerden oluşan göstergelerle gerçekçi bir şekilde okura iletilmiştir. Yolculuk süresince bazen bir duvar, bir sınır ya da deniz olarak karşılarına çıkan ve yaşayabilecekleri tehlikelere zemin hazırlayan engelleri hiç durmadan aşmaları gerekmektedir; *“Büyük bir deniz vardı. Göz alabildiğince uzanan kocaman bir deniz. Yol boyunca teknedekilerle birbirimize masallar anlattık. Öyle perili prensesli masal değildi ama... Denizin altında saklanan ve teknemiz ters döndüğünde bizi yemeyi bekleyen korkunç ve tehlikeli canavarlar vardı bu masallarda”*. Devinim ve süreklilik, kahramanların uzam değiştirmesiyle, sürekli yeni bir taşıtla veya araçla yola devam etmeleriyle sağlanmıştır. Hikâyenin sonlarına doğru kahramanların kara yolculuğu yerini gerçek hayatta da pek çok mültecinin yapmaya mecbur kaldığı deniz yolculuğuna bırakmıştır. *“Dalgalar büyüdüğüçe teknemiz daha çok sarsılıyor hiç durmadan sallanıyordu. Sanki deniz hiç bitmeyecekmiş gibiydi”*. Esenliksiz göstergeler kadar umut veren olumlu göstergelere de anlatıda yer verilmiştir. Bu anlatım dili ve tarzı hikâyede karamsar bir bakış açısının değil, umut dolu ve iyimser bir bakış açısının hâkim kılınmak istendiğini göstermektedir:

“Bu sefer birbirimize başka masallar anlatmaya başladık. Gitmeye çalıştığımız ülkenin yemyeşil ormanlarındaki dans eden iyilik perileri vardı masallarımızda. Bu güzel periler ülkemizdeki savaşı bitirecek tulsımlar vereceklerdi bize”.

Güneşin doğması göstergesi, biten bir günün ardından yeniden tüm dünyanın ve yaşamın canlanması, hayat bulmasını ima etmiş; *“O gün güneş doğarken günler sonra ilk defa karayı gördük”, “Teknemiz sallana sallana kıyıya doğru yanaştı.”* ifadelerinin belirttiği tehlikelerle dolu deniz yolculuğunun sona ermesi ise *“Annem hâlâ birlikte olduğumuz için çok şanslı olduğumuzu söyledi”* vurgusu ile hikâyenin umut dolu sonunu simgelemiştir. Yaşanan tüm korku, endişe ve bilinmezliklere karşın, anne ve çocukların hâlâ beraber olması yeni bir hayata başlama noktasında sahip oldukları en büyük şans olarak nitelenmektedir. *“Trenden başımı uzatıp gökyüzünde bizi takip ediyormuş gibi uçan kuşlara baktım. Kuşlar da aynı bizim gibi göç ediyorlardı. Onların yolculuğu da çok uzundu ama hiç sınır geçmek zorunda değillerdi. Belki, bir gün, aynı bu kuşlar gibi, biz de yeni bir yuva buluruz. Hikâyemize baştan başlayabileceğimiz güvenli bir yuva”*...

Hikâyenin sonunda çocuk öznenin kendi hayatları ile belirli bir yere ait olmayarak, hayatta kalmak ve yaşamlarını sürdürebilmek için göç eden kuşlar arasında kurduğu benzerlik, günümüzde ülkelerini terk etmek zorunda kalan göç yollarındaki milyonlarca insanı resmetmektedir. Göçmen, sığınmacı ya da mülteci olarak tanımlanan bu insanların tek umudu, dünyanın herhangi bir yerinde hayatlarına ve hikâyelerine *“güvenli bir yuvada”* yeniden başlayabilmektir.

Analyzing the Children's Book *The Journey* Using Greimas' Semiotic Analysis

Kübra Güran Yiğitbaşı¹

Abstract

Groups defined as refugees, asylum seekers, or immigrants have faced us in recent years through aid campaigns in the media or news programs framed in negative contexts like tragic life struggles, judicial cases, violence, and abuse. The political, humane, and social dimensions of the topic, being different from the world media, have taken place on Turkey's agenda because of both its geographical and historical proximity. The way that refugees are discussed in various media circles shows that humanity in our era is still passing a serious and nasty test in terms of many concepts like freedom, human rights, equality, coexistent culture, and beyond. Being enriched from many factors experienced in real life, meanwhile, children's books and literature on the issue of refugees' condition carry particular importance in terms of children who read being able to show empathy while gaining an awareness of this reality in the proper direction. The illustrated children's book *The Journey* is worth investigating in terms of being a literary work that takes children as the target audience; includes violence, conflict, and death; and at the same time narrates a traumatic subject drawn from real life, such as being a refugee. In the study, this children's book was chosen because of targeting small children from within similar books functioning on the same topic and, by being translated into 12 languages, for its ability to reach worldwide readership. The aim of the research is to scrutinize a realistic topic in a children's book by arriving at the various layers forming the literary meaning of the text with the help of semiotics through the example of agents using Greimas' semiotic method and exposing the agents, the functions they explain, and the relationships among them. Greimas' semiotic method, which describes the people located in the narrative according to their function, appears to have limited use in analyses related to children's content in the literature. No Turkish analyses are encountered that have been performed with this method on realistic constructs referring to traumatic issues in particular or that need to be told using highly attentive language for children. In the analysis, the use of combining contrasts like war-peace, fear-hope, and separation-union, in spite of the uneasy atmosphere of the literary text, was dominantly seen as an optimistic and hopeful language of expression in the story. This preferred perspective provides an appropriate expression for children to read that is far from the topic of violence.

Keywords

Children's books • Illustrated stories • Semiotics • Refugees • War

a (✉) Kübra Güran Yiğitbaşı (PhD), Faculty of Communication, Marmara University, Nişantaşı Kampüsü, Büyükciftlik Sokak, No: 6 Nişantaşı, Şişli, İstanbul 34365 Turkey. Email: kubraguran@hotmail.com

Received: October 13, 2017

Accepted: February 12, 2018

OnlineFirst: February 20, 2018

Copyright © 2018 • The International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com/en>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

DOI 10.12738/mejrs.2018.3.1.0005 • Winter 2018 • 3(1) • 53–79

Groups defined as refugees, asylum seekers, or immigrants have faced us in recent years through aid campaigns in the media or news programs framed in negative contexts like tragic life struggles, judicial cases, violence, and abuse. The political, humane, and social dimensions of the topic, being different from the world media, have taken place on Turkey's agenda because of both its geographical and historical proximity. The way that refugees are discussed in various media circles shows that our era and humanity are still passing a serious and nasty test in terms of many concepts like freedom, human rights, equality, coexistent culture, and beyond. Being enriched from many factors experienced in real life, meanwhile, children's books and literature on the issue of refugees' condition carry particular importance in terms of children who read being able to show empathy while gaining an awareness of this reality in the proper direction.

The illustrated children's book *The Journey* is worth investigating in terms of being a literary work that takes children as the target audience; includes violence, conflict, and death; and at the same time narrates a traumatic subject drawn from real life, such as being a refugee. In the study, this children's book was chosen because of targeting small children from within similar books functioning on the same topic and, by being translated into 12 languages, for its ability to reach worldwide readership.

The aim of the research is to scrutinize a realistic topic in a children's book by arriving at the various layers forming the literary meaning of the text with the help of semiotics through the example of agents using Greimas' semiotic method and exposing the agents, the functions they explain, and the relationships among them. Greimas' semiotic method, which describes the people located in the narrative according to their function, appears to have limited use in analyses related to children's content in the literature. No Turkish analyses are encountered that have been performed with this method on realistic constructs referring to traumatic issues in particular and that need to be told using highly attentive language for children. In the analysis, the use of combining contrasts like war-peace, fear-hope, and separation-union, in spite of the uneasy atmosphere of the literary text, was dominantly seen as an optimistic and hopeful language of expression in the story. This preferred perspective provides an appropriate expression for children to read that is far from the topic of violence.

Besides children's books giving children literary pleasure, having them gain reading habits, and enriching their imagination, these books have the reader who has yet to gain life experience also live an experience related to real life. The children of today are exposed at an early age to countless events and news through the media. In this context, instead of ignoring the expression of negative situations through an overprotective approach, some unwanted events that can be encountered in real life need to be addressed as appropriate to the perception and age of the child. Similarly,

how traumatic issues will be explained to the child target audience is a matter that needs to be taken seriously. One of the most important concepts featured in children's publications is the appropriateness to the child on this point. Before understanding the concept of child appropriate, one must understand the literature on appropriate sensitivity to a child's growth and development age, psychology, word and concept knowledge, and level of perception (Şirin, 2000, p. 19).

Realistic messages appropriate to children's perceptions and elements relative to children in children's books will compare these messages with life's difficulties accurately and balanced. As such, empathy directed at people exposed to traumatic events as well as awareness of related topics will be gained by those reading children's content.

The facts are that many children these days can easily access and are exposed as much as adults to news images of refugee conditions, war, and the inhumane reasons for these. Children are often informed of these facts through adult broadcasts. Therefore, content prepared at a level the child can perceive as well as prepared appropriately for children is of great importance.

The children's book *The Journey* cultivates the topic of being a refugee, a reality witnessed close to Turkish society. Francesca Sanna, the author and illustrator of the book, connects her reason for writing this story to the tale of two little girls that she had met at a refugee camp in Italy. One important finding in terms of the study is that the narrative is of a topic that contains violence, war, and death, as the situation is that of being a refugee, and at the same time in a way gives hope in accordance with the target audience of children.

The study aims to arrive at the meanings, aside from those that have been mentioned, that can be extracted from the deep structure of the narrative in three levels of Greimas' analysis method by forming a semiotic square in the literary text of the child's book through a sampling of its agents. In choosing to analyze the story using Greimas' sampling of agents and semiotic square, processing the reader's thoughts can be effective by starting from these schemes and introducing the functions and relationships in the many realistic issues of these schemes, which require careful language in the narrative to generate meaning to the child reader.

Works that show similarities with actual events, locales, and people in the world we live and that convincingly have the reader feel the possibility that the events characters face can happen are called realistic works. In realistic fiction, the plot of the text is based on the character struggle, through the character's self or another character, with society or nature. Children's literature and content directed at children have included topics that can be encountered in real life, especially in the last fifty years, and which can sometimes be called traumatic and saddening, too. While the

thought of protecting children from bad things was common especially from the 18th to the mid-20th century, since the middle of the 20th century, this idea has been almost entirely done away with. Also, the reflection of concepts in the literature like pluralistic societies, democracy, and putting yourself in the place of another with the success of movements like human rights and workers, women, and minority rights that were impactful all over the world in the 1960s and 70s are seen as the reasons for this. According to this new understanding, instead of keeping children away from bad things, this issue became having the child be confronted with bad events and situations (Tüfekçi Can, 2014a, p. 120). In this context, topics and characters in children's content show continuous change in parallel with the reality of social life.

Addressing the issues in children's books that focus on problems like war, death, immigration, and being a refugee can be found alarming by parents. On the other hand, texts that completely edit out negative events that children can face, these days being consciously and unconsciously exposed almost as much as adults to all kinds of content, may not be found realistic or convincing. In contrast, books that can offer solutions to the basic issues children face every day, that touch upon the realities of life, and that aim to raise awareness on specific issues will be able to address children's real needs.

Semiotics was developed in the early 20th century through studies performed by Swiss linguist Saussure and American philosopher Peirce. The method continued to develop as a top science, also including linguistics after Saussure and Peirce. Greimas brought it to a different location through comparison to other theorists performing studies related to semiotics.

Greimas semiotics aims to explain significant integral semantic differences, semantic articulations, and the production of meaning (signification) by reproducing through meta-language. For this purpose, it does not handle pure information strings or displays but rather meaningful totals (meaningful sequences; Rifat, 1990, p. 122). According to A. J. Greimas, a discourse is formed in three main layers, uniting surface structures by starting from deep structures by reintegrating the meaning of the different elements of the discourse (Kıran & Kıran, 2011, p. 183).

The three main layers emphasized in the concept of discourse that Greimas revealed in his formation can be explained briefly as (Sivri & Örkün, 2014, pp. 19–20):

The Figurative (Discursive) Level. By questioning what the basic components that can be recognized in the first reading are discoursing, the people in the narrative are revealed through the basic functions of time and space.

Narrative Level. This level focuses on the agents and what they bring, rather than what they narrate. Even though Propp had reached the result that there are seven types of agents in his book *Morphology of the Folktale*, Greimas reduced it to six agents:

1. Sender: The agent, by directing the subject straight to the object, gives rise to its actions.
2. The receiver: This agent can be called the addressee of the sender to what is being sent.
3. Subject: The most important agent of the narrative, it occurs at the center of the narrative.
4. Object: The agent is what the subject seeks or tries to reach.
5. Helper: The agent that helps the subject in its effort to reach the object.
6. Opponent: The agent that blocks the subject from reaching the object.

Mentioning the narrative schedule is necessary at this level of the narrative (Günay, 2002, p. 126). The narrative schedule is used in literary semiotics to describe the agents according to their action by revealing the general thread of the narrative.

A narrative schedule consists of four phases: manipulation, acquirement, deed, and imposition. In the phase of manipulation, the instigator wants or orders the possible subject to perform an action through the modal of “making” the subject. At the stage of acquirement, the subject provides the necessary conditions for the deed or obtains the necessary materials. The modals of “having power,” “knowing,” and “being able to do” are in this stage. The stage of deed is where the modal of “doing” is dominant and the subject realizes the action. The phase of imposition is where the sender evaluates the action of the subject and the narrative concludes with the punishment or prize accordingly (Uçan, 2016, pp. 115–116).

The final stage of the analysis is the Deep level of logical-semantic analysis.

In the children's book *The Journey*, the child subject, together with the mother and sibling, is transformed from a state of well-being directly to a state of discomfort by remaining apart from the object with the start of the war from the story's second section. Throughout the story, the journey is explained as what the child subject and those accompanying do to find a home where they can live in safety for themselves again without fear. The war is narrated through uncertainty, unknowingness, irregularity, fearfulness, and darkness with the expressions “something terrible happened last year,” “horrible things happened around us,” “we cannot see anything around us but turbulence,” and “it's as if they are turning off all the lights in the world.” In this context, darkness and the lack of the father are at the same time like news of insecurity, danger, and other bad things. Where the two children and mothers, who the story is based on, will be able to begin from, namely, “very high mountains,” and “a country with interesting forests and animals,” in other words, the start in their stories, is established over the journey they make in their hope of finding a safe home by escaping from the guards, enemy, the powerful, and the war that took their

fathers from them. Throughout the journey, which the mother describes as “a dreadful adventure” made while concealed in various vehicles, the reader is intimidated with the concern and fear of being blocked or killed like the fathers because of the heroes being captured by guards and not being able to get to another country. The emotions the refugees and asylum seekers most often experienced and felt, such as loneliness, powerlessness, impotence, homelessness and landlessness, are conveyed to the reader realistically in the narrative through indicators formed from the unsounded values as in the expressions, “‘You are not allowed to cross the border. Turn back!’ yelled the angry guard. We had no place to go. We were very, very tired. I was quite scared of the sounds coming from within the darkness in the depths of the forest.” Obstacles that were necessary to overcome throughout the journey were constantly encountered, like sometimes a wall, a border, or the sea, and laid the groundwork for the dangers they would be able to live with: “There was a great sea. A huge sea stretching as far as the eye could see. Along the way we told each other stories with those that were in the ship’s hull. It wasn’t a fairy princess tale, but...there were terrible and dangerous monsters in the tales hiding under the sea and waiting to feed on us when our boat turned over.” The heroes’ movement and continuity are provided by constantly changing the location, continuing from one vehicle to the next. At the end of the story, the heroes leave their land travels for journey on the sea, which many refugees have actually experienced, in fact. “As the waves grew, our boat shook more and more, it never stopped swaying. As if the sea would never end.” The narrative includes as many indicators of the lack of well-being as much as positive ones that give hope. The language and style of this narrative in the story does not show a pessimistic point of view; it shows the hopeful and optimistic viewpoint is dominant:

This time we began to tell each other another story. There were dancing fairies of goodness in the green forests of the country we were trying to get to. These beautiful fairies would give us charms to end the war in our country.

The indicator of the sunrise, the revival of the whole world and life again after the end of a day, hints at finding life and symbolizes the end of the dangerous sea journey emphasizing, “We saw the shore for the first time in days as the sun rose,” and “Swaying to and fro our ship approached the shore,” and the hopeful end of the story with “My mother said we were lucky to still be together.” Despite all the experienced fear, anxiety, and unknowns, the mother and children still being together represents there is hope for beginning a new life again. “I looked at the birds flying as if they were stretching out from the train and following us in the sky. The birds were migrating just like us. Their journey too was very long, but they didn’t have to cross any border. Maybe one day, we too will find a new home just like these birds. A safe home where we can start all over...”

At the end of the story, by the child subject not belonging to an identified place with lives of its own, the similarity established among the birds migrating for staying alive

and being able to continue living symbolizes the millions of people today on migration paths who have been forced to leave their countries. The single hope of these people, who have been labeled as migrants, asylum seekers, and refugees, is to be able to begin anew their lives anywhere in the world and their stories “in a safe home.”

Kaynakça/References

- Akgün, A. (2015). Edebiyatımızda göç ve göçmen edebiyatları üzerine bir değerlendirme. *Göç Dergisi*, 2(1), 69–84.
- Aytekin, H. (2008). Çocuk edebiyatında ölüm teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 89–102.
- Çakır, S. (2015). *Peter Bichsel'in Çocuk Hikayeleri adlı yapıtındaki eğitsel kavramların göstergebilimsel çözümlemesi* (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Günay, V. D. (2002). *Göstergebilim yazıları*. İstanbul: Multilingual.
- Günay, V. D. (2008). Görsel okuryazarlık ve imgenin anlamlandırılması. *Art-e Sanat Dergisi*, 19. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/193366> adresinden edinilmiştir.
- Kıran, A. ve Kıran, Z. (2011). *Yazınsal okuma süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2010). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Paksu, Sevde, Z. (Ed.). (2017). *Çocuk Edebiyatı Muhabbeti*. 1(Kasım). <http://tazekitap.com/wp-content/uploads/2017/12/cocuk-edebiyati-muhabbeti-dergisi.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Rifât, M. (1982). *Genel göstergebilim sorunları – Kuram ve uygulama*. İstanbul: Alaz Yayınları.
- Rifât, M. (1990). *Dilbilim ve göstergebilimin çağdaş kuramları*. İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Sivri, M. ve Örkün, B. (2014). *Çocuk ve gençlik edebiyatında göstergebilimsel bir uygulama: Aytül Akal*. İzmir: Uçanbalık Yayıncılık.
- Şen, E. (2016). Çocuk edebiyatında bir yaşam gerçekliği olarak ölüm olgusu üzerine bir inceleme (Sevim Ak örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 14–23.
- Şirin, R. M. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tüfekci Can, D. (2014a). *Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tüfekci Can, D. (2014b). *Çocuk edebiyatı giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Uçan, H. (2016). *Yazınsal eleştiri ve göstergebilim*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ural, S. (2006, Ekim). *Çocuk edebiyatı yapıtlarındaki yaşam gerçekliği*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri.
- Yakar, M. Y. (2017). Türk çocuk edebiyatında göç olgusu. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58, 339–353.

 Değerlendirmeler

Reviews

Mülteciler ve Sağlık Sempozyumu İzlenimleri Impression from Refugees and Health Symposium

Sümeyye Açıkgöz^a

Mülteciler ve Sağlık Sempozyumu
İSAR Tıp ve Ahlak Çalışma Grubu
15-16 Ekim 2016, Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi, İstanbul

*İşçi İstedik, insanlar geldi.
Max Frisch*

İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı (İSAR), alanına hâkim bilim insanlarının yetişmesi amacıyla, 2009 yılında oluşumunu tamamlamış bir sivil toplum kuruluşudur. Başarılı lisans ve lisansüstü öğrencilerini, eğitim süreçleri boyunca destekleyerek “Doğu’nun ilmi geleneğini hazmetmiş, Batı’daki ilmi gelişmeleri de yakından takip edebilecek ve toplumsal meseleleri dert edinmiş” ilim insanlarının ve düşünürlerinin yetişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Desteklenen öğrencilerden, bölgesel ve/veya uluslararası arenada karşılaşılan sorunlara etkin ve nitelikli çözüm önerileri getirebilecek akademik çalışmalarda bulunmaları ve çalıştıkları alana hâkim olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda Vakıf, kurulduğu günden bu güne, öğrencilerine hem burs hem de eğitim desteği vermektedir.

Vakıf, amaçları doğrultusunda birçok programa ev sahipliği yapmaktadır. Bu doğrultuda, gerçekleştirdiği programlar arasında en önemlilerinden birisi olan “Mülteciler ve Sağlık Sempozyumu”, 15-16 Ekim tarihlerinde İstanbul Bağlarbaşı

a (✉) Sümeyye Açıkgöz, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü. Eposta: sumeyyecikgoz1@gmail.com

Başvuru: 10 Ocak 2017

Kabul: 13 Eylül 2017

OnlineFirst: 20 Eylül 2017

Copyright © 2018 • **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği** • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4738 • **eISSN** 2458-8962

DOI 10.12738/mejrs.2018.3.1.0001R • Kış 2018 • 3(1) • 81–83

Kongre ve Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. *İstanbul Araştırma Tıp ve Ahlak Çalışma Grubu*'nun düzenlediği organizasyonda, mültecilerin özellikle sağlık konusundaki sorunları ve çözüm yolları interdisipliner bir konseptte, dinî ve etik açılardan ele alınmıştır.

İki gün süren sempozyumda, yedi oturum düzenlenmiş ve alanında uzman 20 akademisyen ve aktivist konuşmacı olarak katılmıştır. Sempozyumun ilk günü, 15 Ekim Cumartesi günü 4 oturum olarak organize edilmiş ve "Türkiye'de Mevcut Durum" genel başlığı altında toplanmıştır. Bu oturumlarda, "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Serüveni ve Son Durumu", "Mültecilerin Sağlık Koşulları ve Sunulan Sağlık Hizmetleri", "Mültecilerin Sağlıkta İnsani Yardımın Rolü", "Mültecilerin Sağlıklarının Korunması ve Geliştirilmesinde STK'ların Etkisi ve Gereksinimleri", "MSF Perspektifi ile Mülteci Sağlıklarının Küresel Durumu", "Almanya'daki Göçmenlere Sağlık Yardımı Tecrübesi", "Mülteci Suriyeliler ve Yaşanan Sağlık Sorunları", "Gerçek Hayattan Kesitler" başlıkları, katılımcılar tarafından sunulmuştur.

Sempozyumun ikinci günü, 16 Ekim Pazar günü 3 oturum olarak organize edilmiş ve oturumlar "Sosyal Bilimler Açısından Mülteciler" genel başlığı altında toplanmıştır. Oturumlardaki başlıklar ise, şu şekilde olmuştur: "Mülteci Sağlık Sorunlarının Küresel ve Kamusal Yönü", "Siyaset Bilimi Açısından Mültecilik", "Hukuki Açıdan Mültecilik", "Sosyolojik Açıdan Mültecilik", "Bir Model Olarak İlaf Projesi: Mülteci Öğrenciler İçin Okul Merkezli Psikolojik Destek Programı", "Global Dünya'da Göçmenlere Yardımın Etik Temelleri", "Tarihsel Perspektif Işığında Mültecilik Sorunu" başlıklarıyla İngilizce ve Türkçe sunumlar gerçekleştirilmiştir.

Sempozyumdaki en önemli sunumlardan birisi, Kızılay Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Kerem Kınık'ın, "Mültecilerin Sağlıkta İnsani Yardımın Rolü" başlıklı sunumu olmuştur. Kınık, istatistiki bilgileri Kızılay'ın çalışmaları üzerinden vermiş, bugüne kadar yapılmış çalışmaları örnekleyerek durumun sayısal verilerden daha korkunç, ölçülemez seviyelere vardığını da gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda Kınık, söz konusu soruna yönelik kimi politikaları geliştirebilecek, kimi politikaları da önererek dinleyiciler açısından oldukça faydalı bir sunum gerçekleştirmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşları katılımcılarından Yeryüzü Doktorları Proje Yöneticisi Caner Nazlı, AFAD tarafından Suriyelilere yönelik hazırlanmış kamplarda iyi koşulların sağlandığını belirterek üzerinde çok konuşulacak bir sunum yapmıştır. Aynı şekilde Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) adına konuşan Apostolos Veizis ise, Avrupa'da Suriyelilerin yaşadıkları sorunları etkileyici bir sunum ile ele almıştır. Veizis, konuşmasında Avrupalıların Suriyelilere onur kırıcı davranışlarda bulduklarını ve MSF'nin günlük temel ihtiyaçları sağlanmasının dışında maruz kaldıkları onur kırıcı davranışların bitirilebilmesi için de çalışmalar yapıldığını belirterek paylaşmıştır. Ayrıca Yunanistan'dan 15.000 kişinin geri gönderilmek üzere

kamplara toplandığını ve mültecilerin Avrupa’da yaşanan durumun Türkiye’deki mevcut durumdan çok daha kötü olduğunu belirtmiştir.

Mülteciliğin sosyolojik açısını ele alan Doç. Dr. Yusuf Adıgüzel ise, Türkiye’de mültecilik statüsünün sadece Avrupa ülkelerinden gelecek insanları kapsadığını, şu anda Suriyelilerin mülteci statüsünde değil, geçici koruma statüsünde olduğunu altını çizmiştir. Türkiye’deki Suriyeli algısının, medyanın da yanlış ve ayrımcı dili ile birlikte “İşimizi elimizden alıyorlar.” “Kıraları artırıyolar.” ya da “Fuhuş yapıyorlar.” düzeyine indirgendığını ifade etmiştir. Suriyelilerin çalışma hayatına katılmalarında karşılaştıkları sorunlara da değinen Adıgüzel, eğitilmiş ve vasıflı Suriyelilerin çalışma imkânı bulamadığını, sadece mavi yakalı olarak çalışabildiklerini, bu durumların da eğitilmiş tüm Suriyelilerin ülke dışına kaçmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Suriyelilerin 2011 yılından bu yana 4.456 şirket kurduğunu, 666 milyon liradan fazla yatırım yaparak ekonomiye katkı sağladıklarının altını çizmiştir.

Sempozyumun en dikkat çekici konuğu ise, Suriye’den gelmiş Suriyeli bir mülteci olan Muhammed Sultan Hac Abdul olmuştur. Muhammed Sultan, Türkiye’ye geldikten sonra bir çocuk sahibi olduğunu ve doğan çocuğunun 6 aylıkken yaşadığı sağlık sorunları ve tedavi için başvurduğu, doktorların/hastanelerin ilgisiz tavırları nedeniyle vefat ettiğini anlatarak yaşadığı süreci detayları ile birlikte katılımcılarla paylaşmıştır.

Konuşmacıların sunumları dinlendiğinde göç ve sağlık alanındaki araştırmaların ve çalışmaların derinleştiğini ve çeşitlendiğini görmek umut verici nitelikte olmuştur. Buna rağmen, dünyadan ve Türkiye’den yapılan çalışmalara bakıldığında, mültecilik konusunun gün geçtikçe dünya çapında kaygı duyulan bir konu hâline geldiği görülmektedir. Sempozyuma Türkiye’deki çeşitli üniversitelerden iştirak eden akademisyenlerin yanı sıra çeşitli STK temsilcileri de katılmıştır. Türkiye’nin ve dünyanın en öncelikli sorunlarından biri olan göç ve mültecilik konusundaki bu sempozyumun maalesef yeterli ilgiyi gördüğünü söylemek zordur. Mülteciler ve göçmen sağlığı ile ilgilenen STK’lardan dahi katılımın sınırlı olması, konunun boyutlarının kamuoyu tarafından yeterince kavranamamış olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Türkiye’nin Suriyeliler başta olmak üzere, göç ve mültecilik alanında daha yeni ve etkili sosyal politikalara ihtiyacı olduğu açıktır. Bu sosyal politikaların geliştirilebilmesi için de araştırmacılara ve akademisyenlere daha fazla görev düşmektedir.

Sürekli Kalkış Durumu: Göç

Continuous Departure Condition: Migration

Rabia Toper^a

Göç, Kültür, Kimlik
Iain Chambers

İstanbul, 2014, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, 208 sayfa

*Taşınma, göç, seyahat, harita,
kimlik, dil, tarih,anlar ve daha birçok kavram...*

Göç, Kültür, Kimlik’de Iain Chambers, bu kavramları tanımladığımız sınırların dışına çıkarır. Bizi, dünyanın farklı yerlerinde ve tarihlerinde gezdiren ve farklı dilleri konuşan insanlarla tanıştıran yazar, kendi dünyamızı onların öyküleriyle anlamaya çağırır. Farklı dünyalar arasında yaşamının, kişiye dilini, dinini, müziğini, giyim kuşamını, dış görünüşünü ve hayatını yatay olarak delip geçen bir sınır boyunda yaşama alışkanlığı edindirdiğini belirtir (s. 16).

Yazarın 1994 yılında yayımlanan “Migrancy, Culture and Identity” kitabı Ayrıntı Yayınları tarafından “Göç, Kültür, Kimlik” adıyla ilk olarak 2005 yılında Türkçeye çevrildi. Yedi bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde “eve dönüşün imkânsızlığı”ndan bahsedilmektedir. Chambers, göçerlik ve sürgünü “kesintili bir var olma durumu” ve geride bıraktığımız yerle bir kavgaya tutuşma biçimi olarak ifade etmektedir (s. 14). Sürgündeki kişi en sonunda asıl evine döneceğini farz etse de, yolculuk sırasında karşılaşılan sorunlar bu planı bozmaktadır.

a (✉) Rabia Toper, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans yapmaktadır. Eposta: rabiatoper4@gmail.com

Bu kitap, bir seyahat anlatısı değildir. Çünkü seyahat, kalkış ve varış noktası belirlenmiş iki yer arasında gerçekleşir. Oysa göçerlikte bu iki nokta kesin değil, sürekli değişen dilde, tarihlerde ve kimliklerde yerleşmeyi gerektirir. Nitekim kitapta, varılan her menzilin bir geçiş yeri olduğu göçte eve dönmek, hikâyeyi noktalamak, eve giden bir kestirme bulmak gibi bir umudun gerçekleşmesinin imkânsızlığına işaret edilmektedir (s. 17).

Kitabın üçüncü bölümünde metropol yaşamında walkmanın ayrıcalıklı yeri ele alınmaktadır. Walkman, bizi dünya müziğinin farklılıklarında gezinmeye teşvik edilişle teknik bir araç olmanın ötesine geçerek kültürel bir etkinlik niteliği kazanmaktadır. Ne var ki hem bir araç hem de bir etkinlik olarak walkman, teknoloji ve varlığın kalıcı hakikatini açığa vuran bir araçtan ibaret değildir, aynı zamanda dolaysız bir tarihsel gerçeklik ve pratik olduğu vurgulanmıştır (s. 75).

Yazar, diğer bölümlerde günümüz itibarıyla bedenlerimizin elektronik makineler tarafından işgal edildiğini farklı örneklerle açıklamaktadır. Dünyanın bir bilgisayar ekranından tanımladığı metropol yaşamında harita üzerinden dolaşmanın olsa olsa yerin neredeliğini cevaplayabileceği belirtilmekte ve haritadan bağımsız olarak gezmenin üstünlüğüne işaret edilmektedir. Zira tarihsel bir uzantı olarak şehrin çıplak sokaklarını, yollarını, dil ve kültürünü, hikâyesini, yaşantı ve arzularını sunar. Nitekim kitapta ancak haritanın sınırları aşıldığında bu capcanlı gündelik dünyanın yerelliklerine şahit olunabileceği vurgulanmaktadır (s.126).

Tüm bunları anlatırken Chambers Nietzsche, Heidegger, Hooks, Foucault gibi yazarların düşüncelerine sıkça yer vererek kitaba çeşitlilik katmıştır. Farklı ülkelerde yaşayan ve dilleri konuşan bu yazar çeşitliliğini sunmuş olması kitaba derin ve geniş anlamlar katmıştır. İngilizce ve İtalyanca ürünler veren yazarın eserde iki farklı kültürün örneklerini sunması da eseri zenginleştirmiştir.

Napoli'deki Universitario Orientale'de edebiyat ve felsefe dersleri veren Chambers'in yazılarındaki ana felsefi tema, gerek modern bilginin gerekse de hareket ve uzam metafiziğinin temellerinin sorgulanmasıdır. Bu bakımdan okuyucuların Chambers'in yazı tarzına ve genel felsefi temasına aşina olmalarının eseri okurken çok daha fazla keyif almalarını sağlayacağı düşünülebilir.

Sınırların İçindekiler ve Dışındakiler

Border Insiders and Outsiders

Rabia Erten^a

Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası
Göç ve Yabancı Düşmanlığı
Y. Yeşim Özer
İstanbul, 2015, Derin Yayınları, 155 s.

*"Sınırların yok olması her şeyden
önce kafamızın içinde yarattığımız sınırları
kaldırabilmemize bağlı." (s. 5)*

Dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleşen savaş, çatışma veya çeşitli afetler sonucunda pek çok insan yaşadıkları yerleri terk etmekte, daha önce bilmedikleri, bulunmadıkları coğrafyalara gelmekte ve buralarda hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. 2011 yılında başlayan Suriye krizi dünyanın son yıllarda gördüğü en yoğun göç hareketine yol açmış, milyonlarca insan ülkelerinden ayrılarak komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye ise Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan ülkelere biri olmanın yanı sıra hâlihazırda sınırları içinde en çok Suriyeli mülteci barındıran ülke konumundadır. Söz konusu süreç bağlamında Türkiye’de göç ve mültecilik alanında toplumsal, ekonomik ve siyasi açılardan yeni tartışmalara ve gelişmelere de kapı aralanmıştır. Nitekim akademik olarak göç ve mültecilik alanında yapılan çalışmalara son yıllarda Suriyeli mültecilere ilişkin çalışmalar da eklenmeye başlamıştır. Literatürde göç ve mültecilik alanına ait epeyce çalışma olmakla birlikte güncel çalışmaların çok az sayıda kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla Yeşim Özer’in kitabı bu anlamda önem arz etmektedir.

a (✉) Arş. Gör. İstanbul Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü. Eposta: rabiaerten27@gmail.com

Kitabın yazarı; Y. Yeşim Özer; Avrupa Birliği, göç politikaları, insan hakları alanlarında çalışmaları olan bir akademisyendir. Hâlen İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim üyeliğini sürdürmekte göç, vize ve iltica politikaları ile ilgili dersler vermektedir.

Kitap; yazarın ele aldığı meselenin genel bir çerçevesini çizdiği giriş bölümünün haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; Fransa ve Türkiye'nin 2000'li yıllardan itibaren uluslararası göç politikalarını konu edinmiştir. Yazar, Fransa ve Türkiye örnekleri üzerinden hareketle konuyu masaya yatırmasını Fransa'nın eski bir göç ülkesi, Türkiye'nin ise Suriye kriziyle birlikte göç alan ülkeler içinde transit ülke konumundan çıkıp hedef ülke hâline gelerek, yeni bir göç deneyimi yaşayan bir ülke olmasına dayandırmıştır. Evvela Türkiye'ye nazaran göç ve göç politikaları konularına bağlı süreçleri daha önce yaşamış olan Fransa'nın uluslararası göç politikası irdelenmiş ve son 15 yıldır Fransa'nın uluslararası göç ve göçmenlere yönelik izlediği politikalar ve bunların sonuçları siyasi ve toplumsal veçheleriyle değerlendirilmiştir. Zira kitapta Fransa'nın geçirmiş olduğu bu sürecin, hâlihazırda yeni bir göç deneyimi yaşıyor olan Türkiye'nin oluşturacağı göç politikalarına ve bu alanda atacağı adımlara ışık tutacağı öngörülmektedir. Bu doğrultuda Fransa'nın 2000'li yıllardan günümüze kadarki göç politikalarını inceleyen yazar; bahse konu politikaların eksenini, Fransız kimliğine sahip olmayan kişilere karşı gelişen ayrımcı tutumlar ve beraberinde şekillenen yabancı düşmanlığının belirlediği tespiti yapılmıştır. Türkiye'deki yabancı düşmanlığının ise, Fransa'da olduğu gibi ulusal kimlik üzerinden değil de, göçmenler ve halk arasındaki ekonomik kaynakların paylaşımı nedeniyle meydana gelen sorunlardan beslendiğini (s. 59) belirten Özer, Türkiye'nin dört yıldır Suriyeli mültecilerle yaşadığı göç tecrübesini analiz ederek savını örneklerle ortaya koymuştur. Fransa'da geçmişten beri uygulanan politikalarla günümüzde görünürlüğü daha da artan, Türkiye'de ise yeni yeni açığa çıkmaya başlayan yabancı düşmanlığının toplumda kalıcı hâl gelmeden engellenmesinin oluşturulacak kamu politikalarıyla sağlanabileceğinin de altı çizilmiştir (s. 61).

İkinci bölümde; uluslararası göç politikaları kamu politikaları ekseninde değerlendirilmiştir. Bu amaçla Özer, öncelikle "kamu politikası nedir" sorusunu yanıtlamayı anlamlı bulmuş (s. 63), kamu politikalarının amaçları ve kişilerin hayatlarındaki önemini izah etmiştir. Bu bölümde yazar, uluslararası göç sorununa dikkat çekmiş ve devletlerin bu konu üzerinde kalıcı, sürdürülebilir politikalar yerine geçici düzenlemeler (s. 67) yaptığını ifade ederek kamu politikaları içerisinde göçle ilgili politikaların kapsadığı alanı göstermeye çalışmıştır. Yine küreselleşen dünya ile birlikte devletlerin gündeminde giderek daha çok yer işgal eden göç olgusu etrafında yaşanan sorunlar karşısında ortaya konan çözümlerin olumsuz yönlerini ve yetersizliklerini gözler önüne sererek bu bağlamdaki eleştirilerini dile getirmiştir. Uluslararası göç konusunda politikaların sürdürülebilir ve kalıcı olması gerekliliğine değinen yazar,

buna ilaveten mevzubahis politikaların kamuoyunca onay görmesinin ve göçmenlerin kamusal hizmetlerden herkes kadar yararlanabilmesini halkın benimseyerek doğal ve olağan bir hak kabul etmesinin (s. 87), önemini de vurgulamıştır.

Üçüncü bölümde yazar; “kamu hizmeti” kavramı üzerinde durmakta ve sürdürülebilir bir göç politikasını kamu hizmeti çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu çerçevede kitapta kamu hizmeti kavramı geniş bir şekilde tanımlanmış ve bilhassa kavramın toplumsal boyutu (s. 91) konu alınmıştır. Devletlerin kamu politikalarını oluştururken salt kendi vatandaşlarını dikkate almalarının günümüzde geçerli bir yaklaşım olamayacağı, artan göçlerle birlikte devletlerin kendi vatandaşlığını taşımayanlara da kamu hizmetlerini sağlaması, dolayısıyla kamu hizmetlerinin değişen ihtiyaçlar ve gelişmeler (s. 124) doğrultusunda yeniden kurgulanması gerektiği de öne çıkarılmıştır.

Türkiye ve Fransa örnekleri üzerinden göç politikalarının incelendiği, olumlu ve olumsuz yönlerinin tartışıldığı kitap birbirinden farklı iki ülkenin göç alanındaki uygulamalarının son on beş yılını okuyuculara anlaşılır bir şekilde aktarmaktadır. Kuşkusuz gelecekte göç olgusuyla ilgili sorunların daha kolay bir şekilde aşılması ve bu alanda meydana gelebilecek problemlerin en aza indirgenebilmesi için geçmişte yapılan politika ve uygulamaları analiz etmek ve bunların sonuçlarını değerlendirmek atılacak adımlarda yol gösterici olacaktır. Nitekim yazarın da iki ülke üzerinden yaptığı incelemelere dayanarak şu sorunun cevabını aradığı anlaşılmaktadır: “Uluslararası göç konusunda daha iyi, daha kapsamlı ve bütüncül hangi politikalar yapılabilir?” Bu anlamda Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan Türkiye’nin, yazarın Fransa örneği üzerinden sunduğu bilgiler doğrultusunda ders çıkarabilmesi ve böylece daha kapsamlı politikalarla göç sorununa yönelik çözümleri uygulamaya geçirebilmesi mümkün görünmektedir.

YAZARLARA NOTLAR

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS), değerlendirme süreçlerine alınacak çalışmalarda temel bazı kriterler aranmaktadır:

MEJRS'e gönderilecek çalışmaların;

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tek-denekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanmış olmasına,
- Mültecilik konusunda son dönem alan yazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışması olmasına,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunmasına dikkat eder veya benzeri özgün nitelikte yazılar olmasını talep eder.

Bu çerçevede *MEJRS* ileri araştırma/istatistik yöntem ve teknikleri kullanılan güncel çalışmalara öncelik tanınmaktadır. Çalışmaların yöntembilim açısından yetkinlikleri kadar alana orijinal ve yeni katkı sunmaları da temel yayımlanma kriteridir.

Yayımlanmak üzere gönderilen çalışmalar öncelikle Editör tarafından amaç, konu, içerik, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönünden incelenmektedir. Editöryal ön değerlendirmedeki genel eğilimler şu şekildedir:

✓ Nicel araştırmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar, çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, cluster analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

✓ Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
  - Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

✓ Deneysel araştırmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneysel araştırmalara öncelik verilmektedir.

✓ Nitel araştırmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlilik ve güvenirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.
- ✓ Betimsel alışmalar için;
  - Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara zm nerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.
- ✓ Karma (mixed) desenli çalışmalar için;
  - Karma desenle hazırlanan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılması beklenir.
- ✓ Ayrıca;
  - Alanda çok sık kullanılan lme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yönelim ortaya koymaları beklenmektedir.
  - Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda tezin bütününün, tezde kullanılan bütün verilerin raporlanması, tezlerde dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
  - Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.

Editöryal n değerlendirme sonucunda bir çalışma, genel kriterleri veya yukarıdaki kriterleri karşılamıyorsa, çalışmanın Yetkilendirilmiş Yazarına gerekçesi ile birlikte, çalışmasının hakem değerlendirme sürecine alınmayacağı yönündeki karar bildirilmektedir.

MEJRS'te yayımlanan makalelerin;

- Sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir. Yayımlanan yazılar, düşünsel planda dergiye veya Uluslararası Mülteci Hakları Derneğini bağlamaz.
- Yayımlanan yazıların yayım hakları Uluslararası Mülteci Hakları Derneğine aittir.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Contributors submitting their work to *The Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

✓ For Quantitative Research

- Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

✓ For Studies Developing a Measurement Tool

- The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently.
- The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

✓ For Experimental Research

- Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

✓ For Qualitative Research

- The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

✓ For Descriptive Studies

- The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

✓ Mixed Research Designs

- Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

✓ Please Note

- The editors emphasize that MEJRS articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.
- MEJRS believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Authors of manuscripts that do not meet the general publication criteria or the criteria specified above will be notified of the decision along with the reasons for it and will not proceed to the referee review process.

Authors bear responsibility for the content of their published articles.

- Authors are assumed to have conformed to an ethical code of conduct during research. Ethical problems that may arise after publication are binding for authors only.
- MEJRS is not responsible for the content and opinions expressed in the published articles and these do not necessarily reflect the opinions of The International Refugee Rights Association, being the author entirely responsible for the scientific content in the paper. The publisher/editor of MEJRS is not responsible for errors in the contents or any consequences arising from the use of information contained in it. The opinions expressed in the research papers/articles in this journal do not necessarily represent the views of the publisher/editor of the journal.
- Publishing rights of the manuscripts belong to The International Refugee Rights Association.
- Articles may not be quoted without citing MEJRS and the author(s).

